

**ELÄINSUOJELULAIN VASTAISTEN TEKOJEN
KRIMINALISOINTI SUOMESSA**

Helsingin yliopisto
Oikeustieteellinen tiedekunta

Rikosoikeus
Syventävien opintojen tutkielma
Prof. Pekka Koskinen
Marraskuu 2003

Laatija: Minna Ruotsalo

TIIVISTELMÄSIVU

HELSINGIN YLIOPISTO – HELSINGFORS UNIVERSITET

Tiedekunta/Osasto Fakultet/Sektion Oikeustieteellinen tiedekunta		Laitos Institution Rikos- ja prosessioikeuden sekä oikeuden yleistieteiden laitos	
Tekijä Författare Ruotsalo, Minna Maarit			
Työn nimi Arbetets titel Eläinsuojelulain vastaisten tekojen kriminalisointi Suomessa			
Oppiaine Läroämne Rikosoikeus			
Työn laji Arbetets art Tutkielma		Aika Datum 6.11.2003	Sivumäärä Sidoantal XVII + 108 s.
Tiivistelmä – Referat <p>Suomen voimassa oleva eläinsuojelulaki on peräisin vuodelta 1996. Eläinsuojelulain uudistus toteutettiin tuolloin kokonaisuudistuksena, sillä osittaisuudistusten ei katsottu olevan riittäviä eläinsuojelun alalla parina vuosikymmenenä tapahtuneen voimakkaan kehityksen vuoksi. Vuoden 1996 eläinsuojelulaki yksityiskohtaisine säännöksineen paransi eläinten asemaa – ainakin periaatteellisella tasolla – huomattavasti maassamme.</p> <p>Vuoden 1996 eläinsuojelulaki valmisteltiin itsenäisesti eikä rikoslain kokonaisuudistuksen yhteydessä. Tämä selittää sen, etteivät rikoslain kokonaisuudistuksessa omaksutut periaatteet täysin toteutuneet eläinsuojelulain rangaistussäännösten laatimisessa ja sijoittamisessa lainsäädäntöömme. Puute korjaantui vuonna 1998, kun eläinsuojelurikossäännökset uudistettiin rikoslain 17 luvun eli yleistä järjestystä vastaan kohdistuvia rikoksia koskevan luvun uudistuksen yhteydessä. Eläinräkkäys-rikosnimike poistui ja tilalle tulivat rikoslaissa säädettävät eläinsuojelurikos (RL 17:14 §) ja lievä eläinsuojelurikos (RL 17:15 §). Eläinsuojelurikkomussäännös (ESL 54 §) jäi eläinsuojelulakiin, mutta senkin sisältöä muutettiin. Uudistuksen yhteydessä myös eläintenpitokieltoseuraamus siirrettiin rikoslakiin (RL 17:23 §) ja sen määräämisen edellytyksiä laajennettiin.</p> <p>Tässä tutkielmassa tarkastelun kohteena on eläinsuojelulain vastaisten tekojen kriminalisointi Suomessa. Tarkoituksena on ensinnäkin selvittää, miksi eläinsuojelulain vastaiset teot on kriminalisoitu maassamme. Kriminalisoinnin tarvetta valotetaan kriminalisointiperiaatteiden avulla. Näiden periaatteiden tarkastelussa painopiste on oikeushyvien suojelun periaatteessa. Pyrkimyksenä on vastata siihen kysymykseen, mitä oikeushyvää tai mitä oikeushyviä eläinsuojelulain vastaisten tekojen kriminalisoinnilla pyritään suojelemaan.</p> <p>Oikeushyväpohdinnan lisäksi tutkielmassa paneudutaan eläinsuojelurikossäännösten tarkasteluun. Pyrkimyksenä on selvittää, millä edellytyksillä ja kuinka ankarasti eläinsuojelulain vastaisista teoista voidaan rangaista eläinsuojelurikoksena, lievänä eläinsuojelurikoksena tai eläinsuojelurikkomuksena. Tarkoituksena on myös tutkia, millaisia ongelmia näihin rikossäännöksiin ja niiden soveltamiseen tuomioistuimissamme mahdollisesti liittyy. Tätä tutkielmaa varten on tutkittu vähän vajaa 180 käräjä- ja hovioikeuden tuomiota, joissa henkilön tai henkilöiden on katsottu syyllistyneen yhteen tai useampaan eläinsuojelulain vastaiseen teokseen.</p> <p>Eläinsuojelurikossäännöksiin liittyvistä seuraamuksista tässä tutkielmassa keskitytään erityisseuraamukseen nimeltä eläintenpitokiello. Eläintenpitokiello on mielenkiintoinen seuraamus, joka voi olla vaikutuksiltaan hyvinkin ankara. Tutkielman tarkoituksena on selvittää, millä edellytyksillä ja minkä sisältöisenä tällainen seuraamus voidaan määrätä ja millaisia ongelmia sen käyttöön – tai käyttämättä jättämiseen – mahdollisesti liittyy. Ongelmia lähestytään paitsi teoreettiselta, myös oikeuskäytännön näkökulmasta.</p>			
Avainsanat - Nyckelord rikosoikeus – eläinsuojelu – oikeushyvä – eläinsuojelurikos – lievä eläinsuojelurikos – eläinsuojelurikkomus – eläintenpitokiello			
Säilytyspaikka - Förvaringställe Oikeustieteellisen tiedekunnan kirjasto			
Muuta tietoja			

SISÄLLYS

SISÄLLYS	I
LÄHTEET	III
LYHENTEET	XVII
1 JOHDANTO	1
1.1 Tutkimuskohde ja kysymyksenasettelu.....	1
1.2 Tutkimuksen jäsentely.....	3
2 ELÄINSUOJELULAINSÄÄDÄNTÖ	4
2.1 Eläinsuojelulainsäädännön historiaa Suomessa	4
2.2 Eläinsuojelulain tarkoitus	6
2.3 Eläinsuojelulain soveltamisala ja eläimen käsite	8
2.4 Eläintenpidon yleiset periaatteet	10
2.4.1 Yleistä.....	10
2.4.2 Tarpeeton kärsimys, kipu ja tuska	11
2.4.3 Eläinten terveyden ylläpitäminen, käyttäytymis- ja fysiologiset tarpeet	14
3 KRIMINALISOINTIPERIAATTEET JA ELÄINSUOJELU	15
3.1 Yleistä.....	15
3.2 Oikeushyvien suojelun periaate	16
3.2.1 Oikeushyvän määritelmä ja oikeushyväoppi.....	16
3.2.2 Oikeushyvä, moraali ja symbolinen rikosoikeus.....	18
3.2.3 Eläinsuojelu ja oikeushyväajattelun historiaa	21
3.2.4 Uudemmat näkemykset eläinsuojelusta ja oikeushyvästä.....	22
3.2.4.1 Hannes Jumppanen ja “eetillinen eläinsuojelu“	22
3.2.4.2 Joonia Streng ja “eläimen oikeus eläimen arvoiseen elämään“	23
3.2.4.3 Muita näkemyksiä.....	24
3.2.4.4 Vuoden 1998 rikoslain 17 luvun uudistus ja oikeushyväajattelu.....	25
3.3 Hyöty-haitta -vertailun periaate	27
3.4 Ultima ratio -periaate	30
4 ELÄINSUOJELURIKOSSÄÄNNÖKSET	31
4.1 Rikoksen käsite	31
4.2 Eläinsuojelurikossäännösten uudistaminen vuonna 1998	33
4.3 Eläinsuojelurikos	37
4.3.1 Teko-objekti.....	37
4.3.2 Tunnusmerkistön toteuttavat tekemuodot.....	37
4.3.2.1 Aktiivinen teko tai laiminlyönti	37
4.3.2.2 Eläimen pahoinpiteleminen.....	40
4.3.2.3 Eläimen liiallinen rasittaminen.....	42
4.3.2.4 Eläimen jättäminen vaille riittävää hoitoa tai ravintoa	43
4.3.2.5 Muunlainen eläinsuojelulain vastainen eläimen kohtelu	44
4.3.2.6 Oikeuskäytäntöä.....	44

4.3.3	Tekijäpiiri.....	46
4.3.3.1	Luonnollinen henkilö	46
4.3.3.2	Oikeushenkilö	49
4.3.4	Rangaistussäännös ja syyteoikeus	50
4.4	Lievä eläinsuojelurikos	52
4.4.1	Eläinsuojelurikoksen privilegioitu tekomuoto	52
4.4.2	Lievä eläinsuojelurikos tuomioistuinten ratkaisuisa.....	53
4.5	Eläinsuojelurikkomus	59
4.5.1	Eläinsuojelurikkomussäännöksen soveltamisala.....	59
4.5.2	Eläinsuojelurikkomus oikeuskäytännön valossa	63
4.6	Syyksiluettavuus	66
4.6.1	Syyksiluettavuuden asteet.....	66
4.6.1.1	Tahallisuus	67
4.6.1.2	Tuottamus	70
4.6.2	Syyksiluettavuus eläinsuojelulain vastaisissa teoissa	73
5	ELÄINTENPITOKIELTO.....	77
5.1	Eläintenpitokielto turvaamistoimenpiteenä.....	77
5.2	Eläintenpitokiellon määräämisen edellytykset	79
5.3	Eläintenpitokiellon täytäntöönpano	82
5.3.1	Eläintenpitokieltoon liittyvä menettämisseuraamus.....	82
5.3.2	Täytäntöönpanoviranomainen.....	84
5.4	Eläintenpitokiellon sisältö	84
5.4.1	Oikeus pitää tai hoitaa eläimiä tai muuten vastata eläinten hyvinvoinnista.....	84
5.4.2	Eläinlajiltaan rajoitettu tai yleinen eläintenpitokielto	87
5.4.3	Määräaikainen tai pysyvä eläintenpitokielto.....	89
5.5	Eläintenpitokiellon noudattamisen valvonta.....	89
5.6	Eläintenpitokiellon rikkominen.....	90
5.7	Eläintenpitokielto ja siihen liittyviä ongelmia empiirisen tutkimuksen valossa...92	
5.7.1	Tilastotietoa eläintenpitokiellosta	92
5.7.2	Rikoksen kohteena toisen omistama eläin	93
5.7.3	Eläintenpitokielto tuotantoeläintapauksissa	94
6	JOHTOPÄÄTÖKSET.....	96
	LIITTEET.....	101

LÄHTEET

I Kirjalliset lähteet, luennot ja haastattelut

Alanen, Aatos:

Rangaistus ja turvaamistoimenpiteet. Toisiinsa verrattuna erikoisesti silmälläpitäen n. k. turvaamissäilytystä. Helsinki 1926. (Alanen)

Anttila, Inkeri – Heinonen, Olavi:

Rikosoikeus ja kriminaalipolitiikka. Helsinki 1977. (Anttila – Heinonen)

Anttila, Inkeri – Törnudd, Patrik:

Kriminologia ja kriminaalipolitiikka. Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen julkaisuja B-sarja N:o 194. Juva 1983. (Anttila – Törnudd)

Arnold, Gary:

Seminaariesitelmä ”Working as an RSPCA Inspector. Where does it all start?” Suomen Eläinsuojeluyhdistyksen Eläinten viikon seminaarissa 13.9.2003. (Arnold)

Backman, Eero:

Rikoslaki ja yhteiskunta I. Teoreettinen erittely rikosoikeuden tieteenkäsitteistä 1800-luvulla ja sen konkretisointi moraalien, uskonnon ja rikoslain suhteisiin Suomessa vuosina 1894-1917. Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen julkaisuja A-sarja N:o 115. Vammala 1976. (Backman)

Eläinten Ystävät:

Suomen Eläinsuojeluyhdistyksen toimintakertomus 2002. Eläinten Ystävät 2/2003. (Eläinten Ystävät 2/2003)

Forsman, Jaakko:

Anteckningar enligt professor Jaakko Forsmans föreläsningar öfver de särskilda brotten enligt strafflagen af den 19 december 1889. Andra afdelningen. Brotten mot det medborgerliga samhällets rättsgebit. Fjärde upplagan. Med av lagstiftningens utveckling föränledda rättelser och tillägg utgiven av Brynolf Honkasalo. Helsingfors 1938. (Forsman)

Frände, Dan:

Allmän straffrätt. Helsingfors 2001. (Frände)

Haajanen, Helena:

Seminaariesitelmä ”Eläinsuojeluvalvonta kunnaneläinlääkäriin työssä” Suomen Eläinsuojeluyhdistyksen Eläinten viikon seminaarissa 13.9.2003. (Haajanen)

Hannuniemi, Anja:

Moderni oikeus moraalien ja politiikan korvaajana. Oikeus 2/1990, s. 119-130. (Hannuniemi)

Hassemer, Winfried:

Symbolinen rikosoikeus ja oikeushyvien suojeleminen. Oikeus 1/1989, s. 388-400. (Hassemer)

HE 23/1933 vp:

Hallituksen esitys Eduskunnalle eläinsuojelulaiksi. (HE 23/1933)

HE 47/1970 vp:

Hallituksen esitys Eduskunnalle eläinsuojelulaiksi. (HE 47/1970)

HE 263/1984 vp:

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi eläinsuojelulain muuttamisesta. (HE 263/1984)

HE 186/1988 vp:

Hallituksen esitys Eduskunnalle eräksi esitutkinta- ja pakkokeinolainsäädäntöön liittyviksi laeiksi. (HE 186/1988)

HE 231/1990 vp:

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi eläinsuojelulain muuttamisesta. (HE 231/1990)

HE 57/1994 vp:

Hallituksen esitys Eduskunnalle poliisilaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi. (HE 57/1994)

HE 36/1995 vp:

Hallituksen esitys Eduskunnalle eläinsuojelulaiksi. (HE 36/1995)

HE 187/1996 vp:

Hallituksen esitys Eduskunnalle eläinlääkinnällistä rajatarkastusta koskevaksi lainsäädännöksi. (HE 187/1996)

HE 6/1997 vp:

Hallituksen esitys Eduskunnalle oikeudenkäyttöä, viranomaisia ja yleistä järjestystä vastaan kohdistuvia rikoksia sekä seksuaalirikoksia koskevien säännösten uudistamiseksi. (HE 6/1997)

HE 80/2000 vp:

Hallituksen esitys Eduskunnalle menettämisseuraamuksia koskevan lainsäädännön uudistamiseksi. (HE 80/2000)

HE 44/2002 vp:

Hallituksen esitys Eduskunnalle rikosoikeuden yleisiä oppeja koskevan lainsäädännön uudistamiseksi. (HE 44/2002)

HE 209/2002 vp:

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi eläinsuojelulain muuttamisesta. (HE 209/2002)

Heinonen, Olavi:

Kriminaalipolitiikan päämäärät ja arvot. Teoksessa Heinonen, Olavi (päätoim.): Rikosoikeus, s. 65-84. Juva 2002. (Heinonen)

Helsingin Sanomat:

”Eläintenpitokiellot lisääntyneet rajusti kymmenessä vuodessa”. Helsingin Sanomat 19.8.2003, s. A7. (HS 19.8.2003)

Hirvonen, Ari:

Miksi ei rikosoikeus! Abolitionismi vaihtoehtona rankaisemiselle. Teoksessa Ari Hirvonen (toim.): Kohti 2000-luvun rikosoikeutta, s. 83-114. Helsingin yliopiston rikos- ja prosessioikeuden laitoksen julkaisuja A:8. Helsinki 1994. (Hirvonen)

Hollo, Erkki J.:

Ympäristöoikeus. Jyväskylä 1991. (Hollo)

Honkasalo, Brynolf:

Suomen rikosoikeus. Erityinen osa II. Hämeenlinna 1960. (Honkasalo 1960)

Honkasalo, Brynolf:

Suomen rikosoikeus. Yleiset opit. Ensimmäinen osa. Toinen painos. Hämeenlinna 1965. (Honkasalo 1965)

Jareborg, Nils:

Brotten. Tredje häftet. Brotten mot allmänheten och staten. Andra upplagan. Lund 1986. (Jareborg 1986)

Jareborg, Nils:

Allmän kriminalrätt. Göteborg 2001. (Jareborg 2001)

Jumppanen, Hannes:

Eläinsuojelulainsäädäntö pääpiirteittäin. Helsinki 1986. (Jumppanen)

Kartio, Leena:

Esineoikeuden perusteet. Jyväskylä 2001. (Kartio)

Kimpimäki, Minna:

Seksuaalinen itsemääräämisoikeus, oikeushyväajattelu ja moraalisen närkästyksen aika. Oikeus 2/1998, s. 20-29. (Kimpimäki)

Klami, Hannu Tapani:

Oikeus ja moraalit. Lakimies 8/2001, s. 1309-1313. (Klami)

KM 1976:72:

Rikosoikeuskomitean mietintö 1976:72. Helsinki 1977. (KM 1976:72)

KM 1993:27:

Eläinsuojelulakitoimikunnan mietintö 1993:27. Helsinki 1993. (KM 1993:27)

Koskinen, Pekka:

Johdatus rikosoikeuteen. Helsinki 2001. (Koskinen)

LA 36/1995 vp:

Lakialoite 36. U. Anttila ym.: Lakialoite eläinsuojelulaiksi. (LA 36/1995)

LA 38/1995 vp:

Lakialoite 38. Tiusanen ym.: Lakialoite eläinsuojelulaiksi. (LA 38/1995)

LA 48/1995 vp:

Lakialoite 48. Viitames ym.: Lakialoite eläinsuojelulaiksi. (LA 48/1995)

LA 1/1998 vp:

Lakialoite 1. Marjaana Koskinen/sd ym.: Lakialoite laiksi rikoslain 17 luvun muuttamisesta. (LA 1/1998)

LA 54/2001 vp:

Lakialoite 54. Petri Neittaanmäki/kesk ym.: Laki rikoslain 17 luvun muuttamisesta. (LA 54/2001)

Lahti, Raimo:

Rikoslain kokonaisuudistuksen ensimmäinen vaihe: varallisuus- ja talousrikossäännökset, I. Lakimies 3/1991, s. 258-290. (Lahti 1991)

Lahti, Raimo:

Kohti 2000-luvun rikosoikeutta. Lakimies 6/1995, s. 935-949. (Lahti 1995)

Lappi-Seppälä, Tapio:

Rangaistuksen määräämisestä I. Teoria ja yleinen osa. Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen julkaisuja. A-sarja N:o 173. Vammala 1987. (Lappi-Seppälä 1987)

Lappi-Seppälä, Tapio:

Miksi rikosoikeus? Teoksessa Ari Hirvonen (toim.): Kohti 2000-luvun rikosoikeutta, s. 19-82. Helsingin yliopiston rikos- ja prosessioikeuden laitoksen julkaisuja A:8. Helsinki 1994. (Lappi-Seppälä 1994)

Lappi-Seppälä, Tapio:

Kriminaalipolitiikka – rikosoikeuspolitiikka. Lakimies 8/1998, s. 1285-1308. (Lappi-Seppälä 1998)

Lappi-Seppälä, Tapio:

Rikosten seuraamukset. Porvoo 2000. (Lappi-Seppälä 2000)

Lappi-Seppälä, Tapio:

Rikosoikeuden yleisiä oppeja koskeva uudistus I. Lakimies 5/2003, s. 751-788. (Lappi-Seppälä 2003)

LaVM 3/1998 vp:

Lakivaliokunnan mietintö Hallituksen esityksestä oikeudenkäyttöä, viranomaisia ja yleistä järjestystä vastaan kohdistuvia rikoksia sekä seksuaalirikoksia koskevien säännösten uudistamiseksi sekä Hallituksen esityksestä laiksi rikoslain 1 luvun 11 §:n muuttamisesta. (LaVM 3/1998)

Matikkala, Jussi:

Tahallisuuden alimmasta asteesta. Lakimies 7/1991, s. 962-980. (Matikkala)

Melander, Sakari:

Kriminalisointiperiaatteet ja perusoikeuksien rajoitusedellytykset. Lakimies 6/2002, s. 938-961. (Melander)

Mikkola, Jaana:

Eläintenpitokiellot. Eläinlääkintö 2/2002, s. 10-11. (Mikkola)

Minkkinen, Panu:

Rikosoikeus, *ultima ratio* -periaate ja kriittinen oikeusoppi: huomioita oikeudenalan marginaaleista. Lakimies 5/1992, s. 722-730. (Minkkinen)

MmVM 10/1995 vp:

Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö Hallituksen esityksestä eläinsuojelulaiksi. (MmVM 10/1995)

Nieminen, Hannu:

Sata vuotta eläinten puolesta. Kertomus Suomen Eläinsuojeluyhdistyksen toiminnasta 1901-2001. Ekenäs 2001. (Nieminen Hannu)

Nieminen, Tytti:

Ympäristö oikeushyvä. Rikosoikeuden syventävien opintojen tutkielma. Helsinki 1997. (Nieminen Tytti)

Nuotio, Kimmo:

Oikeuden uudet symboliset tehtävät. Oikeus 1/1993, s. 79-87. (Nuotio 1993)

Nuotio, Kimmo:

Teko, vaara, seuraus. Rikosvastuun filosofisista, kriminaalipoliittisista ja lainopillisista perusteista. Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen julkaisuja A-sarja N.o 216. Vammala 1998. (Nuotio 1998)

Nuutila, Ari-Matti:

Rikosoikeuden ABC-kirja. Turun yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja. Rikos- ja prosessioikeuden sarja A:21. Turku 1995. (Nuutila 1995)

Nuutila Ari-Matti:

Kirja-arvostelu kirjasta Frände, Dan: Allmän straffrätt. En introduktion. Publikationer från Institutionen för straff- och processrätt vid Helsingfors universitet A:9. Helsingfors 1994. Lakimies 1995, s. 485-496. (Nuutila 1995b)

Nuutila, Ari-Matti:

Rikosoikeudellinen huolimattomuus. Jyväskylä 1996. (Nuutila 1996)

Nuutila, Ari-Matti:

Rikoslain yleinen osa. Jyväskylä 1997. (Nuutila 1997)

OLJ 6/1992:

Oikeudenkäyttöä, viranomaisia ja yleistä järjestystä vastaan kohdistuvat rikokset. Rikoslakiprojektin ehdotus. Oikeusministeriön lainvalmisteluosaston julkaisu 6/1992. Helsinki 1992. (OLJ 6/1992)

OLJ 5/2000:

Rikosoikeuden yleisiä oppeja koskevat säännökset. Rikoslakiprojektin ehdotus. Oikeusministeriön lainvalmisteluosaston julkaisu 5/2000. Helsinki 2000. (OLJ 5/2000)

Palmén, Harri:

Laiminlyöntirikoksista. Tutkimus erityisen toimintavelvollisuuden merkityksestä laiminlyönnin rankaisemisessa. Helsingin yliopiston rikosoikeuden laitoksen julkaisuja n:o 3. Helsinki 1978. (Palmén)

Patoluoto, Ilkka:

Hyöty, rakkaus ja sivistys suhteinamme eläimiin. Teoksessa Heta Häyry, Helena Tengvall, Leena Vilkkä (toim.): Eläin ihmisten maailmassa, s. 87-119. Helsinki 1989. (Patoluoto)

Pirjatanniemi, Elina:

Ympäristörikokset. Saarijärvi 2001. (Pirjatanniemi)

Rydman, Risto:

Laki on kaikille sama, vain tuomiot vaihtelevat. Häinten Ystävä 3/1994, s. 20-21. (Rydman 3/1994)

Rydman, Risto:

Viimeinen mahdollisuus vaikuttaa. Uusi eläinsuojelulaki loppusuoralla. Eläinten Ystävä 4/1994, s. 17. (Rydman 4/1994)

Rydman, Risto:

Hitaasti jauhavat lain säätämisen myllyt. *Eläinten Ystävä* 4/1995, s. 22-23. (Rydman 4/1995)

Rydman, Risto:

Uusi laki toi uusia ongelmia. *Eläinten Ystävä* 3/1996, s. 12-13. (Rydman 3/1996)

Rydman, Risto:

Eläinsuojelulaki muuttuu. *Eläinten Ystävä* 4/1997, s. 12-13. (Rydman 4/1997)

Rydman, Risto:

Eläinräökkäyksestä eläinsuojelurikokseen. *Eläinten Ystävä* 1/1999, s. 20-21. (Rydman 1/1999)

Rydman, Risto:

Suomen Eläinsuojeluyhdistyksen toiminnanjohtajan Risto Rydmanin haastattelu 2.11.2003. (Rydman 2003)

Räikkä, Juha:

Voidaanko ”lajismi” hyväksyä moraalisesti? Eettisiä arvioita ihmisen asemasta muiden lajien joukossa. *Oikeus* 3/1989, s. 217-229. (Räikkä)

Salmiala, Bruno A.:

Eläinsuojelu rikoslainsäädännön tavoitteena ja sen merkitys yleisessä kriminaalipolitiikassa. *Defensor Legis* 1958, s. 101-105. (Salmiala)

Salonen, Päivi:

Oikeutta kaikille – eläinsuojeluaatteen vakiintuminen Suomessa vuosina 1890-1910. Suomen historian pro gradu -työ. Helsinki 1995. (Salonen)

Serlachius, Allan:

Suomen rikosoikeuden oppikirja. Toinen osa. I puolisko. 2. painos. Helsinki 1924. (Serlachius)

Singer, Peter:

Oikeutta eläimille. Juva 1991. (Singer)

Streng, Joonia:

Laki on kaikille sama – vain tuomiot vaihtelevat. Eläinten Ystävä 1/1998, s. 2-3. (Streng 1/1998)

Streng, Joonia:

Eläinsuojelu ja rikosoikeus. Rikosoikeudellinen lisensiaattityö. Helsinki 1998. (Streng)

Striwing, Helena:

Djur som brottsoffer. Falun 1998. (Striwing)

Toijonen, Tommi:

Eläinsuojelulain intressianalyysi. Oikeussosiologian syventävien opintojen tutkielma. Helsinki 1997. (Toijonen)

Tolvanen, Matti:

Tieliikennekokset ja kriminaalipolitiikka. Jyväskylä 1999. (Tolvanen 1999)

Tolvanen, Matti:

Rikosoikeus moraalisen viestin viejänä – pohdintoja seksuaalipalvelujen oston ja myynnin kriminalisoinnista kriminalisointiperiaatteiden valossa. Oikeus 2/2003, s. 181-190. (Tolvanen 2003)

Träskman, P. O.:

Käskyt ja kiellot ympäristönsuojelua edistämässä. Oikeus 3/1989, s. 209-216. (Träskman)

Valtioneuvoston kotisivut:

Pääministeri Matti Vanhasen hallituksen ohjelma 24.06.2003. Valtioneuvoston kanslia. www.valtioneuvosto.fi/tiedostot/pdf/fi/39357.pdf. Käyntipäivä 24.10.2003. (Pääministeri Matti Vanhasen hallituksen ohjelma)

Vilka, Leena:

Eläinten tietoisuus ja oikeudet. Kettutyttöfilosofiaa ja susietiikkaa. Helsinki 1996. (Vilka)

Vuorimaa, Anne:

Eläinsuojelu ja rikosoikeus. Rikosoikeudellinen tutkielma. Helsinki 1993. (Vuorimaa)

II Oikeustapaukset

Itä-Suomen HO R 01/550, T: 455 (18.4.2002)

Kouvolan HO R 99/1343, T: 988 (17.10.2000)

Kouvolan HO R 00/1386, T: 945 (18.9.2001)

Kouvolan HO R 02/382, T: 48 (23.1.2003)

Kouvolan HO R 02/589, T: 18 (9.1.2003)

Rovaniemen HO R 99/646, T: 117 (29.2.2000)

Rovaniemen HO R 02/607, T: 240 (11.4.2003)

Turun HO R 02/1972, T: 365 (18.2.2003)

Vaasan HO R 00/593, T: 131 (13.9.2000)

Vaasan HO R 02/167, T: 740 (17.6.2002)

Espoon KO R 01/1862, T: 2724 (15.11.2001)

Haapajärven KO R 00/474, T: 10007 (19.1.2001)

Heinolan KO R 00/470, T: 360 (14.12.2000)

Heinolan KO R 01/386, T: 557 (18.10.2001)

Helsingin KO R 01/3599, T: 1837 (12.2.2002)

Helsingin KO R 01/5439, T: 10917 (18.10.2001)

Helsingin KO R 03/190, T: 4069 (15.4.2003)
Hyvinkään KO R 00/702, T: 854 (23.11.2000)
Hyvinkään KO R 01/420, T: 640 (5.9.2001)
Hyvinkään KO R 01/534, T: 724 (3.10.2001)
Hämeenlinnan KO R 00/78, T: 423 (2.5.2000)
Iisalmen KO R 99/635, T: 10008 (12.1.2000)
Iisalmen KO R 01/181, T: 10309 (17.5.2001)
Iisalmen KO RD 01/737, T: 10068 (7.2.2002)
Imatran KO R 99/326, T: 529 (19.10.1999)
Imatran KO R 01/389, T: 132 (19.2.2002)
Joensuun KO R 99/285, T: 477 (14.4.1999)
Joensuun KO R 99/645, T: 1057 (1.9.1999)
Jämsän KO R 99/271, T: 373 (20.10.1999)
Kajaanin KO R 01/342, T: 10462 (20.6.2001)
Kajaanin KO RD 01/634, T: 10791 (15.11.2001)
Kajaanin KO RD 01/705, T: 10064 (20.2.2002)
Korsholms TR R 01/38, D: 10102 (22.3.2001)
Kotkan KO R 99/234, T: 35 (14.4.1999)
Kouvolan KO R 00/1927, T: 34 (9.1.2001)
Kuopion KO RD 01/88, T: 10265 (20.3.2001)
Kuusamon KO R 01/281, T: 10421 (26.11.2001)
Lappeenrannan KO R 00/1525, T: 692 (16.11.2000)
Lappeenrannan KO R 01/1063, T: 1597 (20.12.2001)
Lohjan KO R 98/791, T: 161 (4.3.1999)
Lohjan KO R 00/238, T: 206 (26.4.2000)
Mikkelin KO R 00/277, T: 10295 (28.7.2000)
Mikkelin KO R 01/631, T: 864 (9.10.2001)
Nilsian KO RD 01/115, T: 10131 (18.4.2001)
Orimattilan KO R 99/161, T: 315 (9.9.1999)
Orimattilan KO R 01/110, T: 203 (5.6.2001)
Orimattilan KO R 01/229, T: 316 (4.9.2001)

Oulun KO RD 01/80, T: 10578 (20.3.2001)
Oulun KO RD 01/360, T: 11168 (7.6.2001)
Raahen KO RD 01/126, T: 10254 (12.6.2001)
Rauman KO R 01/346, T: 529 (10.10.2001)
Riihimäen KO R 99/563, T: 10032 (1.2.2000)
Riihimäen KO R 00/509, T: 572 (3.10.2000)
Rovaniemen KO R 00/750, T: 10216 (5.4.2001)
Tampereen KO R 00/2078, T: 2284 (28.8.2000)
Tampereen KO 00/4737, T: 2779 (9.8.2001)
Tampereen KO R 01/479, T: 2354 (13.6.2001)
Tornion KO R 99/165, T: 321 (1.10.1999)
Turun KO R 02/931, T: 1638 (13.6.2002)
Vakka-Suomen KO R 01/127, T: 211 (3.5.2001)
Varkauden KO R 00/73, T: 10079 (18.2.2000)
Varkauden KO R 00/1132, T: 167 (31.10.2000)
Varkauden KO R 02/110, T: 195 (25.4.2002)
Ylivieskan KO R 99/202, T: 287 (14.10.1999)

LYHENTEET

BrB	brottsbalk, Ruotsin rikoskaari
ESA	eläinsuojeluasetus
ESL	eläinsuojelulaki
EY	Euroopan Yhteisö
HE	hallituksen esitys Eduskunnalle
HO	hovi oikeus
HS	Helsingin Sanomat
KKO	korkein oikeus
KM	komiteanmietintö
KO	käräjäoikeus
LA	lakialoite
LaVM	lakivaliokunnan mietintö
MMM	maa- ja metsätalousministeriö
MmVM	maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö
OLJ	oikeusministeriön lainvalmisteluosaston julkaisu
PL	perustuslaki
RL	rikoslaki
RSPCA	the Royal Society for the Prevention of Cruelty to Animals
SEY	Suomen Eläinsuojeluyhdistys
TR	tingsrätt
vp	valtiopäivät
ÅFS	Ålands författningssamling

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimuskohde ja kysymyksenasettelu

Suomen voimassa oleva eläinsuojelulaki (ESL) on peräisin vuodelta 1996 (247/1996)¹. Eläinsuojelulain uudistus toteutettiin tuolloin kokonaisuudistuksena, sillä osittaisuudistusten ei katsottu olevan riittäviä eläinsuojelun alalla parina vuosikymmenenä tapahtuneen voimakkaan kehityksen vuoksi. Ihmisten tietoisuus eläinten terveydestä ja hyvinvoinnista oli kasvanut tieteellisten tutkimusten ansiosta. Myös ihmisten suhtautuminen eläimiin oli muuttunut: samalla kun ihmisten elintaso ja hyvinvointi olivat kasvaneet, olivat myös vaatimukset eläinten olojen parantamisesta lisääntyneet. Toisaalta, eläinten pitoon ja hyväksikäyttämiseen oli tullut uusia piirteitä, jotka vaativat täsmällisempää ja tehokkaampaa lainsäädäntöä.² Vuoden 1996 eläinsuojelulaki yksityiskohtaisine säännöksineen paransi eläinten asemaa huomattavasti – ainakin periaatteellisella tasolla.

Vuoden 1996 eläinsuojelulaki valmisteltiin itsenäisesti eikä rikoslain (RL) kokonaisuudistuksen yhteydessä. Tämä selittää sen, etteivät rikoslain kokonaisuudistuksessa omaksutut periaatteet täysin toteutuneet eläinsuojelulain rangaistussäännösten laatimisessa ja sijoittamisessa lainsäädäntöömme. Puute korjaantui vuonna 1998, kun muun muassa rikoslain 17 luku eli yleistä järjestystä vastaan kohdistuvia rikoksia koskeva luku uudistettiin täysin (563/1998)³. Tässä uudistuksessa eläinsuojelulaissa säädetty eläinräökkäys-niminen rikosnimike poistettiin ja uusina rikosnimikkeinä tulivat käyttöön rikoslaisissa säädettävät eläinsuojelurikos (RL 17:14 §) ja lievä eläinsuojelurikos (RL 17:15 §). Eläinsuojelurikkomus-säännös jäi edelleen eläinsuojelulakiin (ESL 54 §), mutta sen sisältöä muutettiin. Eläintenpitokieltoseuraamusta koskeva säännös sen sijaan siirrettiin eläinsuojelulaista rikoslakiin (RL 17:23 §). Lisäksi eläintenpitokiellon määräämisen edellytyksiä laajennettiin.⁴

¹ Tämä laki astui voimaan 1.7.1996.

² HE 36/1995, s. 3.

³ Tämä laki astui voimaan 1.1.1999.

⁴ Muutokset eläinsuojelulakiin toteutettiin lailla eläinsuojelulain muuttamisesta (594/1998).

Tämän tutkimuksen pääteemana on selvittää eläinsuojelurikosta, lievää eläinsuojelurikosta sekä eläinsuojelurikkomusta koskevien rikossäännösten sisältöä sekä näistä rikoksista aiheutuvia rikosoikeudellisia seuraamuksia. Tutkimuksen kohde on kuitenkin ulotettu laajemmalle kuin vain kyseisten rikossäännösten ja niihin liittyvien seuraamusten tarkasteluun. Tarkoituksena on myös selvittää, miksi eläinsuojelulain vastaiset teot ylipäättään on kriminalisoitu Suomessa. Tutkimuksessa pohditaan ennen kaikkea sitä, (1) mitä oikeushyvää tai mitä oikeushyviä eläinsuojelulain vastaisten tekojen kriminalisoinnilla voidaan katsoa suojeltavan. Vasta tämän pohdinnan jälkeen tarkastellaan yksittäisiä rikossäännöksiä pyrkimyksenä vastata kysymykseen, (2) millä edellytyksillä ja kuinka ankarasti eläinsuojelulain vastaisesta teosta voidaan rangaista eläinsuojelurikoksena, lievänä eläinsuojelurikoksena tai eläinsuojelurikkomuksena. Tarkoituksena on myös tutkia, (3) millaisia ongelmia näihin rikossäännöksiin ja niiden soveltamiseen tuomioistuimissamme mahdollisesti liittyy. Eläinsuojelulain vastaisiin teoihin liittyvistä rikosoikeudellisista seuraamuksista tarkastelun painopiste on näihin teoihin liittyvässä erityisseuraamuksessa nimeltä eläintenpitokielto. Pyrkimyksenä on selvittää, (4) millä edellytyksillä ja minkä sisältöisenä tällainen seuraamus voidaan määrätä. Lisäksi tarkoituksena on selvittää, (5) millaisia tosiasiallisia ongelmia tämän seuraamuksen käyttöön – tai käyttämättä jättämiseen – mahdollisesti liittyy.

Eläinsuojelurikosta, lievää eläinsuojelurikosta ja eläinsuojelurikkomusta sekä eläintenpitokieltoa lähestytään paitsi teoreettisesta näkökulmasta, myös oikeuskäytännön näkökulmasta. Tätä tutkielmaa varten on tutkittu vähän vajaa 180 käräjä- ja hovioikeuden tuomiota⁵, joissa henkilön tai henkilöiden on katsottu syyllistyneen yhteen tai useampaan eläinsuojelulain vastaiseen tekoon. Oikeustapausaineistoon sisältyvät ratkaisut perustuvat nimenomaan vuoden 1999 alusta voimaan tulleisiin eläinsuojelurikosta, lievää eläinsuojelurikosta sekä eläinsuojelurikkomusta koskeviin säännöksiin.

⁵ Kaikki oikeustapausaineiston tuomiot eivät ole lainvoimaisia, mutta muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta tapauksia on pystytty seuraamaan aina lainvoimaiseen tuomioon asti. Korkein oikeus ei ole tietävästi antanut yhtään päätöstä koskien eläinsuojelulain vastaisia tekoja. Tämän tutkimuksen oikeustapausaineistosta löytyy muutama tapaus, jossa KKO:lta on haettu valituslupaa, mutta tämä ei ole sitä myöntänyt.

Tähän tutkielmaan liittyvä oikeustapausaineisto on luetteloitu kokonaisuudessaan tutkimuksen liitteiden A-kohdassa. Varsinaisiin lähteisiin on merkitty vain ne käräjä- ja hovioikeuksien tuomiot, joita käsitellään tarkemmin tutkimuksen tekstissä.

Tässä tutkimuksessa keskitytään tarkastelemaan ainoastaan manner-Suomessa noudatettavaa eläinsuojelulakia (tässä tutkimuksessa eläinsuojelulaki) Ahvenanmaan maakunnan eläinsuojelulain jäädessä tarkastelun ulkopuolelle⁶. Manner-Suomenkin eläinsuojelulain osalta tutkimuksen ulkopuolelle rajataan eläinsuojelulain 62 §:ssä säädetty salassa pidettävien tietojen luovuttaminen sekä tämän säännöksen vastainen menettely.

1.2 Tutkimuksen jäsentely

Johdantoluvun jälkeisessä luvussa 2 luodaan katsaus eläinsuojelulainsäädäntöömme. Tarkastelun painopiste on lyhyen historiaosuuden jälkeen tämän tutkimuksen kannalta keskeisissä voimassa olevan eläinsuojelulakimme tarkoitusta (ESL 1 §), soveltamisalaa (ESL 2 §) sekä eläintenpidon yleisiä periaatteita (ESL 3 §) koskevilla säännöksillä.

Luvussa 3 tarkastellaan kriminalisointiperiaatteita ja eläinsuojelua. Kriminalisointiperiaatteet jaetaan oikeushyvien suojelun periaatteeseen, hyöty-haitta -vertailuun sekä *ultima ratio* -periaatteeseen. Pääpaino tutkimuksessa on tältä osin oikeushyvien suojelun periaatteen tarkastelussa.

Luvussa 4 käsitellään eläinsuojelurikossäännöksiä. Tämä luku on tutkimuksen laajin luku. Luvussa tarkastellaan eläinsuojelurikoksen (RL 17:14 §), lievän eläinsuojelurikoksen (RL 17:15 §) sekä eläinsuojelurikkomuksen (ESL 54 §) tunnusmerkistöjä sekä näihin rikossäännöksiin liittyviä ongelmia. Erityisesti ongelmakohtia pyritään valottamaan oikeuskäytäntöä apuna käyttäen.

Luvussa 5 tarkastellaan eläintenpitokieltoseuraamusta. Tälle seuraamukselle annetaan tässä tutkimuksessa paljon painoarvoa käsittelemällä sitä omassa luvussaan. Tämä on katsottu aiheelliseksi, sillä eläintenpitokielto on vain eläinsuojelulain vastaisiin tekoihin liittyvä erityisseuraamus, johon liittyy mielenkiintoisia piirteitä ja joka voi olla hyvinkin ankara seuraamus. Tähän seuraamukseen näyttää myös oikeuskäytännön valossa liittyvän ongelmia, joihin on syytä paneutua.

⁶ Ks. Ahvenanmaan maakunnan eläinsuojelulaista Djurskyddslag för landskapet Åland, ÅFS 1998/95.

Luvussa 6 esitetään yhteenveto tutkimuksen keskeisistä johtopäätöksistä.

2 ELÄINSUOJELULAINSAÄDÄNTÖ

2.1 Eläinsuojelulainsäädännön historiaa Suomessa

Suomen ensimmäinen varsinainen eläinsuojelulaki säädettiin vasta vuonna 1934 (163/1934)⁷. Jo ennen tätä yleistä eläinsuojelulakia oli maassamme kuitenkin ollut voimassa eläimiä suojelevia säännöksiä. Vuodelta 1864 oli peräisin Keisarillisen Majesteetin Armollinen Asetus eläinten tahalla-rääkkämisestä (N:o 22, 1864), jonka eläinrääkkäyssäännös sitten siirrettiin vuoden 1889 rikoslain (39/1889) 43 luvun 5 §:ään. Vuosisadan vaihteen molemmin puolin löytyi myös eläinten teurastusta ja kuljetusta koskevaa lainsäädäntöä. Erityinen eläinsuojelulaki katsottiin kuitenkin tarpeelliseksi eläinsuojelun tehostamiseksi sekä eläinsuojelun alalla olevien lainsäädännöllisten puutteellisuuksien ja epäkohtien korjaamiseksi⁸. Uusi laki koettiin eläinsuojeluväen piirissä tärkeäksi edistysaskeleeksi suomalaisen eläinsuojelun historiassa, vaikkei kaikkia asetettuja tavoitteita saavutettukaan⁹. Vuoden 1934 eläinsuojelulain tavoite ilmeni lain 1 §:stä, jonka mukaan “Eläintä on kohdeltava niin, ettei sille tarpeettomasti tuoteta kärsimystä.”

Vuonna 1971 säädettiin uusi eläinsuojelulaki (91/1971), jolla kumottiin vuoden 1934 eläinsuojelulaki ja tätä täydentävä vuoden 1889 rikoslain eläinrääkkäyspykälä. Uudistus toteutettiin kokonaisuudistuksella. Vuoden 1934 eläinsuojelulain säännökset olivat vanhentuneita eivätkä vastanneet enää eläintenpidolle asetettavia vaatimuksia. Lisäksi eläinten käyttäminen muun muassa tieteellisiin kokeisiin oli lisääntynyt siinä määrin, että tarvittiin uusia säännöksiä. Myös ihmisten käsitykset eläinten kohtelusta olivat muuttuneet.¹⁰ Vuoden 1971 eläinsuojelulain 1 §:n 1 momentin mukaan “Eläintä on kohdeltava hyvin, niin ettei sille

⁷ Ensimmäisenä eläinsuojelulakina koko maailmassa voitaneen pitää vuoden 1822 Englannin eläinsuojelulakia. Ks. Singer, s. 198-199, Salonen, s. 11 ja Streng, s. 10. Niin Suomessa kuin muuallakin maailmassa eläinsuojelulainsäädännön syntyyn vaikuttivat eläinsuojeluyhdistysten ja -järjestöjen aktiivinen toiminta eläinten olosuhteiden parantamiseksi. Suomen Eläinsuojeluyhdistyksen (SEY) toiminnan historiasta ks. Nieminen Hannu.

⁸ HE 23/1933, s. 1.

⁹ Nieminen Hannu, s. 101.

¹⁰ HE 47/1970, s. 1.

tuoteta tarpeetonta kärsimystä.“ Samaisen lain 2 §:n 1 momentissa säädettiin lisäksi, että “Tarpeeton kivun ja tuskan tuottaminen eläimelle on kielletty.“

Eläinsuojelun alalla tapahtui vuoden 1971 eläinsuojelulain säätämisen jälkeen voimakasta kehitystä. Muun muassa tietoisuus eläinten terveydestä ja hyvinvoinnista kasvoi tieteellisten tutkimusten ansiosta. Lisäksi ihmisten suhtautuminen eläimiin oli 1990-luvulle tultaessa aivan toisenlaista kuin parikymmentä vuotta aikaisemmin. Samalla kun ihmisten elintaso ja hyvinvointi kasvoivat, lisääntyivät myös vaatimukset eläinten olojen parantamisesta. Toisaalta, eläinten pitoon ja hyväksikäyttämiseen oli tullut sellaisia piirteitä ja ongelmia, joita ei maassamme ollut aiemmin ollut tai jotka olivat kehittyneet eläinten hyvinvoinnin kannalta epäedulliseen suuntaan. Erilaiset ongelmatilanteet ja eläinsuojelulainsäädännön valvonta vaativat täsmällisempää ja tehokkaampaa lainsäädäntöä.¹¹

Eläinsuojelulainsäädännön uudistamistarve oli niin suuri, ettei osittaisuudistusten katsottu riittävän¹². Maa- ja metsätalousministeriö asetti 12.10.1990 toimikunnan, jonka tehtävänä oli suunnitella kokonaan uusi eläinsuojelulaki. Toimikunta otti nimekseen eläinsuojelulaki-toimikunta, ja sen tehtävänä oli selvittää, miten eläinsuojelulaki voitaisiin saattaa vastamaan eläinsuojelulle asetettavia uusia vaatimuksia. Komitean tuli ottaa uudistustyössään huomioon eläinsuojelulta muissa Pohjoismaissa vaadittava taso sekä Euroopan Neuvoston piirissä eläinsuojelun alalla tapahtunut kehitys. Suomi kun oli eläinsuojelun alalla monia muita eurooppalaisia valtioita jäljessä. Lisäksi toimikunnan tehtävänä oli ottaa huomioon uuden eläinsuojelulain sisältöä miettiessään Euroopan Yhteisön piirissä eläinsuojelun alalla tapahtunut kehitys silmällä pitäen Suomen mahdollista EY-jäsenyyttä.¹³

¹¹ HE 36/1995, s. 3 ja 12.

¹² Todettakoon tässä yhteydessä, että vuoden 1971 eläinsuojelulakia uudistettiin kaikkiaan neljä kertaa: vuosina 1985, 1988, 1991 ja 1995. Vuoden 1985 uudistus (777/1985) koski muun muassa eläinsuojelulain rangaistussäännöstä, eläinsuojeluvalvontaa, eläinten hoitoa, käsittelyä ja kohtelua sekä eläinten tiloja koskevia säännöksiä. Ks. tarkemmin HE 263/1984. Vuoden 1988 uudistuksella eläinsuojelulakiin tehtiin pakkokeinolain (450/1987) säätämisen vaatimat muutokset (1267/1988). Ks. tästä HE 186/1988. Vuoden 1991 uudistuksella (36/1991) eläinsuojelulakiin tehtiin muun muassa Euroopan Neuvoston eräisiin eläinsuojelusopimuksiin liittymisen edellytyksenä olleet muutokset. Ks. tarkemmin HE 231/1990. Vuoden 1995 uudistuksella eläinsuojelulakiin tehtiin uuden poliisilain (493/1995) antamisen yhteydessä eräitä täsmennyksiä (494/1995). Ks. tästä HE 57/1994.

Uusi eläinsuojelulaki saatiin aikaiseksi viidessä vuodessa. Laki astui voimaan 1.7.1996, ja se on edelleen voimassa, joskin sitä on ehditty muuttaa jo viisi kertaa¹⁴. Vuoden 1996 eläinsuojelulaki merkitsi selkeää asennemuutosta eläimiin – ainakin lain sanamuotoa tarkasteltaessa – ja se on säännöksiltään huomattavasti vuoden 1971 eläinsuojelulakia yksityiskohtaisempi. Eläinsuojelulakia täydentävät muun muassa 1.7.1996 voimaan tullut eläinsuojeluasetus (ESA, 396/1996), asetus eläinten kuljetuksesta (491/1996), asetus koe-eläintoiminnasta (1076/1985) sekä lukuisat maa- ja metsätalousministeriön (MMM) toimivaltansa puitteissa antamat määräykset.

2.2 Eläinsuojelulain tarkoitus

Vuoden 1996 eläinsuojelulakia säädettäessä tavoitteena oli toteuttaa mahdollisimman hyvin yhteiskunnan eläinten pitoon, käsittelyyn ja kohteluun liittyvät eettiset näkemykset. Pyrkimyksenä oli suojella eläimiä kärsimykseltä, kivulta ja tuskalta käyttäen hyväksi tieteellisiä tutkimustuloksia sekä käytännössä saatuja kokemuksia. Eläinsuojelulain säännöksillä haluttiin luoda edellytykset sille, etteivät eläimet joutuisi kokemaan kärsimyksiä, joita voidaan ennakoita välttää ja ehkäistä. Eläinten suojelemista kärsimykseltä, kivulta ja tuskalta ei kuitenkaan pidetty riittävänä tavoitteena, sillä eläinsuojelulla haluttiin myös edistää eläinten terveyttä ja hyvinvointia.¹⁵

Yllä mainittujen tavoitteiden mukaisesti eläinsuojelulain 1 §:n 1 ja 2 momentissa säädetään eläinsuojelulain tarkoituksesta seuraavasti:

¹³ KM 1993:27, s. 1-2 ja samaisen mietinnön 28.5.1993 päivätty muistio, s. 1.

¹⁴ Vuoden 1996 eläinsuojelulakia on muutettu vuosina 1996, 1998, 1999, 2001 sekä 2003. Vuoden 1996 uudistuksella eläinsuojelulakiin tehtiin eläinlääkinnällistä rajatarkastusta koskevan lain (1192/1996) vaatimat muutokset (laki eläinsuojelulain muuttamisesta, 1194/1996). Ks. HE 187/1996. Vuoden 1998 eläinsuojelulain muutos (594/1998) liittyi tämän tutkimuksen luvussa 4 tarkemmin käsiteltävään rikoslain 17 luvun uudistamiseen (563/1998). Tällä uudistuksella muutettiin mm. eläinsuojelulain vastaisia tekoja koskevia rikossäännöksiä. Ks. HE 6/1997. Vuoden 1999 eläinsuojelulain uudistus (662/1999) koski mm. tämän tutkimuksen ulkopuolelle rajatun ESL:n 62 §:n muuttamista. Tämä muutos liittyi viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lainsäädännön uudistamiseen (621/1999). Vuoden 2001 eläinsuojelulain muutos (891/2001) liittyi RL:n 10 luvun menettämisraamuksia koskevien säännösten uudistamiseen (875/2001), jota käsitellään tarkemmin tämän tutkimuksen eläintenpitokieltoa koskevassa luvussa 5. Ks. HE 80/2000. Vuoden 2003 eläinsuojelulain muutoksella (220/2003) mm. pantiin täytäntöön luonnonvaraisten eläinten pitämisestä eläintarhassa annettu neuvoston direktiivi 1999/22/EY. Ks. tästä tarkemmin HE 209/2002.

¹⁵ HE 36/1995, s. 13 ja 20.

“Tämän lain tarkoituksena on suojella eläimiä parhaalla mahdollisella tavalla kärsimykseltä, kivulta ja tuskalta.

Lain tarkoituksena on myös edistää eläinten hyvinvointia ja hyvää kohtelua.”

Eläinsuojelulain tarkoituksen kirjaamisella vuoden 1996 lain 1 §:ään sellaisena, kuin se nyt on, on ainakin periaatteellisella tasolla suuri merkitys. Säännöksen mukaan eläinsuojelulain tarkoituksena ei ole ainoastaan suojella eläimiä kärsimykseltä, kivulta ja tuskalta, vaan tehdä se *parhaalla mahdollisella tavalla*. Myös pykälän 2 momentissa säädetty pyrkimys *edistää* eläinten hyvinvointia ja hyvää kohtelua näyttäisi ainakin lainsäädäntötasolla parantavan eläinten asemaa suomalaisessa yhteiskunnassa.¹⁶

Vaikka eläinsuojelulain 1 §:ssä säädetty lain tarkoitus antoikin sanamuodoltaan odottaa merkittävää parannusta eläinten asemaan Suomessa aikaisempaan tilanteeseen verrattuna, ei näin kuitenkaan välttämättä käytännössä ole tapahtunut. Nykyinen eläinsuojelulaki asetuksineen on kyllä huomattavasti yksityiskohtaisempi kuin vuoden 1971 laki, ja se merkitsi joissakin yksittäisissä asioissa selkeätä parannusta eläinten asemaan, mutta uudistus ei siltikään ole ollut käytännön tasolla niin suuri, kuin pelkkä lain 1 § antaisi aiheen olettaa. Vuoden 1996 eläinsuojelulain tarkoitusta koskeva 1 § on nähtävä ennen kaikkea periaatteellisena kannanottona eläinten kohteluun¹⁷.

Taloudelliset näkökohdat ovat kautta linjan vaikuttaneet eläinsuojelulakejamme säädettäessä, eikä vuoden 1996 eläinsuojelulaki merkinnyt tästä poikkeusta¹⁸. Maa- ja metsätalousva-

¹⁶ Maa- ja metsätalousvaliokunta on vuoden 1996 eläinsuojelulakia koskevasta hallituksen esityksestä (HE 36/1995) antamassaan mietinnössä katsonut, että eläinsuojelulain ensisijaisena tarkoituksena on suojella eläimiä parhaalla mahdollisella tavalla kärsimykseltä, kivulta ja tuskalta. Eläinten hyvinvoinnin ja hyvän kohtelun edistäminen on sen mukaan vasta toissijainen tavoite. Ks. tästä MmVM 10/1995, s. 3.

¹⁷ Verrattaessa säännöstä vuoden 1971 eläinsuojelulain säännöksiin voidaan todeta, että vuoden 1971 lain 1 §:n 1 momentin mukaisesti eläintä on kohdeltava hyvin, niin ettei sille tuoteta tarpeetonta kärsimystä. Saman lain 2 §:n 1 momentin mukaan tarpeeton kivun ja tuskan tuottaminen eläimelle on kielletty. Kielto aiheuttaa eläimille tarpeetonta kärsimystä, kipua tai tuskaa löytyy nykyisen lain 3 §:n 1 momentista, jossa säädetään eläintenpidon yleisistä periaatteista (ks. tarkemmin luku 2.4). On huomionarvoista todeta tässä yhteydessä se, että vuoden 1971 eläinsuojelulain esitöissä todettiin lain 1 §:n 1 momentin olevan lähinnä periaatteellinen kannanotto eläinten kohteluun, lain 2 §:n 1 momentin taas ollessa yleissäännös eläinten rangaistavasta kohtelusta. Ks. HE 47/1970, s. 1.

¹⁸ Ks. taloudellisten näkökohtien huomioon ottamisesta aikaisempien lakien osalta HE 23/1933, Talousvaliokunnan mietintö N:o 3 hallituksen esityksen johdosta eläinsuojelulaiksi, s. 1 ja HE 47/1970, Talousvaliokun-

liokunnan kannanotto vuoden 1996 eläinsuojelulakia koskeneeseen hallituksen esitykseen kuvastaa mielestäni hyvin tilannetta. Valiokunta totesi, että sen mielestä eläinsuojelulain tulee olla eläinten hyvinvoinnista olemassa olevan tiedon ja kokemuksen perusteella *yhteensovitettu tahdonilmaisu niistä eettisistä tavoitteista, joita eläinten pitämiseen ja käyttämiseen liittyvillä eri osapuolilla on eläimen hyvästä*. Sen mukaan tässä yhteensovittamisessa huomioon otettavia tekijöitä ovat taloudellisuus, tuotantoon tarvittava tehokkuus, eläinsuojeluvaatimukset sekä arvoihin perustuvat eettiset näkemykset.¹⁹

Vaikka eläinsuojelulain 1 § tarkoituksineen onkin nähtävä lähinnä periaatteellisena kannanottona, ei sen vaikutusta sovi kuitenkaan vähätellä – jos ei liioitellakaan. Voisi sanoa, että tuosta pykälästä on luettavissa koko eläinsuojelulain henki, se päämäärä, johon tulisi pyrkiä. Tähän päämäärään on hyvä vedota matkalla eläinten aseman parantamiseen entisestään.

2.3 Eläinsuojelulain soveltamisala ja eläimen käsite

Eläinsuojelulain 2 §:n 1 momentin mukaan eläinsuojelulakia sovelletaan kaikkiin eläimiin²⁰. Lain esitöissä todetaan, että eläinsuojelulakia sovelletaan niin koti-, tarha- kuin muihinkin ihmisen hoidossa tai valvonnassa oleviin eläimiin, mutta myös luonnonvaraisiin eläimiin²¹. Vaikka eläinsuojelulaissa eläimen omistajalle onkin asetettu eläimeen kohdistuvia erityisvelvollisuuksia, kuten huolenpito- ja valvontavelvollisuuksia, ovat ihmisten velvollisuudet eläinten kohtelussa periaatteessa riippumattomia siitä, kenen omistuksessa eläimet ovat vai ovatko ne kenenkään omistuksessa²².

nan mietintö n:o 10 hallituksen esityksen johdosta eläinsuojelulaksi, s. 1-2. Vuoden 1996 eläinsuojelulakia ja sen merkitystä eläimen aseman parantumisessa on arvioinut kriittisesti muun muassa Joonia Streng. Hän toteaa, että eläinsuojelulain uudistuksessa tavoitteena oli varmasti ensisijaisesti elinkeinotoiminnan intressien huomioon ottaminen ja eläinsuojelu sopeutettiin taloudellisen toiminnan reunaehtoihin. Ks. tästä Streng, s. 40.

¹⁹ MmVM 10/1995, s. 3 (kursivointi tutkielman tekijän). Valiokunta luetteli huomioon otettavat seikat edellä mainitussa järjestyksessä. Herää tietysti kysymys, kuvaako järjestys jonkinlaista huomioon otettavien seikkojen priorisointia.

²⁰ Eläinsuojelulain soveltamisalaa koskevassa 2.2 §:ssä todetaan, että metsästyksen, kalastuksen, eläinten lääkitsemisen, eläinjalostuksen, eläinten keinollisen lisäämisen, geenitekniikan ja luonnonsuojelun osalta noudatetaan lisäksi, mitä niistä erikseen säädetään.

²¹ HE 36/1995, s. 20.

²² OJL 6/1992, s. 313 ja HE 6/1997, s. 133.

Eläinsuojelulain koskiessa eläimiä yleisesti suojaa se myös kehitystasoltaan alempia eläimiä. Eläinsuojelua koskevien rangaistussääntöjen soveltaminen edellyttää kuitenkin, että eläimellä on kyky tuntea kärsimystä, kipua tai tuskaa²³. Eläimen kyky tuntea kärsimystä, kipua tai tuskaa taas riippuu muun muassa teon kohteena olevan eläimen lajista. Vaikka eläinsuojelulakia sovelletaankin kaikkiin eläimiin, niin esitöissä on nimenomaan todettu, että eläinsuojelusäännöksiä sovelletaan ajatellen lähinnä taloudellisessa hyötykäytössä olevia tai ihmisten lemmikkieläiminä pitämiä kotieläimiä ja eläinlajeista lähinnä nisäkkäitä tai muita pitkälle kehittyneitä selkärangaisia.²⁴ Teoreettisessa pohdinnassa epäselvyyttä näyttäisi olevan eläinsuojelulain soveltamisesta nimenomaan selkärangattomiin eläimiin, joiden kykyä kokea kipua ei ole pystytty aukottomasti tieteellisissä tutkimuksissa todistamaan²⁵. Suomessa on esitetty mielipiteitä, joiden mukaan eläinsuojelulaki koskisi myös ainakin kotiloita ja nilviäisiä²⁶.

Omassa oikeustapausaineistossani teot (tai laiminlyönnit) olivat kohdistuneet pääsääntöisesti kissoihin, koiriin, hevosiin, nautoihin ja sikoihin. Myös muun muassa lampaita sekä kalkkunoita ja kanoja oli kohdeltu kaltoin. Yhdessä tapauksessa teon kohteena oli kaloja²⁷. Lohjan käräjäoikeus taas tuomitsi eläinsuojelurikoksesta henkilön, joka oli laiminlyönyt koirien, hamsterien, undulaattien, seprapeippojen sekä kilpikonnien tarpeellisen hoidon ja ravinnon. Vastaajalle tuomittiin sakkorangaistuksen lisäksi kahden vuoden eläintenpitokielto, joka oli muuten yleinen muttei koskenut vastaajalla ollutta collie-rotuista koiraa eikä vastaajan kissaa. Muun muassa kilpikonna eläintenpitokielto siis koski.²⁸

²³ Eläinsuojelulain esitöiden mukaan kärsimyksellä tarkoitetaan eläimen kokemaa henkistä tai ruumiillista eläimen hyvinvointiin tai terveyteen kielteisesti vaikuttavaa tuntemusta. Kivulla taas viitataan eläimen tuntemaan fyysiseen kipuun ja tuskalla eläimen kokemaan henkiseen hätään, ahdistukseen, pelkoon tai muuhun vastaavaan epämiellyttävään tunteeseen. Ks. HE 36/1995, s. 20. Tarpeettomasta kärsimyksestä, kivusta ja tuskasta ks. lisää luvusta 2.4.2.

²⁴ OJL 6/1992, s. 321 ja HE 6/1997, s. 136.

²⁵ Vilkkä, s. 123-124.

²⁶ Streng, s. 45, ks. alaviite 117.

²⁷ Helsingin KO R 01/5439.

²⁸ Lohjan KO R 00/238.

2.4 Eläintenpidon yleiset periaatteet

2.4.1 Yleistä

Eläinsuojelulaki on pääasiassa puitelaki, joka sisältää eläintenpidon yleiset periaatteet ja viranomaisten²⁹ oikeuden puuttua eläinsuojelullisiin epäkohtiin. Vaikka eläinsuojelulaki sisältää myös yksityiskohtaisempia säännöksiä eläinten kohteluun liittyen, on lakia alemmanasteisilla säännöksillä ja määräyksillä suuri merkitys, kun pyritään luomaan hyvät edellytykset sille, etteivät eläimet joutuisi kokemaan kärsimyksiä, joita voidaan ennakolta välttää.³⁰ Tässä yhteydessä lienee syytä painottaa, että eläinsuojelulainsäädäntömme säätää vain niistä minimivaatimuksista, joita eläinten kohtelussa on noudatettava.

Tämän tutkielman puitteissa ei ole mahdollisuutta mennä eläinsuojelulain tai sitä alemmanasteisten säännösten ja määräysten lukuisiin yksityiskohtaisiin säännöksiin, mutta eläintenpidon yleisiä periaatteita koskevaa eläinsuojelulain 3 §:ää on syytä tarkastella lähemmin. Kyseinen säännös on luonteeltaan yleissäännös eläinten rangaistavasta kohtelusta³¹.

Eläintenpidon yleisistä periaatteista säädetään eläinsuojelulain 3 §:ssä seuraavasti:

”Eläimiä on kohdeltava hyvin eikä niille saa aiheuttaa tarpeetonta kärsimystä. Tarpeettoman kivun ja tuskan tuottaminen eläimille on kielletty. Lisäksi eläintenpidossa on edistettävä eläinten terveyden ylläpitämistä sekä otettava huomioon eläinten fysiologiset tarpeet ja käyttäytymistarpeet.

²⁹ Eläinsuojelulain sekä sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten noudattamisen johto, ohjaus ja yleinen valvonta kuuluvat Suomessa maa- ja metsätalousministeriölle (ESL 34 §). Alueellisella tasolla (lääni) ohjaus ja valvonta kuuluvat lääninhallitukselle (ESL 35 §). Paikallistason (kunta) eläinsuojeluviranomaisina toimivat kunnaneläinlääkäri, kunnan terveystarkastaja sekä poliisi (ESL 36 §). Teurastamoissa tai teurastuspaikassa valvontaviranomaisina toimivat teurastamon tarkastuseläinlääkäri, rajanylityspaikan, maastapoistumispaikan sekä eläinlääkinnällisen rajatarkastusaseman alueella rajaeläinlääkäri (ESL 37 §). Näiden eläinsuojeluviranomaisten lisäksi paikallistasolla toimii myös ns. vapaaehtoisia eläinsuojeluvalvojia, jotka ovat saaneet maa- ja metsätalousministeriön hyväksymän koulutuksen ja joille lääninhallitus on myöntänyt määrämillään ehdoilla oikeuden toimia eläinsuojeluvalvojina (ESL 38 §).

Tämän tutkimuksen puitteissa ole mahdollista paneutua tarkemmin eläinsuojeluvalvontaan liittyviin asioihin, vaikka valvonnan käytännön merkitys onkin eläinsuojelutyössä tärkeä.

³⁰ HE 36/1995, s. 13. Ks. puitelain käsitteestä esim. Toijonen, s. 21-22.

³¹ Ks. alaviite 17, joka koski vuoden 1971 eläinsuojelulain säännöksiä.

Asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä siitä, mitä on pidettävä tarpeettoman kärsimyksen, kivun ja tuskan tuottamisena eläimille.”

2.4.2 Tarpeeton kärsimys, kipu ja tuska

Eläinsuojelulain yleisiä periaatteita koskevassa 3 §:ssä ihmiselle asetetaan ensinnäkin velvollisuus kohdella eläimiä hyvin. Velvollisuus kohdella eläintä hyvin koskee kaikkea eläintenpitoa. Myös niissä tilanteissa, joissa ihminen käyttää eläimiä hyväkseen muun muassa ravintona tai vaateteollisuuden piirissä, ihmiselle on asetettu moraalinen velvollisuus kunnioittaa kaikkia eläimiä ja ottaa huomioon niiden kyky muistaa ja tuntea kärsimystä.³²

Eläintenpidon yleisiä periaatteita koskevassa säännöksessä kielletään lisäksi tarpeettoman kärsimyksen aiheuttaminen sekä tarpeettoman kivun ja tuskan tuottaminen eläimelle. Eläinsuojelulakia koskevan hallituksen esityksen mukaan kärsimyksellä tarkoitetaan eläimen kokemaa henkistä tai ruumiillista eläimen hyvinvointiin tai terveyteen kielteisesti vaikuttavaa tuntemusta. Kivulla taas viitataan eläimen tuntemaan fyysiseen kipuun ja tuskalla eläimen kokemaan henkiseen hätään, ahdistukseen, pelkoon tai muuhun vastaavaan epämiellyttävään tunteeseen.³³ On huomattava, että kärsimyksen, kivun tai tuskan tuottamista eläimelle ei ole sellaisenaan kielletty, vaan kiellettyä on nimenomaan *tarpeettoman* kärsimyksen, kivun tai tuskan tuottaminen. Esitöissä todetaan, ettei eläimen tuotanto- ja pitomuotoihin liittyvää kärsimystä voida kokonaan välttää, mutta tarpeettoman kärsimyksen aiheuttamista pitäisi välttää³⁴.

Mitä sitten yleisesti ottaen voidaan pitää tarpeettomana kärsimyksenä, kipuna tai tuskana eläimelle? Eläinsuojelulain 3 §:n 2 momentin mukaisesti eläinsuojeluasetuksen 14 §:ssä on

³² HE 36/1995, s. 20.

³³ HE 36/1995, s. 20.

³⁴ HE 36/1995, s. 20. Eläinsuojelulakia valmisteltaessa esiintyi vaatimuksia poistaa termi tarpeeton sanojen kärsimys, kipu ja tuska edeltä. Haluttiin, että tarpeettoman kärsimyksen, kivun ja tuskan tuottamisen sijaan kiellettäisiin kärsimyksen, kivun ja tuskan tuottaminen. Lisäksi todettiin, että asetuksella voitaisiin määrätä, missä tapauksissa kivun ja tuskan tuottaminen kuitenkin on väistämätöntä ja sikäli sallittua. Tällaisina esimerkkitalanteina esitettiin sellaiset tilanteet, joissa kivun ja tuskan tuottaminen olisi eläinten oman hyvinvoinnin tai terveyden kannalta välttämätöntä tai muuten erittäin lievää ja lyhytaikaista. Ks. tästä KM 1993:27, Eriävä mielipide eläinsuojelulakitoimikunnan ehdotukseen uudeksi eläinsuojelulaiksi. Toisentyypisiäkin kannanottoja esiintyi, sillä maa- ja metsätalousvaliokunta totesi mietinnössään, että hallituksen esityksessä 36/1995 esitetty sanamuoto tarpeettoman kivun ja tuskan aiheuttamisen kieltämisestä on hyvä, sillä se mahdollistaa riittävän kattavasti eläinten pitämiseen ja hoitoon liittyvien erilaisten tilanteiden huomioon ottami-

säädetty joukko tekoja, joiden katsotaan aiheuttavan tarpeetonta kärsimystä, kipua tai tuskaa eläimelle ja jotka siten ovat kiellettyjä. Kyseisessä pykälässä säädetään seuraavasti:

”Eläinsuojelulain (247/96) 3 §:n 1 momentissa tarkoitettua tarpeettoman kärsimyksen, kivun tai tuskan tuottamista eläimelle on:

- 1) elävän eläimen käyttäminen maalina harjoitus- tai kilpa-ammunnassa;*
- 2) piikkikannusten, piikkipannan tai piikkikuolaimen käyttö;*
- 3) elävän kalan suomustaminen tai suolistaminen taikka eläimen elävänä kyniminen tai nylkeminen;*
- 4) elävän linnun tai nisäkkään taikka muun selkärankaisen syöttäminen hoidossa olevalle eläimelle, ellei se ole välttämätöntä hoidossa olevan eläimen myöhempää luontoon palauttamista varten tai muutoin sille ehdottoman välttämätöntä;*
- 5) muun kuin kohtuulliseksi katsottavan ihmisvoiman käyttö eläimen synnytyksessä sikiötä ulos vedettäessä;*
- 6) eläimen kuljettaminen jostakin ruumiinosasta ripustamalla;*
- 6 a) eläimen hännän katkaiseminen siten, että vahingoitetaan ihoa ja sen alaisia kudoksia;*
- 7) poron tai muun kotieläimen taikka tuotantotarkoituksessa tarhatun eläimen tappaminen metsästyksellisin keinoin ampumalla, ei kuitenkaan poron ampuminen poromiehen toimesta tai muun kotieläimen taikka tuotantotarkoituksessa tarhatun eläimen ampuminen sen välitöntä tappamista vaativasta hyväksytävästä syystä; sekä*
- 8) muu sellainen eläimeen kohdistuva toiminta tai toimenpide, joka aiheuttaa eläimelle tarpeetonta kärsimystä, kipua tai tuskaa.”*

On periaatteessa hyvä, että lainsäätäjä on säätänyt tietyt teot ehdottomasti kielletyiksi. Kohtien 1-7 osalta tuomioistuimella ei ole harkintavaltaa sen suhteen, ovatko teot luonteeltaan sellaisia, että ne ovat aiheuttaneet tarpeetonta kärsimystä, kipua tai tuskaa. Eläinsuojeluasetuksen 14 §:ään liittyy kuitenkin myös ongelmia. Ensinnäkin, seitsenkohtainen (tai kahdeksanakohtainen, kun kohta 6 a lasketaan yhdeksi kohdaksi) luettelo kielletyistä toimista on todella suppea ottaen huomioon koko eläintenpidon alan ja sen, millaisia tekoja eläimiin voidaan kohdistaa. Asetuksen 14 §:n säätämisen taustalla on kuitenkin ollut käytännön tarve kieltää juuri mainitut teot, viimeisimpänä kohdan 6 a mukainen menettely.

Toinen ja mielestäni suurempi ongelma on 14 §:n kohta 8 suhteessa esimerkinomaisiin kohtiin 1-7. Kohdissa 1-7 luetellut teot ovat pääsääntöisesti luonteeltaan hyvin törkeitä. Kun tuomioistuin harkitsee, voidaanko jotakin tekoa, joka ei ole mikään kohtien 1-7 teoista, pitää 8-kohdan tarkoittamana muuna sellaisena eläimeen kohdistuvana toimintana tai toimenpiteenä, joka aiheuttaa eläimelle tarpeetonta kärsimystä, kipua tai tuskaa, on vaarana, että kyseistä tekoa verrataan kohtien 1-7 teoihin. Tämä voi johtaa siihen, että teon edellytetään olevan vastaavalla tavalla hyvin törkeä.

On ymmärrettävää, ettei sellaisia tekoja, joiden katsotaan tuottavan eläimille tarpeetonta kärsimystä tai aiheuttavan niille tarpeetonta kipua tai tuskaa, voida luetella tyhjentävästi laissa tai asetuksessa. Varsinkin, kun eläimen kyky tuntea kärsimystä, kipua tai tuskaa riippuu osaltaan eläimen lajista. Tuomioistuin joutuu siis useimmissa tapauksissa aina erikseen harkitsemaan, onko eläimelle aiheutettu tarpeetonta kärsimystä, kipua tai tuskaa³⁵. Tällaisessa tilanteessa eläinlääkärin todistuksella on ymmärrettävistä syistä suuri merkitys, tuomioistuimilla kun harvemmin on asiantuntemusta tämän asian suhteen. Myös omasta oikeustapaustani on havaittavissa eläinlääkäreiden todistuksille annettu suuri painoarvo. On ensiarvoisen tärkeää, että eläinlääkäri pitäytyy todistuksessaan puhtaasti ammatilliseen tietoonsa ja käsityksiinsä siitä, onko ja missä määrin teosta aiheutunut eläimelle kärsimystä, kipua tai tuskaa. Eläinlääkäri ei saisi antaa muiden seikkojen vaikuttaa todistukseensa. Tällaisilla muilla seikoilla tarkoitetaan esimerkiksi tietoa siitä, että eläimet ovat jääneet huonolle hoidolle vastaajaa kohdanneen henkilökohtaisen murheen vuoksi, kuten esimerkiksi puolison tai lapsen kuoleman vuoksi.³⁶ Tämä ongelma voi olla todellinen silloin, kun eläinlääkäri tuntee hyvin syytettynä olevan henkilön tilanteen ja taustat. Suomessa kunnaneläinlääkärit ovat eläinsuojeluviranomaisia, ja käytännössä he joutuvat valvomaan omia asiakkaitaan, mikä voi aiheuttaa yllä mainitun kaltaisia ongelmia³⁷.

³⁵ Vuoden 1971 eläinsuojelulain esitöissä todettiin, että harkittaessa, onko eläimelle tuotettu tarpeetonta kärsimystä, huomiota tulisi kiinnittää kärsimystä aiheuttaneen toimenpiteen tarpeellisuuteen, siitä saadun hyödyn ja aiheutetun kärsimyksen suhteeseen sekä siihen, olisiko ja kuinka helposti hyöty voitu saavuttaa muulla tavoin. Ks. HE 47/1970, s. 1.

³⁶ Striwing, s. 61-62.

³⁷ Varkauden kaupungin kaupungineläinlääkärinä toimiva Helena Haajanen totesi SEY:n seminaarissa 13.9.2003 pitämässään esitelmässä, että kynnys puuttua omien asiakkaiden eläintenpidon puutteisiin voi joskus käytännössä olla korkea. Hän piti parempana sellaista vaihtoehtoa, että kunnaneläinlääkäri toimisi eläinsuojeluvantaviranomaisena toisessa kunnassa kuin siinä, jossa hän toimii kunnaneläinlääkärinä.

2.4.3 Eläinten terveyden ylläpitäminen, käyttäytymis- ja fysiologiset tarpeet

Eläinsuojelulain yleisiä periaatteita koskeva 3 § asettaa ihmiselle myös velvollisuuden edistää eläinten terveyden ylläpitämistä eläintenpidossa. Terveyden ylläpitämisellä viitataan eläimen tuotanto- ja elinympäristöön. Maa- ja metsätalousvaliokunta totesi hallituksen esityksestä antamassaan mietinnössä, että oikeanlainen ja eläimelle sopiva lähiympäristö vähentää eläimeen kohdistuvia rasitteita sekä parantaa eläimen vastustuskykyä ja estää vahinkojen mahdollisuutta. On siis tärkeää, että lähiympäristö luodaan sellaiseksi, että se tukee ja auttaa eläimen pysymistä mahdollisimman terveenä.³⁸

Eläintenpidossa on 3 §:n mukaan lisäksi otettava huomioon eläinten fysiologiset tarpeet ja käyttäytymistarpeet. Fysiologisilla tarpeilla tarkoitetaan eläimen elimistöön ja sen asianmukaiseen toimintaan pohjautuvia tarpeita, esimerkiksi riittävän ja sopivan ravinnon sekä liikunnan tarvetta. Eläimen käyttäytymistarpeilla taas tarkoitetaan eläimen mahdollisuutta käyttäytyä riittävässä määrin kyseiselle eläinlajille tai -rodulle tyypillisellä tavalla.³⁹ On huomattava, että eläinsuojelulaissa asetetaan velvollisuus *ottaa huomioon* kyseiset tarpeet. Laki ei säädä selvää velvollisuutta esimerkiksi lajityypillisen käyttäytymisen tyydyttämiseen. Eläinsuojelulakia valmisteltaessa esitettiin vaatimuksia, joiden mukaan laissa pitäisi säätää siitä, että eläinten on voitava toteuttaa olennaisimpia käyttäytymis- ja fysiologisia tarpeitaan⁴⁰. Eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunta totesi, ettei nykypäivän eläintenpidossa ole mahdollista pitää eläimiä siten, että ne voisivat kaikilta osin toteuttaa lajityypillistä käyttäytymistään. Myös niin sanottujen olennaisimpien käyttäytymistarpeiden tyydyttäminen johtaisi käytännössä suuriin vaikeuksiin. Se piti tarkoituksenmukaisempana sitä, että tieteellisen tiedon ja käytännön kokemuksen karttuessa sekä eläintenpitojärjestelmien edelleen kehittymisen myötä ametaan alempiasteisia säännöksiä ja määräyksiä, joilla eläinten mahdollisuuksia erilaisten käyttäytymistarpeiden tyydyttämiseen parannetaan.⁴¹

³⁸ MmVM 10/1995, s. 5.

³⁹ HE 36/1995, s. 20.

⁴⁰ Ks. tästä KM 1993:27, Eriävä mielipide eläinsuojelulakitoimikunnan ehdotukseen uudeksi eläinsuojelulaiksi. Eläinsuojelulakia valmisteltaessa tehtiin myös lakialoitteita lajityypillisen käyttäytymisen mainitsemiseksi lakitekstissä. Ks. tästä LA 36/1995 ja LA 38/1995.

⁴¹ MmVM 10/1995, s. 4.

Vaikka eläinsuojelulaki ei sisälläkään ehdotonta vaatimusta eläinten olennaisimpien käyttäytymis- ja fysiologisten tarpeiden tyydyttämisestä, niin lain esitöissä todetaan, että tarpeetonta kärsimystä voi eläimille aiheutua esimerkiksi oleellisten käyttäytymistarpeiden toteuttamismahdollisuuksien puuttumisesta⁴². On tietysti selvää, että eläinsuojelulain 3 §:n mukaan eläinten fysiologisten tarpeiden ja käyttäytymistarpeiden tyydyttämiseen pitäisi eläintenpidossa kiinnittää entistä enemmän huomiota. Jotta tämä laissa säädetty velvollisuus ei jäisi vain luonteeltaan periaatteelliseksi kannanotoksi, on tärkeää, että maa- ja metsätalousministeriö antaa toimivaltansa puitteissa määräyksiä, joilla pyritään konkreettisemmin toteuttamaan eläinsuojelulain 3 §:n asettamaa vaatimusta eläinten fysiologisten tarpeiden ja käyttäytymistarpeiden huomioon ottamisesta eläintenpidossa. Näin onkin tapahtunut, tosin taloudelliset seikat ovat jarruttaneet, ja epäilemättä jarruttavat edelleen, esimerkiksi eläinten lajityypillisen käyttäytymisen huomioon ottamista⁴³.

3 KRIMINALISOINTIPERIAATTEET JA ELÄINSUOJELU

3.1 Yleistä

Aineellisessa lainsäädännössä asetetut sitovat velvollisuudet, esimerkiksi eläinten kohtelusta, voivat jäädä melko merkityksettömiksi, mikäli ei ole keinoja, joita käyttää silloin, kun näitä velvollisuuksia ei noudateta. Tällaisia keinoja tarjoaa muun muassa rikosoikeudellinen järjestelmä.

Rikosoikeudellisen järjestelmän tarkoituksena on motivoida kansalaisia pidättäytymään tekemästä rikoksiksi määriteltyjä tekoja. Kun jokin teko määritellään rikokseksi kuvaamalla lainsäädännössä rangaistava käyttäytyminen ja soveltamalla lainkäytössä lain määritelmät yksittäisiin tekoihin, todetaan tällä tavalla teon kielteisyys. Jotta rikosoikeudellinen järjestelmä rangaistuksineen koettaisiin legitiimiksi eli sen laillisuus tunnustettaisiin, täytyy yhteiskunnan kyetä osoittamaan jokaisessa yksittäistapauksessa sen kautta käyttämänsä pakon ja osoittamansa moitteen oikeutus.⁴⁴

⁴² HE 36/1995, s. 20. Muina esimerkkeinä mainitaan eläinten kasvatuserjestelmä, jossa ei oteta riittävällä tavalla huomioon eläinlajin tarpeita, ja sopimaton ympäristö.

⁴³ Ks. kritiikistä esim. Streng, s. 40.

⁴⁴ KM 1976:72, s. 38.

Kriminalisointiperiaatteet ovat periaatteita, joiden avulla pyritään perustelemaan sitä, miksi jokin teko on säädettävä rangaistavaksi. Ne asettavat rajat rikoslain käytölle. Suomalaisessa oikeuskirjallisuudessa kriminalisointiperiaatteisiin on vakiintuneesti katsottu kuuluvan oikeushyvien suojelun periaate, hyöty- ja haittaperiaate sekä *ultima ratio* -periaate.⁴⁵

3.2 Oikeushyvien suojelun periaate

3.2.1 Oikeushyvän määritelmä ja oikeushyväoppi

Rikosoikeudellisen järjestelmän olemassaolon oikeutusta on lähtökohtaisesti perusteltu sen kyvyllä suojella tärkeinä pidettyjä arvoja ja etuuksia loukkauksilta. Näitä arvoja ja etuuksia, joita rikoksilla loukataan tai vaarannetaan, kutsutaan *oikeushyviksi eli suojeluobjekteiksi*.⁴⁶ Oikeushyvä on abstrakti käsite ja on tärkeää erottaa se rikoksen teko-objektista, jolla tarkoitetaan rikoksen kohteena olevaa konkreettista henkilöä tai esinettä⁴⁷.

Rangaistuksella uhkaamiselle pitäisi aina kyetä löytämään oikeushyvien suojasta järkevä peruste. Oikeushyväoppi toimii rikoslain käytön rajoitusperusteena, kriittisenä ja negatiivisena periaatteena: mikäli kriminalisoinnilla ei kyetä suojaamaan oikeushyvää, olisi kriminalisoinnista luovuttava. Oikeushyvän suojelun periaatteen ei ole katsottu voivan positii-visesti perustella kriminalisointeja, sillä tämän on pelätty johtavan siihen, että kyseiseen periaatteeseen vedoten aletaan vaatia kaikkien oikeushyvien suojaamista rikosoikeuden keinoin.⁴⁸

⁴⁵ Lappi-Seppälä 1994, s. 33-41, Lappi-Seppälä 1998, s. 1299, Nuutila 1996, s. 79-90 ja Melander, s. 938-939. Nuutila katsoo, että kriminalisointiperiaatteisiin kuuluu myös ns. ihmisarvon loukkaamattomuuden periaate. Ks. tästä Nuutila 1996, s. 76-79. Joissakin yhteyksissä myös laillisuusperiaatteen (legaliteetti- tai lakisidonnaisuusperiaatteen) katsotaan kuuluvan kriminalisointiperiaatteisiin. Rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen pääsisältö löytyy PL:n 8 §:stä: ”Ketään ei saa pitää syyllisenä rikokseen eikä tuomita rangaistukseen sellaisen teon perusteella, jota ei tekohetkellä ole laissa säädetty rangaistavaksi. Rikoksesta ei saa tuomita ankarampaa rangaistusta kuin tekohetkellä on laissa säädetty.” Ks. Melander, s. 939-943. Laillisuusperiaatteesta ks. lisää esim. Heinonen, s. 74-79 ja Frände, s. 42-72. Kriminalisointiperiaateista ei siis vallitse Suomen rikosoikeustieteessä yksimielisyyttä. Tässä tutkielmassa keskitytään tarkastelemaan kriminalisointiperiaatteita yllä mainitun kolmijaon mukaan.

⁴⁶ Ks. esim. KM 1976:72, s. 56, Frände, s. 33, Heinonen, s. 67, Honkasalo 1965, s. 141, Koskinen, s. 22, Lappi-Seppälä 1994, s. 32-33, Nuotio 1998, s. 39, Nuutila 1996, s. 79 ja Nuutila 1997, s. 40.

⁴⁷ Ks. Anttila – Heinonen, s. 108.

⁴⁸ Hassemer, s. 396, Lappi-Seppälä 1994, s. 35, Nuutila 1996, s. 80 ja Nuutila 1997, s. 40. Ks. myös Tolvanen 1999, s. 180-181 ja Tolvanen 2003, s. 185. Tolvanen katsoo, että oikeushyväopin ensisijainen funktio on kyllä

Oikeushyvien suojelun periaate oikeuttaa suojelemaan vain tärkeinä pidettäviä arvoja ja etuuksia loukkauksilta. Hyväksyttäviä oikeushyviä ei ole kuitenkaan mahdollista luetella tyhjentävästi, sillä yhteiskunnan ja arvojen muuttuessa täytyy myös hyväksyttävien oikeushyvien alan muuttua, jotta oikeushyvän käsite olisi toimiva⁴⁹. Tänä päivänä katsotaan yleisesti, että oikeusvaltiollisissa rikosoikeusjärjestelmissä suojattavat oikeushyvät olisi voitava yleensä johtaa perustuslaista tai kansainvälisistä ihmisoikeuksista⁵⁰.

Perinteisesti suojeltavat oikeushyvät on jaoteltu henkilöllisiin ja yhteisöllisiin oikeushyviin⁵¹. Henkilöllisillä oikeushyvillä tarkoitetaan yksityistä henkilöä välittömästi koskevia arvoja ja etuuksia, kuten henkeä, terveyttä, vapautta, yksityisyyttä, kunniaa, varallisuutta tai kotirauhaa. Näiden oikeushyvien valtiosääntöoikeudellisena perustana on henkilökohtaisten vapausoikeuksien luettelo ja tällaisten oikeushyvien loukkaus merkitsee, että joku kärsii konkreettisen arvon tai edun menetyksen. Kriminalisointien painopiste on perinteisesti ollut henkilöllisten oikeushyvien suojaamisessa.⁵²

Henkilöllisten oikeushyvien lisäksi kriminalisointien taustalla on nähty myös yhteisöllisiä oikeushyviä. Yhteisöllisillä oikeushyvillä tarkoitetaan sellaisia arvoja ja etuuksia, joiden loukkaaminen vahingoittaa vain välillisesti yksityisen henkilön asemaa. Kyse on valtion, sen elinten ja yhteiskuntaelämän toimintaan liittyvistä oikeushyvistä. Tällaisiin oikeushyviin kuuluvat muun muassa valtiosalaisuuksien, oikeudenhoidon ja yleisen järjestyksen suojelu sekä ympäristönsuojelu.⁵³ Yhteisöllisten oikeushyvien

rajoittava, mutta hänen mielestään sitä voitaneen käyttää myös positiivisena kriminalisoinnin perusteena. Tolvanen toteaa, että perusoikeuksista voidaan johtaa valtion velvollisuus säätää ja ylläpitää perusoikeuksien turvaamiseksi välttämättömiä kriminalisointeja.

⁴⁹ Kimpimäki, s. 24. Ks. myös Melander, s. 947.

⁵⁰ Nuutila 1996, s. 82. Poikkeuksen tästä voivat muodostaa ns. yhteisölliset oikeushyvät, joita käsitellään myöhemmin tässä samassa luvussa. Ks. myös Melander, s. 946-947 ja Tolvanen 1999, s. 181-182.

⁵¹ KM 1976:72, s. 56 ja Nuutila 1997, s. 41. Heinonen puhuu samaa tarkoittaen yksilöllisistä ja yhteisöllisistä oikeushyvistä. Ks. tästä Heinonen, s. 67. Lappi-Seppälä taas käyttää yhteisöllisistä oikeushyvistä myös nimitystä julkiset oikeushyvät. Ks. tästä Lappi-Seppälä 1998, s. 1299. Henkilöllisten ja yhteisöllisten oikeushyvien lisäksi oikeushyviä on joissakin maissa jaoteltu yksityiseen, yhteiskuntaan ja valtiovaltaan kohdistuviin rikoksiin. Oikeushyviä on tarkasteltu myös ryhmittämällä ne vapausoikeuksiin sekä taloudellisiin, sosiaalisiin ja sivistyksellisiin oikeuksiin. Ks. tästä KM 1976:72, s. 56-58.

⁵² KM 1976:72, s. 56, Nuutila 1995, s. 182 ja Nuutila 1996, s. 81.

⁵³ KM 1976:72, s. 56, Hassemer, s. 396-397, Heinonen, s. 67 ja Nuutila 1997, s. 41-42.

rikosoikeudellinen suoja on viime vuosikymmeninä korostunut kriminaalipolitiikassa. Suomessa tämä kehitys on näkynyt myös rikoslain kokonaisuudistuksessa⁵⁴. Yhteisöllisten oikeushyvien laajentuneeseen suojeluun ei ole suhtauduttu pelkästään myönteisesti. Yhtäältä on todettu näiden oikeushyvien olevan usein luonteeltaan epämääräisiä samoin kuin niiden suojaksi annetut kriminalisoinnitkin, toisaalta on pelätty rikosoikeusjärjestelmän kontrolloimatonta laajentumista.⁵⁵ Lisäksi on todettu, että oikeushyvän käsitteen laajentaminen koskemaan uusia arvoja ja etuuksia itse oikeushyväkäsitteen tullessa yhä epämääräisemmäksi vaikeuttaa sen selvittämistä, täyttääkö rikosoikeus preventiiviset tehtävänsä⁵⁶.

3.2.2 Oikeushyvä, moraalinen ja symbolinen rikosoikeus

Rangaistuksella uhkaamiselle olisi siis aina löydettävä oikeushyvän suojasta järkevä peruste. Meillä – ja muualla – on perinteisesti suhtauduttu kielteisesti sellaisiin rikoslajeihin, joilla ei suojata mitään täsmennettävissä olevaa oikeushyvää. Sama koskee puhtaasti ideologisia kriminalisointeja sekä kieltoja, jotka perustuvat pelkästään käsitykseen teon moraalittomuudesta. Moraalin vastaisten tekojen kriminalisointi on ollut klassinen oikeushyvien suoja koskenut kiistakysymys.⁵⁷

⁵⁴ Rikosoikeuskomitea nosti niin sanotun elämänaluetarkastelun avulla esille sellaisia rangaistavuuden painotuksia, joihin sen mielestä rikoslain kokonaisuudistuksessa olisi kiinnitettävä huomiota. Komitea otti tarkastelun kohteeksi ”eräät sellaiset elämänalueet, joiden piirissä tavallinen ihminen joutuu olemaan merkittäviä jaksoja elämänmenonsa aikana ja joiden kautta usein tarkastellaan elämisen laatua”. Tämän perusteella elämänalueet jaoteltiin asumiseen, työsuhteisiin, liikenteeseen, ympäristöön ja kulutukseen. Ks. elämänaluetarkastelusta tarkemmin KM 1976:72, s. 50-56.

⁵⁵ Nuutila 1996, s. 81. Ks. myös Hassemer, s. 396-397. Ks. lisäksi Lahti 1991, s. 266-267. Lahti toteaa, että hänen mielestään rikoslain soveltamisalaa on laajennettu yhteisöllisten oikeushyvien suuntaan sittenkin melko maltillisesti.

⁵⁶ Hassemer, s. 396. Ks. myös Lappi-Seppälä 1998, s. 1298-1299 ja Melander, s. 947. Rikosoikeuden – tai rikoslain – preventiivisillä tehtävillä viitataan pyrkimykseen vaikuttaa ihmisten käyttäytymiseen. Kun jokin teko tai laiminlyönti kriminalisoidaan, on tavoitteena usein lopulta yleisestävyys, pyrkimys estää kansalaisia käyttäytymästä tietyllä tavalla. Yleisestävyys perustuu olettamukseen, että tieto laissa olevista säännöksistä, niihin sisältyvistä rangaistuksista ja lain soveltamisesta käytäntöön vaikuttaa yhteiskunnan jäsenten käyttäytymiseen. Ks. Anttila – Törnudd, s. 146 ja Frände, s. 32.

⁵⁷ Nuutila 1996, s. 80 ja Nuutila 1997, s. 42. Ks. myös Lappi-Seppälä 1994, s. 34, alaviite 20. Moraalin vastaisten tekojen kriminalisoinnista on käyty keskustelua mm. seksuaalirikoksia koskevan uudistuksen yhteydessä. Ks. tästä tarkemmin Kimpimäki, s. 20-29. Minna Kimpimäki toteaa, että seksuaalisuuden sääntelyä ja rajoittamista vaaditaan yhä edelleen myös moraalilla ja yhteiskunnan arvojen suojaamiseen liittyvillä perusteilla. Ks. myös Tolvanen 2003, s. 181-190.

Oikeushyväoppeja on perinteisesti kuitenkin rakennettu ainakin jossakin määrin eettisten pohdintojen varaan⁵⁸. Dan Frände on todennut, että rikosoikeuden oikeushyvillä on – ja on oltava – aina vähintäänkin välillinen kytkentä moraaliin⁵⁹. Ari-Matti Nuutila on kritisoinut tätä Fränden näkemystä. Nuutilan mukaan oikeushyvillä kyllä on tietystä näkökulmasta tällainen kytkentä moraaliin: ne yhteiselämän minimiehdot, joihin rikosoikeudellisin keinoin pyritään vaikuttamaan, ovat luonteeltaan sosiaalisia ja tässä mielessä myös moraalisia. Samalla hän kuitenkin painottaa, että tämän päivän oikeusvaltioissa monet pitävät oikeushyvien kytkemistä perustuslakiin ja kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin olennaisempana kuin moraaliin kytkemistä. Nuutilan mukaan oikeushyvät ovat tällä tavalla selkeämpiä havaita ja niiden hyväksyttävyyserusta on vahva.⁶⁰

Myös Winfried Hassemer on todennut, että sellaisia tekoja, jotka ovat ainoastaan moraalinormien, yhteiskunnallisten arvokäsitysten tai ylimmän vallanpitäjän intressien vastaisia, ei saisi kriminalisoida. Hän kritisoi sitä, ettei tällaista näkemystä valitettavasti ole kriminalisoinnissa noudatettu, vaan niin sanottua symbolista rikosoikeutta on runsaastikin. Symbolisella lainsäädännöllä Hassemer viittaa muun muassa luonteeltaan (moraaliin) vetoaviin lakeihin ja sellaisiin lakeihin, jotka toimivat lainsäätäjän korvikereaktionä esimerkiksi johonkin kriisitilanteeseen ja jonka avulla pyritään lieventämään kansalaisten pelkoa tai suuttumusta. Myös lainsäädännössä julkilausuttu kannanotto tiettyjen arvojen puolesta ilmentää symbolista lainsäädäntöä. Hassemer toteaa, ettei symbolinen rikosoikeus

⁵⁸ Nuutila 1996, s. 79. Ari-Matti Nuutila toteaa, etteivät oikeushyväopit ole tässä suhteessa aina poikenneet ”luonnonoikeudellisista perusteluista”, joiden mukaan moraaliset periaatteet saattavat velvoittaa valtiovallan suojelemaan yhteiselämän perustavanlaatuisia edellytyksiä kriminalisoinneilla. Ks. tästä Nuutila 1996, s. 79 alaviite 165 ja s. 75. Hannu Tapani Klamin mukaan ideaalitalanteessa oikeus, moraalit ja lainkuuliaisuus tukevat toisiaan. Hänen mukaansa arvoista ja moraalista olisi keskusteltava aina, kun puhutaan oikeudesta. Kun yhteiskunnallista käyttäytymistä halutaan ohjata tiettyyn suuntaan, edellyttää se arvo- ja moraalikeskustelua. Klami kuitenkin toteaa, että mitä enemmän asioista tiedetään, sitä vähemmän arvostuksille ja moraalille jää sijaa. Ks. tästä Klami, s. 1309 ja 1312-1313. Ks. myös Hannuniemi, s. 119.

⁵⁹ Frände, s. 134. Samansuuntaisia ajatuksia on esittänyt myös Matti Tolvanen. Ks. Tolvanen 1999, s. 181 ja Tolvanen 2003, s. 185-186. Näkökannastaan huolimatta Frändekin on sitä mieltä, ettei oikeushyvien suojelun periaatetta saisi käyttää moraalikriminalisoinnin välineenä: kriminalisoinnit, jotka perustuvat pelkästään käsitykseen teon moraalittomuudesta, eivät ole suotavia. Frände, s. 34.

⁶⁰ Nuutila 1995b, s. 491-492 ja Nuutila 1996, s. 79, alaviite 165. Minna Kimpimäki sen sijaan toteaa, että ihmis- ja perusoikeuksien merkityksen kasvu voidaan nähdä yhtenä merkkinä siitä, että tiettyjä moraalissävytteisiä ajatuskulkuja ollaan tuomassa takaisin oikeudelliseen ajatteluun. Ks. tästä Kimpimäki, s. 28.

ole omiaan suojelemaan oikeushyviä, vaan se tavoittelee ennen kaikkea laajalle ulottuvia poliittisia vaikutuksia.⁶¹

Tapio Lappi-Seppälä palauttaa oikeushyvien suojan niin sanottuihin pragmaattis-rationaalsiin⁶² syihin. Hän toteaa, että on esitettävä ne käytännön syyt, joihin vetoamalla voidaan perustella, että kielletty menettely on haitallista niin yksilön kuin yhteiskunnankin elintärkeiden intressien kannalta. Rikosoikeutta ja rangaistusjärjestelmää tarvitaan järjestäytyneen yhteiselämän, turvallisuuden ja ylipäättään siedettävien elinolojen turvaamiseksi. Lappi-Seppälä kritisoi näkemystä, jonka mukaan yhteiskunnan oikeus rajoittaa kansalaisten vapautta kieltojen avulla hyväksyttäisiin jonkinlaisena luonnonoikeudellisena itseäänselvyytenä. Tämä intuitiivis-moralistinen justifikaatio kun edellyttäisi ennalta vahvistettua, uskonnollista tai moraalista normistoa, jonka käskyt laki vain ratifioisi. Käytännössä lainsäätäjän tehtävänä olisi siis vain määrätyn ennalta annetun korkeamman moraalijärjestelmän käskyjen seuraaminen. Lappi-Seppälän mukaan selittämätön intuitio ei riitä oikeuttamaan sen enempää kriminalisointeja kuin rangaistuksiakaan.⁶³

Oikeushyväperiaate on ja sen tulisi olla rikoslain käytön rajoitusperuste. Myös Lappi-Seppälä esittää kritiikkiä sen suhteen, ettei tätä vaatimusta näytettäisi noudatettavan modernissa rikosoikeudessa. Hän kuitenkin toteaa, ettei tätä voida pitää kritiikkinä itse periaatetta vastaan, vaan sen käyttötapaa vastaan. Edelleenkin oikeushyväperiaatetta on pidettävä rikoslain käytön rajoitusperiaatteena, kriittisenä ja negatiivisena periaatteena, joka

⁶¹ Hassemer, s. 390-392, 396 ja 400. Ks. myös Hannuniemi, s. 127, Kimpimäki, s. 24-25 ja Nuotio 1993, s. 83-84. Kimmo Nuotio ei ole halunnut ottaa suoraan kantaa siihen, onko oikeuden symbolisten tehtävien korostuminen oikeansuuntaista kehitystä vai ei. Hän näkee tämän suuntaisessa kehityksessä vaaroja, mutta toteaa kuitenkin, että nykymaailmassa voi olla pakko antautua merkkien ja symbolien vietäväksi. Ks. Nuotio 1993, s. 85-86.

⁶² Lappi-Seppälä viittaa pragmaattisuudella käytännöllisten syiden merkityksen korostamiseen rikosoikeuden justifioinnissa ja rationaalisuudella siihen, että rikosoikeuden tueksi esitettävien käytännöllisten syiden merkitys ja painoarvo on voitava erikseen perustella ideaalin puhetilanteen vaatimuksia kunnioittavassa diskurssissa. Ks. tästä Lappi-Seppälä 1994, s. 33, alaviite 16. Ks. myös Lappi-Seppälä 1987, s. 129.

⁶³ Lappi-Seppälä 1987, s. 128-129 ja Lappi-Seppälä 1994, s. 32-33.

voi estää jonkin teon kriminalisoinnin siksi, ettei rikostunnusmerkistöllä kyetä suojaamaan mitään (tärkeää) oikeushyvä⁶⁴.

3.2.3 Eläinsuojelu ja oikeushyväajattelun historiaa

Lainsäädäntömme ei tunnusta eläimille oikeuksia. Varallisuus oikeudellisesti tarkasteltuna eläin on irtain esine, omistusoikeuden kohde⁶⁵. Eläimen asema kuitenkin poikkeaa elottomasta esineestä, sillä ihmisillä ei ole oikeutta kohdella eläimiä aivan miten tahtovat. Eläinten rääkkääminen, huono kohtelu, on perinteisesti kriminalisoitu joko eläinsuojelulaissa ja/tai rikoslaissa. Moraaliselta näkökannalta tarkasteltuna on ymmärrettävää, miksemme voi sallia eläinten rääkkäämistä. Mutta mikä on juridiselta näkökannalta tarkasteltuna se oikeushyvä, jota eläimiin kohdistuvien tiettyjen tekojen tai laiminlyöntien kriminalisoinneilla pyritään suojelemaan? Vastaus tähän kysymykseen on aikojen kuluessa hieman muuttunut.

Vuoden 1734 laissa – ja sitä vanhemmassakin lainsäädännössä – eläimen vahingoittaminen tai tappaminen katsottiin vahingonteon luonteiseksi omaisuusrikokseksi. Suojelun kohteena olivat pelkästään eläimen omistajan intressit.⁶⁶ Käsitusten muututtua eläimiin kohdistuvien rikosten katsottiin kohdistuvan yhteiskunnassa vallitseviin hyviin tapoihin⁶⁷ tai kansalaisten siveellisiin tunteisiin⁶⁸. Eläinrääkkäyksen kriminalisointia perusteltiin lisäksi sillä, että eläinrääkkäyksen salliminen raaistaisi yhteiskuntaa ja lisäisi ihmisiin kohdistuvaa väkivaltaa⁶⁹. Brynolf Honkasalo on katsonut eläinrääkkäyksen kuuluvan siveellisyyteen kohdistuviin poliittarikoksiin⁷⁰, kun taas Inkeri Anttila ja Olavi Heinonen luokittelevat sen moraalirikoksiin⁷¹.

⁶⁴ Lappi-Seppälä 1994, s. 34-35.

⁶⁵ Kartio, s. 82.

⁶⁶ Forsman, s. 120.

⁶⁷ Serlachius, s. 103.

⁶⁸ Forsman, s. 119 ja Salmiala, s. 103-104.

⁶⁹ Backman, s. 276, Forsman, s. 119 ja Salmiala, s. 104.

⁷⁰ Honkasalo 1960, s. 88-89.

⁷¹ Anttila – Heinonen, s. 266.

3.2.4 Uudemmat näkemykset eläinsuojelusta ja oikeushyvästä

3.2.4.1 Hannes Jumppanen ja “eettinen eläinsuojelu“

Hannes Jumppasen mukaan lainsäätäjän velvoittaessa kohtelemaan eläintä hyvin, tämä samalla tunnustaa *“eläinsuojelun eettisen luonteen“*. Eläinsuojelulaki asettaa ihmiselle moraalisen velvollisuuden kunnioittaa ja arvostaa eläintä. Jumppanen katsoo, että eläinsuojelussa eläintä suojellaan sen itsensä vuoksi.⁷²

Jumppasen näkökanta on saanut osakseen kritiikkiä. Joonia Strengin mukaan eläimiä kyllä pitäisi suojella niiden itsensä vuoksi, mutta eläinsuojelulainsäädännöllä ei ole hänen mukaansa tähän pyritty oikeusjärjestyksemme perustaessa oikeuksia ja velvollisuuksia vain ihmisille. Streng toteaa ensinnäkin, ettei eläin saa hyvitystä siitä kärsimyksestä, mikä sille on aiheutettu, vaikka lainrikkojaa rangaistaisiinkin. Toiseksi Streng huomauttaa, että eläin voidaan lain mukaan jopa lopettaa, jos eläimen haltija on laiminlyönyt eläimen asianmukaisen hoidon. Kolmanneksi hän toteaa, että miksi laki sallisi saman eläinlajin eri yksilöiden eriarvoisen kohtelun⁷³, jos kerran eläintä suojeltaisiin puhtaasti sen itsensä vuoksi?⁷⁴

Strengin näkemyksiin on mielestäni helppo yhtyä. Jos eläinsuojelulaissamme eläintä suojeltaisiin puhtaasti sen itsensä vuoksi, kuten Jumppanen väittää, merkitsisi tämä tiettyjä oikeuksia eläimille – oikeuksia, joita lainsäädäntömme ei niille kuitenkaan tunnusta. Näistä perustavanlaatuisin on luonnollisesti oikeus elämään.

⁷² Jumppanen, s. 19. Jumppanen on esittänyt näkemyksensä vuoden 1971 eläinsuojelulain voimassa ollessa. Silloisen lain 1.1 §:ssä säädettiin eläimen kohtelusta seuraavasti: *“Eläintä on kohdeltava hyvin, niin ettei sille tuoteta tarpeetonta kärsimystä.“*

⁷³ Tässä voidaan ottaa esimerkiksi kani, joka voi olla perheen lemmikki, koe-eläin, tuotantoeläin tai tuhoeläin.

⁷⁴ Streng, s. 70. Ks. myös Toijonen, s. 42-44. Ks. lisäksi Patoluoto, s. 112 ja Vilka, s. 127 ja 135. Ilkka Patoluoto toteaa, että mikäli jollakin oliolla katsottaisiin olevan oikeuksia, olisi yksi ensimmäisistä oikeuksista oikeus elämään. Leena Vilka toteaa, ettei eläinsuojelulaissa ole kysymys sen enempää eläimen lainsäädännöllisistä kuin moraalistakaan oikeuksista. Eläinten oikeuksien keskustelun lähtökohtana Vilka pitää neljää eläinten perusoikeutta: oikeutta tuskattomaan elämään, oikeutta hyvinvointiin, oikeutta lisääntymiseen sekä oikeutta elämään. Gary Arnold totesi SEY:n seminaarissa 13.9.2003 pitämässään esitelmässä, että RSPCA:n valvojen toimintaa ohjaa ajatus eläinten viidestä vapaudesta: vapaus nälästä ja janosta, vapaus huonoista oloista, vapaus kivusta, vammoista ja taudeista, vapaus normaaliin käyttäytymiseen sekä vapaus pelosta ja stressistä.

3.2.4.2 Joonia Streng ja “eläimen oikeus eläimen arvoiseen elämään”

Joonia Strengin mukaan eläinrääkkäyksessä oikeushyvä voidaan pitää “*eläimen oikeutta eläimen arvoiseen elämään (ja omistajan varallisuutta)*”⁷⁵. Koska rikoslain 17 luvun uudistusta koskevien esitöiden perusteella on varsin yksiselitteistä, ettei omistajan varallisuutta enää pidetä eläinsuojelulain vastaisten tekojen kriminalisoinnissa suojeltavana oikeushyvä, en käsittele tätä oikeushyvää tässä tämän tarkemmin⁷⁶. Rikoslain 17 luvun uudistusta ja oikeushyväajattelua sen sijaan käsitellään enemmän luvussa 3.2.4.4.

Eläimen oikeus eläimen arvoiseen elämään on mielenkiintoinen Strengin luoma oikeushyväkäsite. Streng ei sen tarkemmin määrittele, mitä hän tarkoittaa eläimen oikeudella eläimen arvoiseen elämään, tai perustelee kantaansa. Itse tulkitsen tämän oikeushyvän tarkoittavan sitä, että kun eläinsuojelulaissa ja -asetuksessa sekä niiden nojalla annetuissa määräyksissä määritellään ne minimiehdot, joiden mukaan eläintä on kohdeltava, määrittelevät ne samalla sen, mihin Streng viittaa eläimen arvoisella elämällä. Eläinsuojelulainsäädännöllä ei Strengin mielestä – eikä minun mielestäni – suojella itse eläintä, sillä jos näin olisi, niin myös eläimen henki sinänsä olisi oikeushyvä ja sitä suojeltaisiin. Eläinsuojelulainsäädäntöhän sisältää säännöksiä myös eläimen lopettamisesta, joten siinä mielessä voisi ajatella oikeushyväksi olevan eläimen oikeus eläimen arvoiseen elämään ja eläimen oikeus tulla asianmukaisella tavalla lopetetuksi.

Se tosiasia, että samankin eläinlajin eri yksilöitä voidaan eläinsuojelulainsäädännön perusteella kohdella hyvinkin eriarvoisesti, hämärtää omaa käsitystäni siitä, että olisi olemassa jokin sellainen oikeushyvä kuin eläimen oikeus eläimen arvoiseen elämään. Minusta tällainen oikeushyvä edellyttäisi jonkinlaista eläinten tasa-arvoista kohtelua – ainakin enemmän määrin, kuin mitä nykyään edellytetään. Nykyisen lainsäädännön puitteissa esimerkiksi koiralle jollakin teolla aiheutettu kärsimys, kipu tai tuska voi olla sallittua, jos tämä teon kohteena ollut koira on koe-eläimenä, mutta lemmikkieläimenä

⁷⁵ Streng, s. 69. Sulkumerkintä on Strengin itsensä käyttämä. Streng puhuu eläinrääkkäyksestä, sillä eläinsuojelurikos (RL 17:14 §) ja lievä eläinsuojelurikos (RL 17:15 §) tulivat rikosnimikkeinä käyttöön vasta vuoden 1999 alusta, kun RL:n 17 lukua koskeva uudistus astui voimaan. Strengin lisensiaatintyon jättöpäivänä on 22.4.1998.

⁷⁶ Ks. HE 6/1997, s. 133 ja OJL 6/1992, s. 313.

olevalle koiralle vastaavalla teolla aiheutettu kärsimys, kipu tai tuska voi olla rangaistavaa. Eläimen asema on riippuvainen sen käyttötarkoituksesta. Taloudellisessa tai tieteellisessä hyötykäytössä olevan eläimen elämänlaatua eivät koske samat säännöt kuin esimerkiksi lemmikkieläimenä pidettävän eläimen elämänlaatua. Ihmisen intressit määrittävät rajoja sille, kuinka tarkkaa sääntelyä eläinten hyväksi eläinsuojelulainsäädännössä ylipäänsä voidaan antaa, mutta toisaalta myös sille, millaista kohtelua kussakin yksittäistapauksessa voidaan sallia tai olla sallimatta.⁷⁷

Vaikkei Strengkään katso, että nykyisellä eläinsuojelulainsäädännöllä suojeltaisiin eläintä itseään, niin minusta hänen luomansa oikeushyväkäsite ”eläimen oikeus eläimen arvoiseen elämään” lähtee kyllä eläimestä itsestään. Vaikka tämä oikeushyvä ei katakaan esimerkiksi eläimen oikeutta elämään, niin se kattaa kuitenkin eläimen oikeuden tietynarvoiseen elämään.

3.2.4.3 Muita näkemyksiä

Erkki J. Hollo on todennut, että eläinsuojelulain tarkoituksena on eläinyksilöiden suojeleminen eettisin perustein ihmisen ylivaltaan perustuvia väärinkäytöksiä ja aiheettomia kärsimyksiä vastaan. Vaikka eläinsuojelun lähtökohtana on, että ihminen käyttää eläimiä hyväksi muun muassa tieteellisissä kokeissa ja elinkeinotoiminnassa, eläinsuojelulain eläincentraalinen suojeleaspekti vähentää ihmisen herruuden merkitystä oikeutusperusteena ja asettaa ihmiselle ainakin moraaliväritteisen velvollisuuden hoitaa tai olla aiheettomasti kiusaamatta eläimiä.⁷⁸

Tommi Toijosen mukaan eläinsuojelulain suojeleobjektina näyttäisi olevan eläinyksilöiden hyvinvointi ja niiden intressi kärsimyksen välttämiseen. Toijonen kuitenkin toteaa, että eläinsuojelulaki koskee tosiasiaa eri eläinyksilöitä ja eri eläinlajeja usein eri tavoin. Eläimen oikeudellinen asema ei perustu sen itseisarvoon, vaan sen kulloiseenkin

⁷⁷ Ks. ihmisten ja eläinten asemasta Singer, s. 124 ja 177-244 sekä Räikkö, s. 217-229. Yllä sanotulla en halua ottaa kantaa siihen, että ns. lajismi – ihminen on moraalisesti ”tärkeämpi” kuin luonto – olisi väärin. Kantani koskee ainoastaan sitä, voidaanko eläinsuojelurikossäännösten taustalla ajatella olevan jokin sellainen oikeushyvä kuin eläimen oikeus eläimen arvoiseen elämään.

⁷⁸ Hollo, s.383.

käyttötarkoitukseen. Toijonen näkee eläinraakkäyksen oikeushyvästä omistajan varallisuuden, jos esimerkiksi eläin vahingoittuu käyttökelvottomaksi, sekä ihmisen loukatut tunteet. Humaanisti ajattelevaa ihmistä loukkaa eläinten tarpeeton kidutus.⁷⁹

Toijosen tapaan myös Tytti Nieminen on todennut, että Suomen eläinsuojelulaki lähtee sanamuodoltaan ja käytännössä paljolti juuri hyötyajattelun näkökulmasta. Tarpeettoman tuskan tuottaminen on kielletty, mutta tarpeettomuutta arvioidaan paljolti lopputuloksen onnistumisen kannalta. Hänen mukaansa eläinten – ja ympäristön – itseisarvosta ei voida lainsäädäntötasolla puhua, sillä eläimet saavat vain välillistä suojaa ihmiskeskeisten oikeushyvien kautta. Eläinsuojelussa on kyse ihmisen oikeudesta olla näkemättä kärsimystä ja yleisen oikeustajun perusteella ihmisten rauhoittamisesta sillä, että eläinraakkäys on kriminalisoitu.⁸⁰

Muun muassa moraalilla argumenteilla eläinraakkäyksen oikeushyvästä määrittelee myös Anne Vuorimaa. Hänen mukaansa eläinraakkäys kohdistuu moraalisiin tai yleiseen järjestykseen.⁸¹

3.2.4.4 Vuoden 1998 rikoslain 17 luvun uudistus ja oikeushyväajattelu

Vuoden 1999 alusta astui voimaan uusi rikoslain 17 luku, jossa säädetään rikoksista yleistä järjestystä vastaan. Tämä uudistus koski myös eläinsuojelulain vastaisten tekojen kriminalisointia. Eläinraakkäys-rikosnimikkeestä luovuttiin ja sen tilalle tulivat eläinsuojelurikos ja lievä eläinsuojelurikos, joista säädetään rikoslain 17 luvun 14 ja 15 §:ssä.⁸² Rikoslain yleistä järjestystä vastaan kohdistuvia rikoksia koskeva 17 luku sisältää hyvin erityyppisiä rikoksia: eläinsuojelurikoksen ja lievän eläinsuojelurikoksen lisäksi luku sisältää muun muassa mellakkaa, uskonrauhan rikkomista, ilkivaltaa, uhkapelin

⁷⁹ Toijonen, s. 5 ja 42-44. Toijonen on esittänyt näkemyksensä vuoden 1996 eläinsuojelulain voimassa ollessa, ennen vuoden 1998 rikoslain uudistusta.

⁸⁰ Nieminen Tytti, s. 65, 67 ja 70. Nieminenkin on esittänyt näkemyksensä vuoden 1996 eläinsuojelulain voimassa ollessa, ennen vuoden 1998 rikoslain uudistusta.

⁸¹ Vuorimaa, s. 53. Vuorimaa on esittänyt näkemyksensä vuoden 1971 eläinsuojelulain voimassa ollessa.

⁸² RL:n 17 luvun uudistusta käsitellään tarkemmin luvussa 4. Nyt käsiteltävässä luvussa uudistukseen otetaan kantaa lähinnä vain siltä osin, kuin se on selventänyt oikeushyvästä liittyvää kysymystä.

Todettakoon tässä yhteydessä, että myös Ruotsissa eläinraakkäyssäännös (eläinraakkäys = djurplågeri) löytyy rikoslain – tai itse asiassa Ruotsin rikoskaaren – yleistä järjestystä vastaan kohdistuvasta luvusta (BrB 16:13

järjestämistä ja sukupuolisiveellisyyttä koskevia rangaistussäännöksiä. Näille rikoksille katsotaan olevan yhteistä lähinnä se, etteivät ne välittömästi loukkaa tai vaaranna ihmisten oikeuksia ja etuja sinänsä, vaan aiheuttavat pahennusta, ärtymystä ja mielipahaa⁸³.

Rikoslain 17 luvun uudistus selvensi ainakin jonkin verran eläinsuojeluun liittyvää oikeushyväproblematiikkaa. Uudistuksen esitöiden mukaan eläinsuojelua koskevien säännösten ei enää katsota suojaavan eläimen omistajan oikeuksia⁸⁴. On siis yksiselitteisen selvää, että eläinsuojelulain vastaisten tekojen kriminalisoinnissa oikeushyvä ei enää ole omistajan varallisuus – tai mikään muukaan omistajan oikeus. Suojeltavaa oikeushyvää on etsittävä muualta.

Eläinsuojelurikosta ja lievää eläinsuojelurikosta koskevien rangaistussäännösten sijoittamista rikoslain yleistä järjestystä vastaan kohdistuvia rikoksia koskevaan 17 lukuun selittää se, että eläinten hoitoa ja suojelua koskevia rikossäännöksiä pidetään ainakin osittain yleistä järjestystä ja turvallisuutta suojaavina säännöksinä. Esitöissä todetaan, että vaikkei oikeusjärjestys tunnustakaan eläimille oikeuksia, niin ihmisille on asetettu velvollisuus kohdella eläimiä asianmukaisesti, sillä eläinten epäasiallinen tai julma kohtelu loukkaa ihmisten yleisiä käsityksiä eläinten kohtelusta ja herättää sillä tavoin ärtymystä tai pahennusta.⁸⁵ Tämän mukaan oikeushyvä palautuu siis osittain yleiseen järjestykseen sinänsä, mutta oikeushyvä voidaan nähdä palautuvan lisäksi ihmiseen itseensä. Eläinten julma kohtelu on yleensä ihmisten moraalien ja arvomaailman vastaista, se aiheuttaa ihmisissä henkistä pahoinvointia, joten reagoimattomuus tällaisiin tekoihin saisi ihmiset liikkeelle.

Moraali ja yleinen järjestys on tiedostettu ongelmallisiksi, kiistanalaisiksi ja yksilön toimintavapauden kannalta vaarallisiksi kriminalisointien perusteluiksi, mutta silti ne näyttävät vaikuttavan ajattelun taustalla⁸⁶. Tämä koskee myös eläinsuojelurikoksia.

§).

⁸³ HE 6/1997, s. 104.

⁸⁴ Ks. OLJ 6/1992, s. 313 ja HE 6/1997, s. 133.

⁸⁵ OLJ 6/1992, s. 235 ja 313 sekä HE 6/1997, s. 103 ja 133.

⁸⁶ Kimpimäki, s. 28. Ks. ympäristörikosten osalta esim. Pirjatanniemi, s. 23 sekä seksuaalirikosten osalta

Eläinsuojelulain vastaisten tekojen osalta on ymmärrettävää, että ne on kriminalisoitu. Eläimiin kohdistuvat julmat teot ovat ihmisen yleisen oikeustajun vastaisia. Ne herättävät ihmisissä inhimillistä myötätuntoa viattomia luontokappaleita kohtaan, järkyttävät mielenrauhaamme sekä aiheuttavat voimakastakin negatiivista tunnepurkausta tekijää kohtaan ja saavat aikaan vaatimuksia siitä, että teosta on seurattava rangaistus⁸⁷. Mielestäni eläinsuojelulain vastaisten tekojen kriminalisoinnin taustalla voidaan nähdä myös ajatus siitä, että tällaisten tekojen sallimisella rankaisematta olisi moraalialia rappeuttava vaikutus. Bruno A. Salmialan tavoin voidaan ajatella, että reagoimattomuus eläinten julmaan kohteluun raaistaisi ihmisten käyttäytymistä ja suhtautumista⁸⁸. Kun pyrimme inhimillisen elämän kunnioittamiseen suojelemalla eläimiä julmuuksilta, pyrimme samalla suojelemaan itseämme.

Vaikka voidaan sanoa, että ihmiset yleensä suhtautuvat kielteisesti eläinten julmaan kohteluun, niin ei kuitenkaan ole olemassa mitään yhtä yhteistä moraalialia, jonka mukaan tällaisia tekoja arvioisimme. Meidän arvomaailmamme ovat erilaisia. Lainsäädäntö kyllä luo ne rajat, joiden puitteissa on toimittava, mutta esimerkiksi eläinten kärsimyksen, kivun ja tuskan arvioiminen jättää sijaa tulkinnalle. Samalla se jättää sijaa myös asenteille. Vaarana on, että mikäli viranomaiset eivät pidä eläinsuojelua niin tärkeänä asiana kuin antavat ymmärtää – tai esimerkiksi eläinsuojelulain tarkoituksesta (ESL 1 §) on tulkittavissa – niin lakien hengen mukaisia ratkaisuja on odotettavissa vain satunnaisesti⁸⁹. Tämä pelko on eläinsuojelurikosten osalta mielestäni varsin aiheellinen ja tämänsuuntaisia ongelmia on oikeustapausaineistostani luettavissa.

3.3 Hyöty-haitta -vertailun periaate

Pelkkä oikeushyvien suojelemisen periaate ei riitä kriminalisoinnin perusteeksi. Tarvitaan myös hyöty-haitta -vertailua: rikosoikeudellisen reagoimisen on tuotettava enemmän

Kimpimäki, s. 26.

⁸⁷ Ks. myös Striwing, s. 46-47. Helena Striwing toteaa Ruotsin eläinrääkkäyssäännöksestä, ettei sen todellinen suojeluobjekti ole eläin, vaan ensisijaisesti ihmisten "mielenrauha". Hänen mukaansa mielenrauha sinänsä ei tarvitsisi juridista suojaa, ellei tieto eläinten kaltoin kohtelemisesta ja kärsimyksestä tavalla tai toisella yleensä järkyttäisi ja närkästyttäisi ihmisiä.

⁸⁸ Ks. myös Salmiala, s. 104.

⁸⁹ Ks. Hannuniemi, s. 130. Hannuniemi käytti esimerkkinä ympäristönsuojelua ja lasten aseman parantamista,

yhteiskunnallista hyötyä kuin haittaa. Mikäli tämä ei toteudu, on kriminalisoinnista luovuttava.⁹⁰

Yhteiskunnallisiin hyötyihin on luettava ennen kaikkea kriminalisoinnin preventiivinen teho. Kun jokin teko säädetään rangaistavaksi, on pyrkimyksenä vaikuttaa siihen, etteivät ihmiset käyttäytyisi tavalla, joka kriminalisoinnissa kielletään. Näin kriminalisoinnin hyötyihin kuuluvat rikosten estämisen kautta vältetyt oikeudenloukkaukset, rikoslain suojan myötä kasvanut turvallisuus ja hyvinvointi.⁹¹ Eläinsuojelulain vastaisten tekojen kriminalisoinnilla voidaan helposti nähdä olevan preventiivisiä vaikutuksia. Eläin on oikeusjärjestyksessämme irtain esine, omistusoikeuden kohde. Ihminen – eläimen omistaja, hoitaja tai ulkopuolinen – ei kuitenkaan voi kohdella eläintä, miten haluaa. Eläinsuojelulain vastaisten tekojen kriminalisoinnin voidaan nähdä tehostavan eläimen asianmukaista kohtelua ja tällä tavalla myös turvaavan yhteiskuntarauhaa.

Kriminalisoinnilla saavutettaviin hyötyvaikutuksiin voitaneen preventiivisen tehon lisäksi lukea muun muassa rikoslain soveltamisen yhteisölliset koheesiovaikutukset sekä rikoslain moraaliset ja kulttuuriset merkitykset sosiaalisten arvostusten tuottajina ja ilmaisijoina. Tällaisia hyötyjä kriminalisoinneilla voi kuitenkin olla vain preventiivisen tehon ohella, ei itsenäisesti.⁹² Eläinsuojelulain vastaisten tekojen kriminalisoinnilla voidaan nähdä olevan vaikutusta ihmisten eläimiä kohtaan tuntemaan arvostukseen. Tosin, ihmisen suhtautumiseen eläimiin vaikuttanevat paljon myös muut seikat, kuten esimerkiksi perhepiirissä omaksuttu asenne eläimiin.

Jos kriminalisoinneilla aiheutettavat hyödyt on ymmärrettävä suppeasti, niin rikosoikeuden käytöstä aiheutuvia haittoja voidaan tulkita laajasti⁹³. Kriminalisoinnista aiheutuu haittoja

mutta sama koskee eläinsuojelua.

⁹⁰ Lappi-Seppälä 1994, s. 36 ja Nuutila 1996, s. 85.

⁹¹ Jareborg 2001, s. 47, Lappi-Seppälä 1994, s. 37, Nuutila 1996, s. 86 ja Melander, s. 956. Melander suhtautuu varauksellisesti kasvaneen turvallisuudentunteen korostamiseen kriminalisoinnin hyötynä. Hän toteaa, että tämä voi johtaa ankarampaa kriminaalipolitiikkaa kannattavien näkemysten kannatuksen lisääntymiseen.

⁹² Lappi-Seppälä 1994, s. 37 ja Melander, s. 956.

⁹³ Nuutila 1996, s. 86 ja Melander, s. 956.

ensinnäkin rikoksenteijälle. Tällaisia haittoja ovat ennen kaikkea rangaistuksen kautta rikoksenteijälle tuotettu kärsimys, mutta myös hänelle aiheutetut toiminnalliset rajoitukset.⁹⁴ Rikoksenteijälle aiheutuneiden haittojen lisäksi kriminalisoinnista aiheutuviin haittoihin on luettava muun muassa rikollisuutta koskevan kontrollijärjestelmän toiminnasta sekä oikeudenhoidosta aiheutuvat haitat. Nämä haitat ulottuvat rikosten ennakkotorjuntaan käytetyistä voimavaroista seuraamusjärjestelmän täytäntöönpanosta aiheutuviin kustannuksiin.⁹⁵ Merkityksellisenä haittana pidetään myös liiallisista kriminalisoinneista aiheutuvaa rikosoikeuden inflaatiota. Sellainen kriminalisointi, jossa kaikki on kiellettyä, ei ole kovin suotavaa – ei ainakaan laajassa mittakaavassa.⁹⁶

On selvää, että eläinsuojelulain vastaisten tekojen kriminalisoinnista aiheutuu monenlaisia haittoja ja kustannuksia. Rangaistuksen lisäksi eläinsuojelulain vastaiseen tekoon syyllistyneelle voidaan määrätä eläintenpitokielto. Eläintenpitokiellolla voi tosiasiallisesti olla suurempi haittavaikutus rikoksenteijälle kuin varsinaisella rangaistuksella. Se voi jopa merkitä ammatinharjoittamisen estymistä, mikäli esimerkiksi sikataloutta harjoittavalle henkilölle määrätään sikoja, tuotantoeläimiä tai kaikkia eläimiä koskeva eläintenpitokielto. Myös eläinsuojelulain noudattamisen valvonta aiheuttaa kustannuksia⁹⁷. Lisäksi kustannuksia aiheutuu muistakin kontrollijärjestelmän toimintaan kuuluvista seikoista. Lienee kuitenkin selvää, että eläinsuojelulain vastaisten tekojen kriminalisoinnilla saavutettavat edut ovat aiheutuvia haittoja suuremmat. Eläimiin kohdistuvat teot aiheuttavat yleensä suurta vihantunnetta ihmisissä, joten voidaan ajatella, että ilman virallista sanktiojärjestelmää jonkinlainen kostomentaliteetti voisi saavuttaa jalansijaa.

⁹⁴ Anttila – Törnudd, s. 128 ja Nuutila 1996, s. 86-87.

⁹⁵ Anttila – Törnudd, s. 127.

⁹⁶ Lappi-Seppälä 1994, s. 39 ja Nuutila 1996, s. 87.

⁹⁷ Tässä yhteydessä on todettava, että Suomessa vapaaehtoiset eläinsuojeluvalvojat osallistuvat toimivaltansa puitteissa eläinsuojeluviranomaisten ohella eläinsuojelulain noudattamisen valvontaan tekemällä tarkastuskäyntejä. Suomen Eläinsuojeluyhdistyksen reilu satakunta valvojaa teki vuonna 2002 yhteensä 3967 tarkastuskäyntiä. SEY:n valvojien toiminta – lähinnä matkakorvaukset – rahoitetaan SEY:n omista varoista. Ks. Eläinten Ystävä 2/2003, SEY:n toimintakertomus 2002, s. 5.

3.4 *Ultima ratio* -periaate

Ultima ratio -periaatteen sisällöstä ei ole täyttä yksimielisyyttä. Yleensä tällä periaatteella tarkoitetaan ennen kaikkea lain säätämisen tasolla vaikuttavaa kriminalisointiperiaatetta.⁹⁸ Myös tässä tutkimuksessa pitäydytään tähän määritelmään.

Vaikka oikeushyvien suojelun periaate sekä hyöty ja haitta -vertailu puoltaisivat jorin teon kriminalisointia, ei tämä vielä riitä. Lisäksi on punnittava eri yhteiskunnallisten vaihtoehtojen välillä. Jos on mahdollista käyttää rikoslakia vähemmän haitallista ja yksilön oikeuksia vähemmässä määrin rajoittavaa keinoa, joka on moraalisesti hyväksyttävä, vastaa tehokkuudessaan edes kohtuullisessa määrin rikoslakia ja on vieläpä kohtuullisin kustannuksin toimeenpantavissa, tulisi rikoslain käytöstä pidättäytyä. *Ultima ratio* -periaatteen mukaan rikosoikeuden on oltava yhteiskunnallisen elämän sääntelyssä viimeinen keino (*ultima ratio*). Rikosoikeudellisen järjestelmän olemassaolo on oikeutettu vain siinä määrin ja siinä ankaruudessa, kuin millään vähemmän paha tuottavilla keinoilla ei voida päästä toivottuun tavoitteeseen.⁹⁹

Suomessa *ultima ratio* -periaatetta ei ole noudatettu kovin tunnollisesti, sillä lainsäädäntömme sisältää runsaasti kriminalisointeja. Tästä aiheutuu ongelmia niin periaatteellisella kuin käytännön tasollakin. Periaatteelliset ongelmat liittyvät rikosoikeusjärjestelmän oletettuun vaikutusmekanismiin: rikosoikeuden yleisestävä vaikutus heikkenee, mikäli kriminalisointeja on niin paljon, ettei teon rangaistavuuteen liity minkäänlaista paheksuttavuuden leimaa. Rikosoikeutta kohtaa inflaatio. Käytännön ongelmat taas liittyvät kasvavaan jutturuuhkaan, mikä taas johtaa painetta viranomaisten

⁹⁸ Nuutila 1996, s. 88. Ks. myös Minkkinen, s. 727-728. Minkkinen toteaa, että *ultima ratio* -periaatteen noudattaminen keskeisenä oikeusperiaatteena edellyttäisi rikosoikeustieteeltä rikosoikeudellisen järjestelmän taukoamatonta arvostelua, jonka on järjestelmän perusluonteen takia välttämättä perustuttava apriorisen käsitykseen rikosoikeuden epälegitiimisydestä. Ks. lisäksi Nuotio 1998, s. 516. Nuotio katsoo, ettei *ultima ratio* -periaatteella ole arvoa rikosoikeudellisena oikeusperiaatteena. Hän ei katso periaatteella olevan edes tulkinnallista vaikutusta käytännön tasolla.

⁹⁹ Lappi-Seppälä 1994, s. 33 ja 35, Nuutila 1996, s. 88 sekä Nuutila 1997, s. 45. Ks. myös Melander, s. 953 ja Tolvanen 2003, s. 187.

suuntaan. Dekriminalisointi eli tekojen poistaminen rikosten luokasta ei ole saanut kovin suurta jalansijaa maassamme.¹⁰⁰

Eläinsuojelulainsäädännön osalta voidaan todeta, että se kaipaa tuekseen kriminalisointia. Vaikka eläinsuojelulaissa on säännökset muun muassa eläinsuojeluviranomaisten antamista neuvoista, kielloista ja määräyksistä, eivät nämä ole riittäviä keinoja eläinsuojelulainsäädännön noudattamisen tehosteeksi. Mikäli henkilöä, joka rikkoo eläinsuojelulakia tai sitä alemmanasteisia säännöksiä vastaan, ei voida saattaa rikosoikeudelliseen vastuuseen teostaan tai laiminlyönnistään, voivat nämä eläinsuojelusäännökset jäädä vaikutuksettomiksi. Myöskään erilaiset ilmoitusvelvollisuudet eivät riitä takaamaan sitä, että eläinsuojelulakia ja sitä alemmanasteisia säännöksiä noudatetaan. On myös muistettava, että eläintenpito voi olla taloudellista toimintaa. Tällöin on aina vaarana, että markkinatalouden voimat eivät käy yksiin eläinten hyvinvoinnin kanssa. On oltava rikosoikeudellisia keinoja puuttua tilanteeseen, mikäli tarve vaatii.¹⁰¹

4 ELÄINSUOJELURIKOSSÄÄNNÖKSET

4.1 Rikoksen käsite

Rikos voidaan määritellä eri tavoin. Legaalisen rikoskäsitteen mukaan rikos on laissa rangaistavaksi määrätty teko. Täsmällisemmän määritelmän mukaan rikos on tunnusmerkistön mukaisesti oikeudenvastainen teko, joka osoittaa tekijässään syyllisyyttä.¹⁰²

¹⁰⁰ Koskinen, s. 23-24 ja Nuutila 1996, s. 89-90. Ks. myös Lahti 1991, s. 269. Lahti pitää rikoslakiuudistuksen sisältämää rangaistavan käyttäytymisen kokonaisuuden laajentamista erityisen ongelmallisena. *Ultima ratio* -periaate näyttäisi olevan vain saavuttamaton ihanne. Ks. lisäksi Hirvonen, s. 102-108. Hirvonen toteaa kriminalisointien lisääntymistä koskevassa kritiikissään, että rikosoikeutta käytetään yhä enenevässä määrin osana yhteiskuntapolitiikkaa, ja kriminalisointien avulla pyritään toteuttamaan hyvinvointivalttiollisia tavoitteita ja arvoja. Kriminalisoinnista on tullut pääsääntö, vaikka sitä tulisi käyttää vain ja ainoastaan silloin, kun mitään muuta vähemmän väkivaltaista keinoa ei ole käytettävissä oikeushyvien suojaamiseksi.

¹⁰¹ Ks. *ultima ratio* -periaatteesta ympäristörikosten osalta Pirjatanniemi, s. 21.

¹⁰² Koskinen, s. 12 ja 43.

Rikoksen erityinen tunnusmerkistö viittaa niihin lakiin kirjattuihin edellytyksiin, joiden tulee olla täytetty, jotta käsillä olisi rikos¹⁰³. Erityinen tunnusmerkistö ilmenee siis kustakin rikossäännöksestä. Rikoksen tunnusmerkistöstä ilmenevät niin rikoksen tekotapa, tekijä kuin usein myös rikoksen teko-objektikin eli rikoksen konkreettinen kohde. Laillisuusperiaatteen (lakisidonnaisuus- eli legaliteettiperiaate) hengen mukaisesti rikostunnusmerkistöt olisi kirjoitettava ymmärrettävästi ja täsmällisesti¹⁰⁴.

Rikoksen oikeudenvastaisuus saa ilmauksensa yksittäisissä rikostunnusmerkistöissä; teon oikeudenvastaisuutta ilmentää juuri se, että se on erityisessä rikostunnusmerkistössä säädetty rangaistavaksi. On kuitenkin olemassa tilanteita, joissa sinänsä tunnusmerkistön mukaista tekoa ei voidakaan pitää oikeudenvastaisena. Tällainen tilanne on käsillä silloin, kun on kyse niin sanotuista oikeuttamisperusteista. Oikeuttamisperusteita ovat muun muassa hätävarjelu ja pakkotila.¹⁰⁵

Kolmas rikosvastuun edellytys on tekijän syyllisyys. Rikosvastuu edellyttää, että tekijään voidaan kohdistaa moitearvostelua teon johdosta. Tämä taas edellyttää, että tekijällä on ollut toisintoimimismahdollisuus teon tehdessään. Syyllisyys voidaan jakaa syyntakeisuuteen sekä syyksiluettavuuteen. Ensimmäisellä viitataan tekijään psyykkisen kypsyyden ja terveyden vähimmäisedellytyksiin, jälkimmäisellä taas tarkoitetaan tahallisuutta ja tuottamusta.¹⁰⁶

¹⁰³ Erityisen tunnusmerkistön lisäksi erotetaan rikoksen yleinen tunnusmerkistö. Tällä viitataan yleisiin, kaikkia rikoksia koskeviin ja usein myös kirjoittamattomiin sääntöihin ja edellytyksiin, joiden tulee olla täytetty, jotta käsillä olisi rikos. Ks. HE 44/2002, s. 10.

¹⁰⁴ Rikosoikeudellinen laillisuusperiaate löytyy PL 8 §:stä: ”Ketään ei saa pitää syyllisenä rikokseen eikä tuomita rangaistukseen sellaisen teon perusteella, jota ei tekohetkellä ole laissa säädetty rangaistavaksi. Rikoksesta ei saa tuomita ankarampaa rangaistusta kuin tekohetkellä on laissa säädetty.” 1.1.2004 voimaan astuvan rikosoikeuden yleisten oppien uudistuksen myötä (uudistus toteutetaan lailla 515/2003) laillisuusperiaatteesta säädetään myös RL 3:1 §:ssä. Pykälän 1 momentin mukaan ”Rikokseen syylliseksi saa katsoa vain sellaisen teon perusteella, joka tekohetkellä on laissa nimenomaan säädetty rangaistavaksi.” Momentin 2 mukaan ”Rangaistuksen ja muun rikosoikeudellisen seuraamuksen on perustuttava lakiin.”

¹⁰⁵ Ks. oikeudenvastaisuudesta esim. Koskinen, s. 52-58 ja Frände, s. 167-193.

¹⁰⁶ Koskinen, s. 59.

Edellä mainittujen lisäksi rikosvastuu edellyttää, että kysymyksessä on inhimillinen teko. Puhdas refleksiilike ei ole tällainen teko.¹⁰⁷ Teolla tarkoitetaan, ellei muuta ilmene, myös laiminlyöntiä¹⁰⁸.

Tämän tutkimuksen puitteisissa keskitytään tarkastelemaan ennen kaikkea eläinsuojelurikossäännösten tunnusmerkistöjä sekä syyksiluettavuutta. Oikeuttamisperusteet ja syyntakeisuus rajataan tutkimuksen ulkopuolelle¹⁰⁹.

4.2 Eläinsuojelurikossäännösten uudistaminen vuonna 1998

Vuodelta 1889 peräisin olevaa rikoslakiamme on uudistettu 1970-luvulta lähtien. Uudistustyö, joka alkaa nyt olla loppumetreillä, on laajuutensa vuoksi toteutettu osauudistuksina. Rikoslain kokonaisuudistuksen pohjana on toiminut rikosoikeuskomitean vuonna 1976 valmistunut mietintö (KM 1976:72), joka on luonteeltaan periaatteellinen selvitys uuden rikoslain lähtökohdista ja tavoitteista. Tärkeimmäksi perusteeksi rikoslain kokonaisuudistukselle rikosoikeuskomitea katsoi tarpeen tarkastella ja arvioida yhtenäisesti suojeltavia arvoja ja rangaistavia käyttäytymismuotoja¹¹⁰.

¹⁰⁷ Koskinen, s. 44.

¹⁰⁸ HE 44/2002, s. 10. Rikosoikeuden yleisten oppien uudistuksen myötä RL:n 3:3 §:ään tulee maininta myös laiminlyönnin rangaistavuudesta. Tätä uudistusta voidaan pitää laillisuusperiaatteen kannalta erittäin tervetulleena. Laiminlyöntiä käsitellään tarkemmin luvussa 4.3.2.1.

¹⁰⁹ RL:n 3:10 §:ssä säädetty pakkotila voi kyllä tulla sovellettavaksi eläinsuojelurikostapauksissa. Pakkotilasäännöksen mukaan ”*Jos joku, pelastaaksensa itseään tahi toista taikka omaansa tai toisen omaisuutta pakottavasta vaarasta, on tehnyt rangaistuksenalaisen teon, ja jos pelastus ilman sitä olisi ollut mahdoton; tutkikoon oikeus, teon ja asianhaarain mukaan, onko hän teostaan jääpä rankaisematta, vai onko hän siitä ansainnut täyden tahi 2 §:n 1 momentin mukaan vähennetyn rangaistuksen.*” Oikeustapausaineistostani löytyy muutamia tapauksia, joissa pakkotilaan – tai virheellisesti hätävarjeluun – on vedottu. Kyse on ollut tilanteista, joissa henkilö on puolustanut omaa koiraansa toisen koiran hyökkäykseltä. Tällaisesta tilanteesta oli kyse mm. tapauksessa, jossa henkilö puolusti pippurisumutteella koiraansa toisen koiran hyökkäykseltä koira-aitauksessa. Sumutetta käyttänyttä henkilöä syytettiin lievistä eläinsuojelurikoksesta, mutta syyte hylättiin. Tuomioistuimien katsoi, että vaikkei eläimelle tarkoituksellisesti aiheutettua kipua voidakaan pitää sallittavana, oli asiassa esille tulleiden seikkojen valossa ilmeistä, että vastaaja oli käyttänyt sumutetta juuri siihen tarkoitukseen, kuin se oli hänelle myönnettykin. Kun asiassa oli vielä näytetty, että pippurisumutteen käyttöä on jopa suositeltu käytettäväksi koirien hyökkäysten torjuntaan ja sitä on pidetty ainoana tehokkaana keinona koiran hyökkäyksen torjumiseksi ilman, että koiralle aiheutuu pitkäkestoisia ja pysyviä vammoja, piti tuomioistuin tekoa hätävarjeluna ja siten oikeutettuna. Ks. Helsingin KO R 03/190. Ks. myös HE 6/1997, s. 135, jossa todetaan, että ”Ihmisen tai kotieläimen kimppuun hyökkävään eläimeen kohdistuva väkivalta on rankaisematonta pakkotilaa koskevan rikoslain 3 luvun 10 §:n perusteella, jos väkivaltaa ei ole harjoitettu enempää kuin on ollut tarpeen hyökkäyksestä aiheutuvan vaaran torjumiseksi.”

¹¹⁰ KM 1976:72, s. 43-44.

Vuoden 1996 eläinsuojelulaki valmisteltiin itsenäisesti eikä rikoslain kokonaisuudistuksen yhteydessä. Tämä selittää sen, etteivät rikoslain kokonaisuudistuksessa omaksutut periaatteet täysin toteutuneet eläinsuojelulain rangaistussäännösten laatimisessa ja sijoittamisessa lainsäädäntöömme. Nämä puutteet korjaantuivat vuonna 1998, kun rikoslain 17 luku eli yleistä järjestystä vastaan kohdistuvia rikoksia koskeva luku uudistettiin täysin¹¹¹. Uudistuksessa noudatettiin rikoslain kokonaisuudistukseen liittyvien aikaisempien osauudistusten periaatteita kiinnittämällä huomiota erityisesti rangaistussäännösten yhtenäiseen kirjoitustapaan, rikosnimiin, törkeysluokitukseen, rangaistusasteikkoihin sekä rikosten törkeiden ja lievien tekemuotojen määrittelytapaan¹¹².

Vuoden 1996 eläinsuojelulakia säädettäessä vankeusuhkainen eläinräökkäyssäännös (sakkoa tai enintään 2 vuotta vankeutta) oli jätetty eläinsuojelulakiin. Rikosoikeuskomitean mietinnön mukaan yksi rikoslain kokonaisuudistuksen keskeisimpiä tavoitteita oli kuitenkin tärkeimpien rangaistussäännösten keskittäminen rikoslakiin. Tämän keskittämisperiaatteen olennaisimpana sisältönä oli nimenomaan vankeusuhkaisten säännösten sijoittaminen rikoslakiin. Komitea näki periaatteen etuna muun muassa yleisestävyyden: mahdollisuuden vaikuttaa ihmisten käsityksiin rikosten törkeydestä sekä vahvistaa ja säilyttää kielteisiä asenteita rangaistavaksi säädettyihin tekoihin ja näin vaikuttaa ihmisten käyttäytymiseen.¹¹³ Vuoden 1998 uudistuksessa rikosnimikkeestä eläinräökkäys luovuttiin¹¹⁴. Tilalle tulivat eläinsuojelurikos sekä lievä eläinsuojelurikos. Vankeusuhkainen eläinsuojelurikossäännös (sakkoa tai enintään kaksi vuotta vankeutta) sijoitettiin rikoslain kokonaisuudistuksen periaatteiden mukaisesti rikoslakiin (RL 17:14 §). Myös lievää eläinsuojelurikosta koskeva säännös sijoitettiin rikoslakiin (RL 17:15 §), vaikka kyseisestä rikoksesta voidaan tuomita ainoastaan sakkoa. Tällainen ratkaisu katsottiin kuitenkin asiayhteyden vuoksi perustelluksi.¹¹⁵

¹¹¹ Uudistus toteutettiin lailla rikoslain muuttamisesta (563/1998) sekä eläinsuojelulain osalta lailla eläinsuojelulain muuttamisesta (594/1998).

¹¹² HE 6/1997, s. 11.

¹¹³ KM 1976:72, s. 157-158.

¹¹⁴ Rikoslakiprojektin ehdotuksessa käytettiin vielä nimitystä eläinräökkäys ja lievä eläinräökkäys, mutta hallituksen esityksessä puhuttiin jo eläinsuojelurikoksesta ja lievästä eläinsuojelurikoksesta. Ks. OJL 6/1992, s. 243 ja HE 6/1997, s. 105.

¹¹⁵ HE 6/1997, s. 134. Rikosoikeuskomiteakin oli todennut, että johdonmukaisuus ja rangaistussäännösten löytämisen helpottaminen saattavat puoltaa eräiden yksinomaan sakkorangaistuksen sisältävien

Keskittämisperiaatteen lisäksi vuoden 1998 uudistus ilmensi rikoslain kokonaisuudistuksessa omaksuttua törkeysportastavoitetta. Rikosoikeuskomitean mukaan rikosten entistä laajemmalla ja järjestelmällisemmällä törkeysportastuksella pitäisi pyrkiä vaikuttamaan sekä rangaistuskäytännön yhtenäisyyteen että rangaistustasoon. Komitea perusteli tavoitetta yleisestävyyteen sekä oikeusturvaetuihin vedoten. Se totesi, että törkeysportastuksen etuna olisi rangaistusten ennustettavuuden kasvu, edellyttäen, että rikoksen eri törkeysasteet erotetaan selvästi toisistaan.¹¹⁶ Siinä missä vuoden 1996 eläinsuojelulaissa tämän lain vastaiset teot oli kriminalisoitu eläinräkkäyksenä ja eläinsuojelurikkomuksena, vuoden 1998 uudistuksessa kyseiset teot kriminalisoitiin eläinsuojelurikkoksena, lievänä eläinsuojelurikkoksena sekä eläinsuojelurikkomuksena (ESL 54 §). Vuoden 1996 eläinsuojelulaista ei löytynyt lievää eläinsuojelurikosta vastaavaa säännöstä ja karkeasti ottaen kaikki eläimiin kohdistuneet teot rangaistiin eläinräkkäyksenä, kun taas muut eläinsuojelulain vastaiset teot tulivat rangaistaviksi eläinsuojelurikkomuksena. Käytännössä eläimiin kohdistuneiden rangaistavien tekojen törkeysportastus oli siis vuoden 1996 laissa olematon. Lievän eläinsuojelurikossäännöksen säätämisen lisäksi vuoden 1998 uudistuksella puututtiin eläinsuojelurikkomussäännöksen sisältöön niin, että eläimiin kohdistuvat teot voivat nyt tulla entistä laajemmin rangaistaviksi myös eläinsuojelurikkomuksena. Entisen kaksiportaisen – monesti käytännössä yksiportaisen, kun teon kohteena oli eläin – törkeysportastuksen sijaan meillä on nyt eläinsuojelurikosten osalta kolmiportainen törkeysportastus.

Kolmas ongelma koskien vuoden 1996 eläinsuojelulain rangaistussäännöksiä oli tunnusmerkistöjen kirjoitustapa. Niin eläinsuojelurikkomus- kuin eläinräkkäyspykäläkin oli kirjoitettu siten, että niissä vain viitattiin eläinsuojelulain tiettyihin pykäliin. Laillisuusperiaatteen kannalta on ensiarvoisen tärkeää, että tunnusmerkistöt on kirjoitettu

rangaistussäännösten sijoittamista rikoslakiin. Ks. KM 1976:72, s. 159. Eläinsuojelurikosta sekä lievää eläinsuojelurikosta koskevien rangaistussäännösten sijoittamista nimenomaan rikoslain yleistä järjestystä vastaan kohdistuvia rikoksia koskevaan lukuun on myös kritisoitu. On katsottu, että eläinsuojelun asemaa olisi voitu korostaa sijoittamalla nämä säännökset hieman näkyvämmälle paikalle rikoslakiin, esimerkiksi metsästys- ja kalastuslain vastaisten rangaistussäännösten kanssa omaan lukuun. Ks. kritiikistä Streng, s. 92.

¹¹⁶ KM 1976:72, s. 161-162.

ymmärrettävästi ja täsmällisesti¹¹⁷. Rikosoikeuskomiteakin oli kiinnittänyt huomiota tunnusmerkistöjen täsmällisempään kirjoittamistapaan, minkä se totesi olevan yksi tärkeimpiä keinoja vaikuttaa tuomioistuinratkaisujen ennustettavuuteen. Komitea totesi, että rikoslainsäädännön riittävän joustavuuden varmistaminen on mahdollista liittämällä tunnusmerkistöjen yleislausekkeisiin lain soveltamista ohjaavia esimerkkiluetteloita. Monimutkaisten ja seikkaperäisesti säänneltyjen oikeusalojen osalta komitea totesi, että näitä koskevissa rangaistussäännöksissä joudutaan usein viittaamaan aineelliseen lainsäädäntöön.¹¹⁸ Vuoden 1998 uudistuksen yhteydessä eläinsuojelurikoksen tunnusmerkistö kirjoitettiin sisältämään muutama esimerkinomainen tekemuoto. Käytännössä rikostunnusmerkistö määräytyy edelleen suurelta osin eläinsuojelulain säännösten perusteella, sillä eläinten julman tai tuskallisen kohtelun kaikkia tekemuotoja ei ole mahdollista määritellä lyhyesti¹¹⁹. Lievän eläinsuojelurikossäännöksen soveltaminen taas perustuu aina kokonaisuutena: eläinsuojelurikoksen on oltava kokonaisuutena arvostellen vähäinen voidakseen tulla rangaistavaksi lievänä eläinsuojelurikoksena. Eläinsuojelurikkomussäännös on kirjoitettu viittaamalla eläinsuojelulain pykäliin.

Rikoslain 17 luvun uudistuksen yhteydessä puututtiin myös eläintenpitokieltoseuraamukseen. Tämä seuraamus siirrettiin eläinsuojelulaista (ESL 55 §) rikoslakiin (RL 17:23 §), tosin eläinsuojelulakiin jätettiin viittaussäännös rikoslain asianomaiseen pykälään. Lisäksi eläintenpitokiellon määräämisen edellytyksiä laajennettiin. Eläintenpitokielto voidaan nykyään tietysin edellytyksin määrätä myös eläinsuojelurikkomukseen syyllistyneelle henkilölle. Eläintenpitokieltoa käsitellään tarkemmin tämän tutkimuksen luvussa 5.

¹¹⁷ Ks. Heinonen, s. 75.

¹¹⁸ KM 1976:72, s. 167-168. Komitea katsoi, ettei ns. blankorangaistussäännöksiä tulisi käyttää. Se totesi, ettei sellaisia rangaistussäännöksiä, joissa säädetään ylimalkaisesti rangaistus tietyn lain ja sen nojalla annettujen sääntöjen rikkomisesta, tulisi käyttää. Laillisuusperiaatteen kannalta ongelmalliset avoimet eli blankorangaistussäännökset ovat siis sellaisia rikossäännöksiä, joissa rikoksen tunnusmerkistöä ei määritellä lainkaan, vaan ainoastaan viitataan muihin säännöksiin tai viranomaisten antamiin määräyksiin. Pelkästään tällaista säännöstä lukemalla ei voi päästä selville siitä, mikä on rangaistavaa. Ks. Heinonen, s. 75. Ks. blankorangaistussäännöksistä myös Frände, s. 50-53 ja 58.

¹¹⁹ HE 6/1997, s. 134. Ks. myös OLJ 6/1992, s. 246.

4.3 Eläinsuojelurikos

Rikoslain 17 luvun 14 §:ssä säädetään eläinsuojelurikoksesta seuraavasti:

“Joka tahallaan tai törkeästi huolimattomuudesta pahoinpitelemällä, liiallisesti rasittamalla, jättämällä tarpeellista hoitoa tai ravintoa vaille tai muuten eläinsuojelulain vastaisesti kohtelee eläintä julmasti tai tarpeetonta kärsimystä, kipua tai tuskaa aiheuttaen, on tuomittava eläinsuojelurikoksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.”

4.3.1 Teko-objekti

Eläinsuojelurikoksen teko-objektina, konkreettisena kohteena on aina eläin. Eläinsuojelulain soveltamista koskevan 2 §:n mukaan eläinsuojelulaki koskee kaikkia eläimiä. Eläinsuojelurikossäännös suojaa siis periaatteessa mitä tahansa eläintä. Säännöksen soveltamisedellytyksenä pidetään kuitenkin eläimen kykyä tuntea kärsimystä, kipua tai tuskaa. Eläimen kyky tuntea kärsimystä, kipua tai tuskaa taas riippuu muun muassa teon kohteena olevan eläimen lajista. Esitöissä on nimenomaan todettu, että eläinsuojelua koskevia säännöksiä sovelletaan ajatellen lähinnä ihmisten taloudellisessa hyötykäytössä olevia tai ihmisten lemmikkieläiminä pitämiä kotieläimiä ja eläinlajeista lähinnä nisäkkäitä tai muita pitkälle kehittyneitä selkärankaisia.¹²⁰

4.3.2 Tunnusmerkistön toteuttavat tekomuodot

4.3.2.1 Aktiivinen teko tai laiminlyönti

Eläinsuojelurikokseen voi rikoslain 17 luvun 14 §:n mukaan syyllistyä joko aktiivisella toiminnalla tai laiminlyönnillä eli passiivisuudella. Aktiivisin toimin eläinsuojelurikokseen syyllistyy henkilö, joka pahoinpitelee eläintä tai rasittaa sitä liiallisesti. Tunnusmerkistön toteutuminen edellyttää aina lisäksi, että eläimen kohtelu on julmaa tai aiheuttaa tarpeetonta kärsimystä, kipua tai tuskaa. Se, onko eläimen kohtelu julmaa tai aiheuttaako se tarpeetonta kärsimystä, kipua tai tuskaa, riippuu omalta osaltaan teon kohteena olevan eläimen lajista ja yleisesti vallitsevista käsityksistä siitä, millaiset teot aiheuttavat kipua tai tuskaa erilaisille eläimille.¹²¹

¹²⁰ HE 6/1997, s. 136.

¹²¹ HE 6/1997, s. 136.

Eläinsuojelurikosta laiminlyöntirikoksena ilmentää se, että kyseiseen rikokseen voi syyllistyä myös, mikäli jättää eläimen vaille tarpeellista hoitoa tai ravintoa. Tällöinkin tunnusmerkistön toteutuminen edellyttää lisäksi, että eläimen kohtelu on julmaa tai aiheuttaa tarpeetonta kärsimystä, kipua tai tuskaa. Jos eläimelle on aiheutettu tarpeetonta kärsimystä, kipua tai tuskaa laiminlyömällä sen tarpeellinen hoidon- tai ravinnonsaanti, niin kyse on niin sanotusta epävarsinaisesta laiminlyöntirikoksesta. Vastuu epävarsinaisesta laiminlyöntirikoksesta edellyttää aina, että henkilöllä on ollut erityinen oikeudellinen velvollisuus toimia.¹²² Samaa tarkoittaen puhutaan tekijän vastuuasemasta¹²³. Eläimen omistajan ja hoitajan voidaan katsoa olevan erityisessä vastuuasemassa suhteessa eläimeen, sillä eläinsuojelulaissa heille on asetettu eläimeen kohdistuvia erityisvelvollisuuksia, kuten huolenpito- ja valvontavelvollisuuksia¹²⁴. Vastuuasemaan palataan tarkemmin tekijäpiiriä koskevassa luvussa 4.3.3. Rikosoikeuden yleisten oppien uudistuksen myötä rikoslain 3 luvun 3 §:ään otetaan säännös laiminlyönnin rangaistavuudesta¹²⁵. Laillisuusperiaatteen kannalta tämä on tervetullut uudistus.

¹²² Anttila – Heinonen, s. 110-111. Epävarsinaisien laiminlyöntirikosten lisäksi on olemassa myös ns. varsinaisia laiminlyöntirikoksia. Anttila ja Heinonen määrittelevät varsinaisen laiminlyöntirikoksen siten, että siinä laiminlyönti sinänsä on määrätty rangaistavaksi riippumatta siitä, aiheuttaako se jonkin seurauksen vai ei. Jaottelusta varsinaisiin ja epävarsinaisiin laiminlyöntirikoksiin ei ole ollut yksimielisyyttä. Ks. tästä Palmén, s. 15-21. Palmén mm. toteaa, ettei jaottelua voi perustaa siihen, onko laiminlyönti mainittu laissa vai ei.

¹²³ Frände, s. 238 ja Nuutila 1996, s. 232-233. Nuutila kiteyttää opin epävarsinaisesta laiminlyöntirikoksesta seuraavasti: ”Toimijaa, jonka katsotaan olevan oikeudellisesti vastuussa vahinkoseurauksen estämisestä, rangaistaan tällöin loukkaamisrikoksesta jo sillä perusteella, että hän antaa jonkin sellaisen vahinkoseurauksen *tapahtua*, jonka hän olisi voinut ja joka hänen olisi pitänyt estää.”

¹²⁴ HE 6/1997, s. 133 ja OJL 6/1992, s. 313. Ks. myös Jareborg 1986, s. 142.

¹²⁵ 1.1.2004 voimaan astuvassa RL 3:3 §:ssä säädetään laiminlyönnin rangaistavuudesta seuraavasti:

”Laiminlyönti on rangaistava, jos rikoksen tunnusmerkistössä niin nimenomaan määrätään.

Laiminlyönti on rangaistava myös, jos tekijä on jättänyt estämättä tunnusmerkistön mukaisen seurauksen syntymisen, vaikka hänellä on ollut erityinen oikeudellinen velvollisuus estää seurauksen syntymisen.

Tällainen velvollisuus voi perustua:

- 1) *virkaan, toimeen tai asemaan;*
- 2) *tekijän ja uhrin väliseen suhteeseen;*
- 3) *tehtäväksi ottamiseen tai sopimukseen;*
- 4) *tekijän vaaraa aiheuttaneeseen toimintaan; tai*
- 5) *muuhun niihin rinnastettavaan syyhyn.”*

RL:n 3:3 §:n 1 momentissa on kyse varsinaisesta laiminlyöntirikoksesta ja 2 momentissa epävarsinaisesta laiminlyöntirikoksesta. Säännös epävarsinaisesta laiminlyöntirikoksesta rajautuu vain seurausrikoksiin. Rikosoikeuden yleisten oppien uudistuksen valossa eläinsuojelurikosta voitaisiin pitää varsinaisena laiminlyöntirikoksena siltä osin, että laiminlyönti on mainittu RL:n 17:14 §:ssä. Tässä tutkimuksessa on kuitenkin pitäydytty siihen näkemykseen, että yllä selostetussa tilanteessa kyseessä on epävarsinainen laiminlyöntirikos, joka edellyttää tietyn seurauksen syntymistä ja johon syyllistyminen edellyttää henkilöltä

Kun on kyse siitä, että eläimelle on aiheutunut tarpeetonta kärsimystä, kipua tai tuskaa, niin rikosoikeudellisen vastuun syntyminen edellyttää kausaaliyhteyttä eli syy-yhteyttä aiheutetun vahingon ja aktiivisen tekemisen tai laiminlyönnin välillä. Tekijän on täytynyt aiheuttaa seuraus toiminnallaan tai laiminlyönnillään, jotta hänet voidaan saattaa rikosoikeudelliseen vastuuseen.¹²⁶ Eläinsuojelurikosta puhtaana seurausrikoksena kuitenkin hämärtää se seikka, että tunnusmerkistön täytyminen ei aina edellytä sitä, että eläimelle on aiheutettu tarpeetonta kärsimystä, kipua tai tuskaa¹²⁷. Riittää, että eläimen kohtelu on ollut julmaa. Tämä taas herättää kysymyksen, millainen toiminta tai laiminlyönti voi olla eläimen julmaa kohtelemista, mutta jonka ei voida katsoa aiheuttavan eläimelle tarpeetonta kärsimystä, kipua tai tuskaa? On lisäksi muistettava, että eläinsuojelurikossäännöksen soveltamisen edellytyksenä on aina kuitenkin *eläimen kyky tuntea* kärsimystä, kipua tai tuskaa¹²⁸. On vaikea arvioida, millaista itsenäistä merkitystä lainsäätäjät on julkalle kohtelulle eläinsuojelurikoksen tunnusmerkistössä tosiasiasa halunnut antaa. Eläinsuojelurikossäännöksen sanamuotoa tulkittaessa julmalla kohtelulla kuitenkin on itsenäinen merkitys.¹²⁹ Toisenlaisen näkökannan on esittänyt Risto Rydman. Rydmanin

erityistä oikeudellista velvollisuutta toimia, vastuuasemaa.

¹²⁶ Anttila – Heinonen, s. 114. Ks. syy-yhteydestä tarkemmin esim. Honkasalo 1965, s. 109-132 sekä Nuutila 1996, s. 196-222. Ks. laiminlyönnin kausaalisuudesta myös Nuotio 1998, s. 287-290.

¹²⁷ On myös mielenkiintoista pohtia eläinsuojelurikosta jaotella rikokset loukkaamis- ja vaarantamisrikoksiin. Loukkaamisrikoksessa tunnusmerkistön toteutuminen edellyttää konkreettista oikeushyvän loukkausta, vahinkoseurausta. Vaarantamisrikosten taas voidaan sanoa aiheuttavan vain vaaraa oikeushyvälle. Konkreettista vaaraa edellyttävissä rikoksissa tunnusmerkistö edellyttää, että vahinkoseurauksen vaara on todella ollut käsillä, sen sijaan abstraktista vaaraa edellyttävissä rikoksista ei edellytetä näyttöä todellisen vaaratilanteen käsillä olosta, mutta kylläkin jonkinlaista yleistävää vaarallisuuden arviointia tapauskohtaisesti. Oletetulle eli presumoidulle vaaralle rakentuvissa rikoksissa ei edellytetä minkäänlaista tapauskohtaista vaarallisuuden arviointia, vaan menettelyn oletettu vaarallisuus yleisesti ottaen on kriminalisoinnin perusteena. Ks. määritelmistä esim. Koskinen, s. 50-51. Mikäli eläinsuojelurikoksessa oikeushyvänä nähdään esimerkiksi Strengin tavoin eläimen oikeus eläimen arvoiseen elämään, voidaan kyseinen rikos nähdä aktiivisella tekemisellä tai laiminlyönnillä aikaansaaduksi loukkaamisrikokseksi. Tosin julma kohtelu aiheuttaa tässäkin suhteessa ongelmia, kuten seurausrikoksenkin osalta. Eläinsuojelurikoksen oikeushyvänä pidetään kuitenkin ainakin osittain yleistä järjestystä ja turvallisuutta. Tältä osin voidaan ajatella, ettei eläinsuojelurikos konkreettisesti loukkaa tätä oikeushyvää. Voidaanko sen siten sanoa aiheuttavan vaaraa kyseiselle oikeushyvälle? Eläinsuojelurikos näyttää kyllä hieman huonosti soveltuvan vaarantamisrikosten perinteisiin määritelmiin, mutta voidaan periaatteessa ajatella, että eläinsuojelurikos aiheuttaa jonkinlaista vaaraa yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiselle.

¹²⁸ HE 6/1997, s. 136.

¹²⁹ Julmuus mainittiin mm. vuoden 1971 eläinsuojelulain eläinräökkäystä koskevassa 15.2 §:ssä (säännös oli muutettu v. 1985). Eläinräökkäykseen saattoi syyllistyä henkilö, joka esimerkiksi julmuudesta lyömällä, räikein äänin meluamalla taikka muulla eläimeen kohdistuvalla toimenpiteellä aiheutti eläimelle tarpeetonta kipua tai tuskaa. Pelkkä julmuudesta tapahtunut toimenpide ei riittänyt, vaan lisäksi vaadittiin, että eläimelle

mukaan julman kohtelun mainitsemisella eläinsuojelurikoksen tunnusmerkistössä ei olisi itsenäistä merkitystä suhteessa eläimiin, niiden kohteluun. Rydman katsoo, että maininta julmasta kohtelusta on otettu lakitekstiin ennemminkin halusta välittää ihmisille käsitys kyseisen rikoksen negatiivisesti arvoväritteisestä luonteesta.¹³⁰

Eläinsuojelurikos on hyvin monivivahteinen rikos. Sen tunnusmerkistön täyttäviä tekemuotoja ei ole lueteltu tyhjentävästi eläinsuojelurikossäännöksessä. Pahoinpitelemisen, liiallisen rasittamisen sekä tarpeellisen hoidon- tai ravinnonsaannin laiminlyömisestä lisäksi myös muunlainen eläinsuojelulain vastainen eläimen julma tai tarpeetonta kärsimystä, kipua tai tuskaa aiheuttava kohteleva on eläinsuojelurikoksena rangaistavaa. Rikostunnusmerkistö määräytyy edelleen suurelta osin eläinsuojelulain säännösten perusteella, sillä ei ole mahdollista lyhyesti määrittää eläinten julman ja tuskallisen kohtelun kaikkia tekemuotoja¹³¹. Eläinsuojelulain voidaan tässä ymmärtää tarkoittavan laajemminkin eläinsuojelulainsäädäntöä, sillä sekä eläinsuojeluasetuksessa että sitä alemmanasteisissa maa- ja metsätalousministeriön määräyksissä on säädetty eläinten julmasta ja tuskallisesta kohtelusta.

Luvuissa 4.3.2.2-4.3.2.5 selvitetään tarkemmin, mitä eläinsuojelurikossäännöksen tekemuodot pitävät sisällään. Koska eläinsuojelulainsäädäntömme on melko yksityiskohtaista, keskitytään tässä tutkimuksessa selvittämään ainoastaan keskeisimpiä säännöksiä pääpiirteittäin.

4.3.2.2 Eläimen pahoinpiteleminen

Eläimen pahoinpiteleminen voi toteutua samankaltaisilla toimilla kuin ihmiseen kohdistuva pahoinpity rikoslain 21 luvun 5-7 §:n mukaan. Eläintä voidaan pahoinpidellä muun muassa lyömällä, potkimalla, ampumalla, viiltelemällä tai muulla väkivaltaisella tavalla.

oli aiheutettu tarpeetonta kipua tai tuskaa. Vuoden 1996 eläinsuojelulaista maininta julmuudesta poistui, mutta vuoden 1998 rikoslain uudistuksen yhteydessä eläinsuojelurikossäännökseen otettiin maininta julmasta kohtelusta.

¹³⁰ Rydman 2003.

¹³¹ HE 6/1997, s. 134.

Eläintä voidaan pahoinpidellä myös esimerkiksi aiheuttamalla sille sairaus sekoittamalla sen ruokaan terveydelle vahingollista ainetta.¹³²

Eläimen pahoinpitelemisen tunnusmerkit vaihtelevat muun muassa eläinlajista, -rodusta ja eläimen käyttötavasta riippuen. Esimerkiksi koiran pahoinpitelemisenä ei pidetä koiran nykäisemistä kaulaimesta tai koiran ohjaamisesta tai koulutuksessa käytettyä tarpeellista lyhytaikaista fyysistä ojentamista siltä osin, kuin tällainen kouluttaminen pysyy tavanomaisesti hyväksyttävissä rajoissa.¹³³ Toisaalta taas sillä, millaisessa toiminnassa koiraa koulutetaan, on merkitystä arvioitaessa koulutusmenetelmien sallittavuutta eläinsuojelulain ja -asetuksen valossa. Koulutettaessa koiraa yhteiskunnan kannalta tärkeää toimintaa varten, kuten esimerkiksi poliisin, tullin tai puolustusvoimien käyttöön, on sallittua käyttää hieman ankarampia koulutusmenetelmiä kuin koulutettaessa koiraa puhtaasti harrastus- tai huvitoimintaa varten. Tosin tällöinkään koulutus ei saa olla kohtuuttoman ankaraa.¹³⁴

Eläinsuojelulaissa sekä -asetuksessa mainitaan eräitä sellaisia toimia, joita voidaan pitää tässä tarkoitettuna eläimen pahoinpitelemisenä tai joka tapauksessa muuten julmana tai tarpeetonta kärsimystä, kipua tai tuskaa aiheuttavana kohteluna¹³⁵. Eläinsuojelulain 6 §:ssä, jossa säädetään eläinten kohtelusta, todetaan ensinnäkin, että eläimen kohtuuttoman ankara kurissa pitäminen ja kouluttaminen sekä liian kovakourainen käsittely on kiellettyä. Lakitekstiä täydentää muun muassa eläinsuojeluasetuksen 12 §, jossa säädetään, ettei eläintä saa vahingoittaa tai käsitellä väkivaltaisesti. Eläimen potkiminen sekä lyöminen kuritus-, koulutus- tai muussa sellaisessa tarkoituksessa eläintä vahingoittavalla välineellä on kiellettyä. Lisäksi kielletään eläimen raahaaminen sarvista, jaloista, hännästä, turkista tai suoraan päästä vetäen. Eläintä ei muutoinkaan saa kohdella sillä tavalla, että sille aiheutetaan tarpeetonta kärsimystä.

¹³² OLJ 6/1992, s. 318-319 ja HE 6/1997, s. 135.

¹³³ OLJ 6/1992, s. 318-319 ja HE 6/1997, s. 135.

¹³⁴ HE 36/1995, s. 21.

¹³⁵ OLJ 6/1992, s. 319 ja HE 6/1997, s. 135.

Eläinsuojelulain 6 §:ssä kielletään lisäksi eläimen sitominen tarpeetonta kärsimystä tuottavalla tavalla. Tätä säännöstä täydentävät eläinsuojeluasetuksen 5 luvun säännökset eläinten kytkemisestä sekä eräiden eläinten pidosta. Kyseinen luku sisältää määräyksiä muun muassa sian, naudun, lampaan, vuohen sekä koiran kytkemisestä.

Eläinsuojelulain 7 §:n mukaan eläimelle saadaan suorittaa leikkaus tai muu siihen verrattava kipua aiheuttava toimenpide vain, mikäli se on eläimen sairauden tai muun siihen verrattavan syyn vuoksi tarpeellista. Eläinsuojeluasetuksen 23 §:ssä kuitenkin säädetään sellaisista toimenpiteistä, jotka ovat tämän säännöksen estämättä sallittuja. Kyseinen pykälä sisältää säännöksiä esimerkiksi eräiden eläinten tatuoisesta, kastroitiosta ja steriloinnista sekä korvamerkkien ja mikrosirujen asettamisesta eläimille.

Eläinsuojelulain 32 §:n mukaan eläin on lopetettava mahdollisimman nopeasti ja kivuttomasti. Eläimen hidas ja tuskallinen lopettaminen on siis kiellettyä. Eläinsuojeluasetuksen 10 luku sisältää tarkemmat säännökset eläinten lopettamisesta. Lisäksi maa- ja metsätalousministeriö on antanut eläinten lopettamista koskevia määräyksiä.

Tässä yhteydessä on vielä syytä mainita eläinsuojeluasetuksen 14 §, jossa säädetään sellaisista teoista, joiden katsotaan aiheuttavan eläimelle tarpeetonta kärsimystä, kipua tai tuskaa, minkä vuoksi ne ovat aina kiellettyjä. Näitä tekoja voidaan pitää eläimen pahoinpitelemisenä. Eläinsuojeluasetuksen 14 §:ää käsiteltiin jo luvussa 2.4.2, joten sen sisältöön ei enää tässä yhteydessä tämän tarkemmin palata.

4.3.2.3 Eläimen liiallinen rasittaminen

Eläinsuojelulain 6 §:n mukaan eläimen liiallinen rasittaminen on kielletty. Sen lisäksi, että eläimen on saatava liikkua, sen on myös annettava levätä kunnolla.

Eläinsuojelurikoksena rangaistava eläimen liiallinen rasittaminen voi olla kestoaltaan joko lyhytaikaista tai jatkuvaa. Eläinsuojelulain esitöissä todetaan, että eläimen lyhytaikaista liikarastitusta voisi olla esimerkiksi hevosen voimat ylittävän raskaan taakan asettaminen

sen kannettavaksi tai kilpailuun käytettävän hevosen tai muun eläimen harjoittaminen selvästi liikarastitustilaan. Pitkäaikaisemmasta liiallisesti rasittamisesta mainitaan esimerkkeinä eläimen jatkuva häiritseminen tai sen käyttäminen työtehtäviin siten, ettei se saa riittävästi lepoa.¹³⁶

4.3.2.4 Eläimen jättäminen vaille riittävää hoitoa tai ravintoa

Eläinsuojelulain 5 §:ssä säädetään, ettei hoidossa olevaa eläintä saa jättää hoidotta tai hylätä. Eläimen on saatava riittävästi sille sopivaa ravintoa, juotavaa ja muuta sen tarvitsemaa hoitoa. Eläinsuojeluasetuksen 9 §:n mukaan hoidossa olevalle eläimelle on annettava sille sopivaa hyvälaatuista ruokaa ja juomaa. Ruokinnassa on otettava huomioon kunkin eläimen tarpeet ja varmistettava, että jokainen eläin saa ravintoa riittävästi.

Eläinsuojeluasetuksen 8 §:n mukaan hoidossa olevan eläimen terveydestä ja yleisestä hyvinvoinnista sekä puhtaudesta ja sen tarvitsemasta muusta keuhkohoidosta on huolehdittava. Eläimen puhtauteen vaikuttaa paljolti eläimen pitopaikan puhtaudesta huolehtiminen, josta eläinsuojelulaissa sekä -asetuksessa on lukuisia säännöksiä.

Sairaiden eläinten osalta eläinsuojelulain 5 §:ssä säädetään, että eläimen sairastuessa sen on saatava asianmukaista hoitoa. Eläinsuojeluasetuksen 11 §:n mukaan eläimelle on sen sairastuessa tai vahingoituessa viipymättä annettava tai hankittava asianmukaista hoitoa. Lisäksi todetaan, että sairas tai vahingoittunut eläin on tarvittaessa sijoitettava asianmukaiseen tilaan erilleen muista eläimistä. Mikäli sairauden tai vamman laatu niin edellyttää, on eläin lopetettava tai teurastettava.

Eläinsuojelulain 5 §:n mukaan eläimen hyvinvointi ja olosuhteet on tarkistettava riittävän usein. Mikäli hoidossa oleva eläin on ihmisen välittömässä valvonnassa tai tavoitettavissa, on eläimen kunto ja terveydentila sekä hyvinvointi eläinsuojeluasetuksen 10 §:n mukaan tarkastettava vähintään kerran päivässä ja tarvittaessa useamminkin. Erityistä huomiota on kiinnitettävä muun muassa sairaisiin ja heikkokuntoisiin eläimiin.

¹³⁶ OLJ 6/1992, s. 320 ja HE 6/1997, s. 136.

Eläinsuojelulain 5 §:n mukaan asetuksella voidaan myös säätää, että maa- ja metsätalousministeriö voi antaa eläimen hoitoa koskevia tarkempia määräyksiä.

4.3.2.5 Muunlainen eläinsuojelulain vastainen eläimen kohtelu

Eläinsuojelurikoksen tunnusmerkistön täyttävänä muunlaisena eläinsuojelulain vastaisena eläimen kohteluna voi tulla kysymykseen esimerkiksi eläinsuojelulain 9 §:ssä kielletty eläimen suorituskyvyn keinotekoinen kohottaminen, alentaminen tai ylläpitäminen lääkkeillä tai muilla vastaavilla aineilla tai valmisteilla. Vastaavasti kysymykseen voi tulla eläimen tuotantokyvyn keinotekoinen kohottaminen, joka kielletään eläinsuojelulain 10 §:ssä. Kolmantena esimerkkinä muunlaisesta eläinsuojelulain vastaisesta eläimen kohtelusta, joka voi tulla rangaistavaksi eläinsuojelurikoksena, on eläinsuojelulain 11 §:ssä kielletty eläimen syöttäminen pakolla lihottamistarkoituksessa tai tuotannon lisäämiseksi.¹³⁷

4.3.2.6 Oikeuskäytäntöä

Eläinsuojelurikostuomioita on oikeustapausaineistoni perusteella annettu yleensä joko eläimen pahoinpitelemisen tai sen tarpeellisen hoidon ja/tai ravinnon laiminlyömisestä vuoksi. Pahoinpityt tekemuotona näyttäisi kohdistuvan selvästi useammin lemmikki- kuin tuotantoeläimiin, kun taas tarpeellisen hoidon ja/tai ravinnon laiminlyöntitapauksia löytyy paljon sekä lemmikkieläin- että tuotantoeläinpuolelta. Tuotantoeläinten osalta näyttäisi eläimen – tai useimmiten eläinten – jättäminen vaille riittävää hoitoa ja ravintoa yhdessä pitopaikkaan kohdistuvien laiminlyöntien kanssa olevan yleisin eläinsuojelurikoksen tekemuoto.

Lemmikkieläinpuolella, jossa teon kohteena on aineistossani useimmiten koira tai kissa, eläinsuojelurikoksina tuomittuja pahoinpitelyn tekemuotoja ovat olleet muun muassa eläimen lyöminen kepillä tai katuharjalla, pesäpallomailalla, vasaralla, olutpullolla, veitsellä tai kirveellä¹³⁸. Eläintä on pahoinpidelty myös potkimalla, lyömällä sitä seinää,

¹³⁷ OLJ 6/1992, s. 321 ja HE 6/1997, s. 136.

¹³⁸ Ks. esim. Haapajärven KO R 00/474 (keppi tai katuharja), Turun HO R 02/1972 sekä Turun KO R 02/931 (pesäpallomaila), Rovaniemen KO R 00/750 (vasara, tapauksia löytyy useampia), Jämsän KO R 99/271 (olutpullo), Varkauden KO R 00/1132 (veitsi, teräaseella tehtyjä pahoinpitelyjä tai eläimen lopettamisia).

matkatelevisiota tai kaappia vasten sekä heittämällä se voimalla maahan¹³⁹. Yhdessä tapauksessa eläintä pahoinpideltiin sulkemalla se kuumentuneeseen uuniin¹⁴⁰, toisessa tapauksessa eläimen päälle ajettiin tahallisesti autolla¹⁴¹. Eläinsuojelurikoksena rangaistiin myös eläimen lopettaminen kaatamalla sen suuhun rotanmyrkkyä, minkä jälkeen eläimen päähän oli laitettu muovipussi ja sitä oli kuristettu¹⁴². Muutamassa tapauksessa eläintä on pahoinpidelty heittämällä se kerrostalon parvekkeelta alas¹⁴³.

Tuotantoeläimiä koskevissa tapauksissa eläimen pahoinpitelystä löytyy muutama eläinsuojelurikostuomio. Uutiskynnyksenkin ylittäneessä kanatapauksessa eläintä potkittiin ja sen päällä hypittiin¹⁴⁴. Eläinsuojelurikoksesta tuomittiin myös henkilö, joka löi nautaa lietteensekoituslaudalla päähän ja selkään¹⁴⁵, kuten myös henkilö, joka potki vastasyntyneitä vasikoita¹⁴⁶. Sairaana lehmän siirtäminen konevoimin sarvista vetämällä katsottiin myös eläinsuojelurikokseksi¹⁴⁷, samaten minkkien lopettaminen kielletyllä niskamurtomenetelmällä¹⁴⁸. Aineistostani löytyy lisäksi niin lemmikkieläimiä kuin tuotantoeläimiäkin koskevia tapauksia, joissa eläimiä on säännösten vastaisesti kytketty tai pidetty häkeissä. Monissa näistä tapauksista vastaaja on syyllistynyt useampaankin eläinsuojelulain ja -asetuksen vastaiseen toimintaan.¹⁴⁹

Eläinten tarpeellisen hoidon ja ravinnon laiminlyöntiä koskevat tapaukset eroavat lemmikkieläin- ja tuotantoeläinpuolella siten, että lemmikkieläinpuolella laiminlyönnin kohteena on yleensä vain yksi tai muutama eläin, kun taas tuotantoeläintapauksissa kohteena on suurempi määrä eläimiä. Lemmikkieläimistä laiminlyönnin kohteena näyttäisi

löytyy useampia), Heinolan KO R 01/386 sekä Vakka-Suomen KO R 01/127 (kirves, tapauksia löytyy useampia)

¹³⁹ Ks. esim. Kouvolan HO R 02/589 (potkiminen), Kajaanin KO RD 01/634 (seinää vasten lyöminen, tapauksia löytyy useampia), Tampereen KO R 01/479 (matkatelevisiota tai kaappia vasten lyöminen), Joensuun KO R 99/285 (maahan heittäminen).

¹⁴⁰ Oulun KO RD 01/360.

¹⁴¹ Iisalmen KO RD 01/737.

¹⁴² Tampereen KO R 00/2078.

¹⁴³ Ks. esim. Hyvinkään KO R 00/702 sekä Oulun KO RD 01/80.

¹⁴⁴ Nilsian KO RD 01/115.

¹⁴⁵ Iisalmen KO R 01/181.

¹⁴⁶ Iisalmen KO R 99/635.

¹⁴⁷ Rovaniemen HO R 02/607 (KKO:lta haettu valituslupaa).

¹⁴⁸ Korsholms TR R 01/38.

useimmiten olevan koira, tuotantoeläimistä taas nauta. Lemmikkieläintapauksissa on usein ollut kyse siitä, että eläin – joissakin tapauksissa eläimet – on jätetty yksin asuntoon omistajan lähtiessä matkalle tai jopa muuttaessa pois asunnosta. Kyse on saattanut olla jopa useamman viikon poissaolosta, jonka aikana eläin on ollut ilman ruokaa, juomaa ja muuta hoitoa. Tuotantoeläintapauksissa eläinten riittävä hoidon- ja ravinnonsaanti on laiminlyöty jättämällä eläimet ainakin osaksi oman onnensa nojaan navettaan tai vastaavaan rakennukseen. Useammassa tapauksessa niin lemmikki- kuin tuotantoeläimetkin ovat laiminlyönnin seurauksena menneet niin huonoon kuntoon, että ne on jouduttu enemmän kärsimyksen välttämiseksi lopettamaan tai teurastamaan. Joissakin tapauksissa eläimet ovat jo ehtineet kuolla ennen viranomaisten saapumista paikalle.¹⁵⁰

Oikeustapausaineistostani löytyy myös tapauksia, joissa sairaan eläimen asianmukainen hoito on laiminlyöty. Tuotantoeläinten kohdalla tämä näyttäisi ainakin minun aineistoni perusteella olevan yleisempää kuin lemmikkieläinten kohdalla. Kyse voi olla sattumasta (pieni otos), mutta on myös mahdollista, että tämä kuvastaa suhtautumista yhtäältä lemmikki- ja toisaalta tuotantoeläimeen.¹⁵¹

4.3.3 Tekijäpiiri

4.3.3.1 Luonnollinen henkilö

Eläinsuojelurikossäännöksessä rikoksen tekijä ilmaistaan sanalla “joka”. Rikoksen tekijäpiiriä ei näin ollen ole rajoitettu millään tavalla, vaan tekijänä voi periaatteessa tulla

¹⁴⁹ Ks. esim. Rauman KO R 01/346, Kajaanin KO RD 01/705 sekä Kouvolan HO R 02/382.

¹⁵⁰ Ks. lemmikkieläintapauksista esim. Hämeenlinnan KO R 00/78. Vastaaja jätti 10 kesyrottaa asuntoonsa vaille tarpeellista hoitoa ja ravintoa muuttaessaan sieltä itse pois. Eläimet löydettiin kuolleina parin kuukauden kuluttua vastaajan poismuutosta. Vastaaja tuomittiin eläinsuojelurikoksesta 10 päiväsakkoon. Tuotantoeläimiä koskevista tapauksista ks. esim. Mikkelin KO R 01/631. Tapauksessa oli jätetty noin 800 kalkkunaa ja muutama hanhi vaille tarpeellista hoitoa ja ravintoa. Noin 700 eläintä löydettiin kuolleina, loput jouduttiin eläinsuojelullisista syistä lopettamaan. Vastaaja tuomittiin eläinsuojelurikoksesta 60 päiväsakkoon. Tätä tapausta käsitellään tarkemmin eläintenpitokieltoa koskevassa luvussa 5.

¹⁵¹ Lemmikkieläintapauksista ks. esim. Espoon KO R 01/1862. Vastaajien koira oli maannut 12 viikkoa halvaantuneena saamatta asianmukaista hoitoa. Tapaus tuli ilmi naapureiden valitettua hajusta. Koira oli virtsannut sekä ulostanut alleen ja sen toinen kylki oli ollut mädäntynyt. Koira jouduttiin lopettamaan. Vastaajat tuomittiin eläinsuojelurikoksesta 30 päiväsakkoon sekä 2 vuotta kestävään eläintenpitokieltoon. Tuotantoeläinten osalta voidaan viitata edellä mainittuun Mikkelin käräjäoikeuden kalkkunoita ja hanhia koskevaan tapaukseen, jota selostetaan tarkemmin luvussa 5.

kyseeseen kuka tahansa¹⁵². On selvää, että esimerkiksi eläimen – oli se sitten luonnonvarainen eläin, lemmikki- tai tuotantoeläin – pahoinpitelyyn voi syyllistyä kuka tahansa.

Vaikka ihmisten velvollisuudet eläinten kohtelussa ovat yleensä riippumattomia siitä, kenen omistuksessa eläimet ovat tai ovatko ne kenenkään omistuksessa, niin eläimen omistajalla ja hoitajalla on eläimeen kohdistuvia erityisvelvollisuuksia. Tällaisia erityisvelvollisuuksia ovat esimerkiksi eläimen huolenpito- ja valvontavelvollisuus.¹⁵³ Eläimen omistajan ja hoitajan eläimeen kohdistuvat erityisvelvollisuudet tulevat näkyviin laiminlyönnillä tehdyissä eläinsuojelurikoksissa. Kuten jo aiemmin todettiin, eläimen tarpeellisen hoidon- tai ravinnonsaannin laiminlyönti, joka aiheuttaa eläimelle tarpeetonta kärsimystä, kipua tai tuskaa, on niin sanottu epävarsinainen laiminlyöntirikos. Tällaisen rikoksen rangaistavuus edellyttää, että laiminlyöjällä on ollut erityinen oikeudellinen velvollisuus huolehtia seurauksen syntymättä jäämisestä. Eläinsuojelurikoksessa eläimen omistajalla ja hoitajalla on tällainen vastuuasema. He ovat niin sanotussa suojeluvastuussa eläimestä: heidän pitää huolehtia siitä, että eläin saa riittävästi sen tarvitsemaa hoitoa ja sille sopivaa ravintoa.¹⁵⁴

Eläimen omistaja ja hoitaja eivät aina ole yksi ja sama henkilö, sillä omistaja voi luovuttaa eläimensä jonkun toisen henkilön hoitoon¹⁵⁵. Kyse voi olla esimerkiksi tilanteesta, jossa omistaja lähtee matkalle ja hän jättää eläimensä ystävänsä hoitoon. Omistaja voi myös

¹⁵² Rangaistusvastuun edellytyksenä on kuitenkin se, että tekijä on teon hetkellä täyttänyt 15 vuotta ja on syyntakeinen. Tätä koskeva säännös on 1.1.2004 voimaan tulevan rikosoikeuden yleisten oppien uudistuksen jälkeen RL:n 3:4 §:ssä. Vastuukärajasta säädetään tällä hetkellä voimassa olevan RL:n 3:1 §:ssä ja syyntakeettomuudesta 3:3 §:ssä.

¹⁵³ HE 6/1997, s. 133 ja OJLJ 6/1992, s. 313.

¹⁵⁴ Uudemmassa oikeuskirjallisuudessa vastuu vahinkoseurauksen aiheutumisesta laiminlyönnillä jaetaan yleensä valvonta- ja suojeluvastuuseen. Valvontavastuulla tarkoitetaan vastuuta sellaisista vaaran lähteistä, joiden muille aiheuttamat vaarat laiminlyöjän oletetaan estävän. Esimerkiksi omassa hallinnassa olevaa koiraa on pidettävä niin, ettei se pääse puremaan ketään. Suojeluvastuulla tarkoitetaan kaikkien niiden riskien torjumista, jotka uhkaavat suojeltavaa (avutonta) ihmistä tai omaisuutta. Ks. Nuutila 1996, s. 234-235, Lappi-Seppälä 1987, s. 369-370 sekä Jareborg 1986, s. 142. Jareborgin mukaan eläinräkkäykseen voi syyllistyä paitsi suojeluvastuun, niin myös valvontavastuun laiminlyönnillä.

¹⁵⁵ Termejä ”omistaja” ja ”hoitaja” ei ole määritelty eläinsuojelulaissa, ja näitä termejä näkee käytettävän hieman epäjohdonmukaisesti tuomioistuinten tuomioissa. Joissakin tuomioissa puhutaan henkilöstä, jonka hoidossa eläin on ollut, vaikka muu asiayhteys antaa ymmärtää, että kyseessä on samalla eläimen omistaja. Tässä tutkimuksessa omistajalla tarkoitetaan henkilöä, jolla on omistusoikeus eläimeen. Hoitaja taas voi olla eläimen omistaja tai joku muu henkilö.

tehdä eläintä koskevan hoitosopimuksen täysin vieraan henkilön kanssa ja maksaa tälle hoidosta asianmukaista korvausta. Tällaisia ovat esimerkiksi niin sanottujen koirahotellien kanssa tehdyt sopimukset tai sopimukset hevosten tallipaikoista ja hoidosta. Näissä tilanteissa vastuuaseman voi ajatella olevan suhteellisen selvä. Henkilön, joka ottaa huolehtiakseen eläimen hoidosta, suojeluvastuu perustuu tehtäväksi ottamiseen tai sopimukseen¹⁵⁶. Tosin, ongelmia saattaa tällöin aiheutua sen suhteen, milloin omistaja itse vapautuu kokonaan vastuusta, jos hoitoa tai ruokintaa laiminlyödään. Voidaan näet ajatella, että omistajalla on jonkinlainen velvollisuus ottaa selvää siitä, että hoitopaikka on asianmukainen. Hän ei voi jättää eläintään aivan kenen tahansa haltuun vapautuakseen itse vastuusta.

Edellä mainittuja vastuutilanteita hankalampi tilanne on käsillä silloin, kun kaksi ihmistä asuu samassa taloudessa, jossa on myös eläin (tai eläimiä), mutta vain toinen heistä omistaa ja myös hoitaa eläimen. Voiko henkilö, joka ei omista tai hoida eläintä, joutua vastuuseen eläimen tarpeellisen hoidon tai ravinnon laiminlyömisestä, kun eläimelle on laiminlyönnillä aiheutettu tarpeetonta kärsimystä, kipua tai tuskaa? Orimattilan käräjäoikeus otti asiaan kantaa tapauksessa, joka koski nautaeläinten tarpeellisen hoidon ja ravinnon laiminlyöntiä¹⁵⁷. Tapauksessa eläimet olivat olleet kuukausia vähällä ja huonolaatuisella ravinnolla, lopulta kokonaan ilman ravintoa. Myös niiden pitopaikan puhtaus oli laiminlyöty. Seitsemän eläintä oli kuollut parsiinsa tukehtumalla tai nälkään nääntymällä. Vastaajana ollut mies tunnusti teon ja myönsi syytteen oikeaksi, ja hänet tuomittiin eläinsuojelurikoksesta. Sen sijaan vastaajana ollut nainen, joka asui miehen kanssa samassa taloudessa, kiisti syytteen. Hän totesi muun muassa, ettei karja ollut hänen, hänellä ei ollut edes avomiehensä lupaa hoitaa eläimiä ja että häntä oli itse asiassa kielletty menemästä navettaan. Hän ei ollut myöskään tiennyt, mitä navetassa oli tapahtunut. Hän oli luullut, että avomies oli hoitanut eläimet, ja kun hän oli tiedustellut avomieheltään, oliko eläimet hoidettu, hän oli saanut myöntävän vastauksen. Käräjäoikeus katsoi vastaajana olleen naisen syyllistyneen lievään eläinsuojelurikokseen, koska tämä ei voinut olla täysin

¹⁵⁶ Palmén, s. 68 ja Nuutila 1996, s. 244.

¹⁵⁷ Orimattilan KO R 01/229. Vastaajat oli tuomittu aiemminkin mm. eläinten hoidon- ja ravinnonsaannin laiminlyömisestä. Ks. Orimattilan tästä KO R 99/161.

tietämätön eläinten hoitamattomuudesta ja siitä, että eläimet tarvitsevat hoitoa joka päivä kahdesti, mitä ne eivät olleet saaneet. Käräjäoikeus perusteli tuomiota lievistä eläinsuojelurikoksesta – eikä siis eläinsuojelurikoksesta – sillä, että karja oli ollut vastaajana olleen naisen avopuolison omistuksessa ja tämä oli luvannut hoitaa karjan.

Ainakin Orimattilan käräjäoikeus ulotti vastuun eläinten hoidon ja ravinnon laiminlyömisestä pidemmälle kuin vain eläinten omistajaan ja niiden varsinaiseen hoitajaan. Käräjäoikeus tosin tuomitsi eläinten hoitajana toimineen omistajan törkeämmästä rikoksesta kuin omistajan kanssa samassa taloudessa asuneen vastaajan, joka ei omistanut eikä hoitanut eläimiä. Mielestäni käräjäoikeuden vastuuasemaa koskeva kannanotto on hyvä. Se ulottaa vastuun eläimen hoidon ja ravinnon laiminlyömisestä myös niihin henkilöihin, jotka eivät tosin ole eläimen omistajia eivätkä varsinaisia hoitajia mutta jotka asuessaan samassa taloudessa eläimen omistajan ja hoitajan kanssa eivät voi olla tietämättömiä laiminlyönnistä. Suojeluvastuuaseman – tai suojaamisvelvollisuuden – voitaneen tässä katsoa perustuvan läheiseen yhteiselämään, vaikka kyseisellä perusteella viitataan yleensä ihmisten väliseen yhteiselämään¹⁵⁸.

4.3.3.2 Oikeushenkilö

Rikoslain 17 luvun 24 §:n mukaan eläinsuojelurikokseen voi syyllistyä myös oikeushenkilö,

ja tällöin sovelletaan, mitä oikeushenkilön rangaistusvastuusta rikoslain 9 luvussa säädetään. Vaikka eläinsuojelurikos mielletäänkin useimmiten yksityishenkilön eläimeen kohdistamaksi julmaksi teoksi, niin on kuitenkin olemassa useita oikeushenkilön harjoittamia taloudellisen toiminnan aloja, joilla eläimiä käytetään yleisesti hyväksi ja joilla saatetaan syyllistyä eläinsuojelurikokseen. Tämän vuoksi rikoslain 17 lukua uudistettaessa pidettiin perusteltuna ulottaa oikeushenkilön rangaistusvastuu koskemaan myös eläinsuojelurikosta. Uudistusta koskeneessa hallituksen esityksessä todettiin nimenomaan, että vaikka hevos- ja karjatalous on Suomessa ollut perinteisesti pientilavaltaista, niin tulevaisuudessa tilakoon mahdollisesti suurentuessa yhtiömuoto saattaa alalla yleistyä.

¹⁵⁸ Palmén, s. 65-68. Läheisellä yhteiselämällä viitataan siis normaalisti uhrina oleva ihmisen ja tekijänä olevan ihmisen läheiseen yhteiselämään.

Lisäksi todettiin, että esimerkiksi eläinten hankintaa ja kuljetusta teurastamoihin, teurastusta, turkistarhausta sekä lääke- ja kosmetiikkateollisuuden koe-eläintoimintaa harjoitetaan jo nyt yleensä erilaisten oikeushenkilöiden muodossa.¹⁵⁹

Tämän tutkielman puitteissa ei ole mahdollista tarkastella tarkemmin rikoslain 9 luvun säännöksiä oikeushenkilön rangaistusvastausta. Todettakoon kuitenkin, ettei ainakaan omassa oikeustapausaineistossani ole yhtään tapausta, jossa oikeushenkilö olisi tuomittu eläinsuojelurikoksesta.

4.3.4 Rangaistussäännös ja syyteoikeus

Eläinsuojelurikoksesta voidaan tuomita joko sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi¹⁶⁰. Kyseinen rikos on virallisen syytteen alainen rikos, jonka syyteoikeus vanhenee rikoslain 8 luvun 1 §:n mukaan viidessä vuodessa.

Oikeustapausaineistossani, jossa eläinsuojelurikostuomiot ovat parhaiten edustettuina suhteessa lieviä eläinsuojelurikoksia ja eläinsuojelurikkomuksia koskeviin tuomioihin, on kaiken kaikkiaan 118 eläinsuojelurikostuomiota¹⁶¹. Näistä 11 on hovioikeuden ja loput käräjäoikeuden antamia tuomioita.¹⁶² Sellaisia lainvoimaisia tuomioita, joissa henkilö on tuomittu vain yhdestä eläinsuojelurikoksesta, löytyy aineistostani 69 kappaletta. Suurin osa (noin 75 %) tuomituista rangaistuksista on sakkorangaistuksia. Eläinsuojelurikostuomioita koskevien sakkorangaistusten keskiarvo on aineistossani noin 37 päiväsakkoa. Ottaen huomioon, että kyseessä on törkein rikos, johon eläinsuojelulain vastaisella teolla voi syyllistyä, ei keskiarvosakko ole mielestäni kovinkaan korkea.

¹⁵⁹ HE 6/1997, s. 159.

¹⁶⁰ Vuonna 2001 Petri Neittaanmäki ym. teki eduskunnassa lakialoitteen rikoslain 17 luvun eläinsuojelurikossäännösten muuttamisesta mm. siten, että eläinsuojelurikoksen rangaistusasteikko olisi sakkoa tai vankeutta enintään neljä vuotta. Sakkouhkaisen lievän eläinsuojelurikoksen asteikkoa ehdotettiin muutettavaksi sakoksi tai enintään yhdeksi vuodeksi vankeutta. Ks. LA 54/2001.

¹⁶¹ Oikeustapausaineistoni on kerätty lehtiartikkeleiden sekä MMM:n toimittamassa Eläinlääkintölehdessä olevien eläintenpitokieltoilmoitusten perusteella. Eläinsuojelulain vastaisten tekosten osalta uutiskynnys ylittyy helpoiten juuri eläinsuojelurikostuomioiden osalta. Myös eläintenpitokieltoja määrätään eniten eläinsuojelurikostuomioiden yhteydessä.

¹⁶² Vuosina 1999-2002 on annettu yhteensä 225 käräjäoikeuden eläinsuojelurikostuomiota. Oma aineistoni rajautuu vuosille 1999-2003 ja koskee siis sekä käräjä- että hovioikeuksien tuomioita. Ks. tarkemmin Liitteet,

Vankeusrangaistuksia aineistossani on tuomittu yksittäisistä eläinsuojelurikoksista vain yhdeksän kappaletta. Keskiarvorangaistus on 63 päivää vankeutta (kaikki vankeusrangaistukset tuomittiin ehdollisina). Lisäksi aineistostani löytyy kolme eläinsuojelurikostuomiota, jossa vastaaja on tuomittu vankeusrangaistuksen lisäksi oheissakkoon. Rangaistukseen on jätetty tuomitsematta viidessä eläinsuojelurikostuomiossa.

Eläinsuojelurikoksina tuomitut teot näyttäisivät saavan olla aika julmia, ennen kuin niistä tuomitaan vankeusrangaistus. Lemmikkieläintapauksissa vankeusrangaistuksia on tuomittu lähinnä silloin, kun on ollut kyse epätavallisen julmasta tavasta lopettaa eläin tai eläimen julmasta lopettamisyrityksestä.¹⁶³ Näissä tapauksissa eläimen voidaan olettaa joutuneen kärsimään paljon. Tuotantoeläinpuolella taas on ollut kyse useamman eläimen tarpeellisen hoidon ja ravinnon laiminlyömisestä. Eläimet ovat olleet löydettyinä laihoja sekä nälkiintyneitä ja niitä on jopa kuollut tai ne on jouduttu eläinsuojelullisista syistä lopettamaan tai viemään teuraaksi.¹⁶⁴ Joissakin näistä tapauksista on vankeusrangaistuksen lisäksi määrätty oheissakko¹⁶⁵

Aineistoni perusteella ei voida kuitenkaan sanoa, että rangaistuskäytäntö olisi eläinsuojelurikostuomioissa kovinkaan yhtenäistä, sillä useissa yllä selostetun kaltaisissa tapauksissa tekijä on tuomittu vain sakkorangaistukseen¹⁶⁶. Tämä ei tietenkään ole yhdenvertaisuusperiaatteen kannalta hyvä asia. Yhdenvertaisuusperiaatteen mukaan samanlaisia tapauksia on kohdeltava samalla tavalla ja erilaisia tapauksia on kohdeltava eri tavalla¹⁶⁷. Voidaan myös perustellusti kysyä, tulisiko vankeusrangaistusta käyttää useammin eläinsuojelurikostuomioissa. Laki antaa mahdollisuuden enintään kahden vuoden

B. Taulukot.

¹⁶³ Ks. esim. Kotkan KO R 99/234, Kouvolan KO R 00/1927 ja Heinolan KO R 01/386.

¹⁶⁴ Ks. esim. Joensuun KO R 99/645.

¹⁶⁵ Ks. esim. Vaasan HO R 00/593.

¹⁶⁶ Ks. lemmikkieläintapausten osalta esim. Varkauden KO R 02/110, Ylivieskan KO R 99/202 ja Raahen KO RD 01/126.

¹⁶⁷ Yhdenvertaisuusperiaatteesta säädetään PL:n 6 §:ssä: ”*Ihmiset ovat yhdenvertaiset lain edessä.*” sekä RL:n 6:1 §:ssä, jonka mukaan rangaistusta mitattaessa on otettava huomioon mm. rangaistuskäytännön yhtenäisyys. Rikosoikeuden yleisten oppien uudistuksen tullessa voimaan 1.1.2004 rangaistuskäytännön yhtenäisyyden huomioon ottamisesta säädetään RL:n 6:3 §:ssä. Ks. lisää yhdenvertaisuusperiaatteesta Lappi-

vankeusrangaistukseen, mutta aineistoni perusteella vankeusrangaistusta on käytetty hyvin harvoin ja silloinkin se on keskimäärin parin kuukauden mittainen. Ankarin vankeusrangaistus omassa aineistossani yhdestä eläinsuojelurikoksesta on neljä kuukautta vankeutta (ehdollisena)¹⁶⁸. Aineistossani on erittäin törkeitä tapauksia ja on vaikea kuvitella, että olisi vielä olemassa niitä olennaisesti törkeämpiä tapauksia. Eläinsuojelurikostuomioissa rangaistusasteikko ei siten näytä tosiasiallisesti olevan käytössä koko laajuudessaan. Sakkotuomioiden keskiarvo on suhteellisen alhainen, ja vankeusrangaistuksen osalta tuomioistuimet näyttävät liikkuvan asteikon alapäässä.¹⁶⁹

4.4 Lievä eläinsuojelurikos

4.4.1 Eläinsuojelurikoksen privilegioitu tekomuoto

Eläinsuojelurikoksesta säädettiin vuoden 1998 rikoslain 17 luvun uudistuksen yhteydessä lievä tekomuoto. Vuoden 1996 eläinsuojelulain rikossäännöksissä ei lievää eläinsuojelurikosta vastaavaa säännöstä ollut. Vuoden 1998 uudistus ilmensi tältä osin rikoslain kokonaisuudistuksen rikoksen törkeys porrastustavoitetta. Lievä eläinsuojelurikossäännös sijaitsee rikoslain 17 luvun 15 §:ssä, ja se kuuluu seuraavasti:

”Jos eläinsuojelurikos, ottaen huomioon aiheutetun kärsimyksen, kivun tai tuskan laatu tai muut rikokseen liittyvät seikat, on kokonaisuutena arvostellen vähäinen, rikoksentekijä on tuomittava lievästä eläinsuojelurikoksesta sakkoon.”

Säännöksen mukaan eläinsuojelurikos voidaan katsoa lieväksi ensinnäkin eläimelle aiheutetun kärsimyksen, kivun tai tuskan laadun perusteella. Tällä perusteella eläinsuojelurikos voi tulla rangaistavaksi lievänä eläinsuojelurikoksena esimerkiksi silloin,

Seppälä 2000, s. 317-319.

¹⁶⁸ Ks. Joensuun KO R 99/645.

¹⁶⁹ On todettava, ettei rangaistuksen absoluuttisesta tasosta - siitä tasosta, jolle rangaistuksen tulisi asettua - ole helppoa antaa yksiselitteistä vastausta. Jos ihmisiltä kysyttäisiin, mikä on oikeudenmukainen rangaistus tietystä eläinsuojelurikoksesta, niin vastaukseksi tulisi luultavasti Hammurabin laista tuttu ”silmiä silmästä, hammas hampaasta” -periaate. Tekijälle siis sama kohtalo, kuin mitä hän on eläimelle aiheuttanut. On selvää, ettei rangaistuksen tasosta keskusteltaessa voida nojautua puhtaasti yleiseen mielipiteeseen, mutta samalla on tietenkin todettava, että niin rangaistusuhkien asettamisessa kuin rikosseuraamuksia määrättäessäkin on tärkeää, että noudatettava linja säilyttää riittävän vastuuvuuden kansalaisten keskuudessa vallitsevien oikeuskäsitysten kanssa. Ks. Lappi-Seppälä 2000, s. 313-317 ja Lahti 1995, s. 941.

kun aiheutettu kärsimys, kipu tai tuska on ollut lyhytaikaista, luonteeltaan vähäistä tai sen tarpeettomuus ei ole ollut ilmeistä¹⁷⁰. Lieventämisperusteita ei rikoksen lievää tekemuotoa osoittavissa tunnusmerkistöissä (privilegioitu tunnusmerkistö) tarvitse luetella tyhjentävästi¹⁷¹. Niinpä lievän eläinsuojelurikossäännöksenkin mukaan aiheutetun kärsimyksen, kivun tai tuskan laadun lisäksi myös muut rikokseen liittyvät seikat saattavat vaikuttaa siihen, että eläinsuojelurikos arvioidaan lieväksi. Esitöiden mukaan tällaisina muina seikkoina voisi tulla kysymykseen esimerkiksi se, ettei eläimelle ollut tarkoitettu aiheuttaa vammaa tai sairautta¹⁷². Lievän eläinsuojelurikossäännöksen soveltamisen (lähinnä suhteessa eläinsuojelurikoksen perustunnusmerkistöön) ratkaisee viime kädessä aina rikoksen kokonaisuutena arvostellen vähäinen, jotta se voisi tulla rangaistavaksi lievänä eläinsuojelurikoksena¹⁷³.

Lievän eläinsuojelurikoksen teko-objektina on eläinsuojelurikoksen tapaan aina eläin, mutta tekijäpiiriltään lievä eläinsuojelurikos eroaa eläinsuojelurikoksesta siinä, ettei oikeushenkilön rangaistusvastuu koske lievää eläinsuojelurikosta. Lievään eläinsuojelurikokseen voi siis syyllistyä ainoastaan luonnollinen henkilö. Lievästä eläinsuojelurikoksesta voidaan tuomita vain sakkorangaistukseen. Eläinsuojelurikoksen tapaan lievä eläinsuojelurikoskin on virallisen syytteen alainen rikos, mutta enimmäisrangaistuksen ollessa sakkoa, syyteoikeuden vanhentumisaika on rikoslain 8 luvun 1 §:n mukaan kaksi vuotta.

4.4.2 Lievä eläinsuojelurikos tuomioistuinten ratkaisuissa

Oikeustapausaineistossani on kaiken kaikkiaan 23 lievää eläinsuojelurikostuomiota. Näistä kuusi on hovioikeuden ja loput käräjäoikeuden antamia tuomioita¹⁷⁴. Sellaisia lainvoimaisia tuomioita, joissa henkilö on tuomittu vain yhdestä lievistä eläinsuojelurikoksesta, löytyy

¹⁷⁰ HE 6/1997, s. 136 ja OJL 6/1992, s. 322.

¹⁷¹ Lahti 1991, s. 279. Kvalifioituissa tunnusmerkistöissä eli rikoksen törkeää tekemuotoa osoittavissa tunnusmerkistöissä ankaroitamisperusteet luetellaan tyhjentävästi.

¹⁷² HE 6/1997, s. 136 ja OJL 6/1992, s. 322.

¹⁷³ Ks. myös Lahti 1991, s. 279.

¹⁷⁴ Vuosina 1999-2002 on annettu yhteensä 83 käräjäoikeuden lievää eläinsuojelurikostuomiota. Ks. tarkemmin Liitteet, B. Taulukot.

aineistostani 14 kappaletta. Näiden tuomioiden osalta yhdessä tapauksessa vastaaja on jätetty rangaistukseen tuomitsematta, lopuissa on tuomittu sakkorangaistus. Lievää eläinsuojelurikosta koskevien sakkorangaistusten keskiarvo on aineistossani noin 23 päiväsakkoa, mitä voidaan pitää mielestäni melko vähäisenä. Vaikka otokseni ei olekaan lievien eläinsuojelurikostuomioiden osalta kovin suuri, niin kyseisen rikossäännöksen soveltaminen tuomioistuimissa herättää kysymyksiä, joita on syytä hiukan pohtia.

Lievää eläinsuojelurikosta koskeva säännös jättää hyvin paljon harkintavaltaa tuomioistuimille. Vaikka tällä on etunsa, sillä on myös vaaransa. Tuomioistuimissa on harvoin asiantuntemusta sen suhteen, millainen toiminta aiheuttaa kärsimystä, kipua tai tuskaa eläimille ja minkä suuruista tuo kärsimys, kipu tai tuska on. Tällaista arviointia tuomioistuimet joutuvat kuitenkin tekemään, koska eläinsuojelurikos voidaan katsoa lieväksi, jos sitä pidetään kokonaisuutena arvostellen vähäisenä esimerkiksi juuri aiheutetun kärsimyksen, kivun tai tuskan laadun perusteella. Käytännössä eläinlääkäreiden todistuksilla näyttäisi olevan paljon painoarvoa arvioitaessa eläimelle aiheutettua kärsimystä, kipua tai tuskaa, mutta tuomioistuimen jäsenet kuitenkin itsenäisesti päättävät, voidaanko eläinsuojelurikosta tällä perusteella pitää kokonaisuutena arvostellen vähäisenä. Tällaisessa tilanteessa on vaarana, että viranomaisten asenteet voivat saada liikaa jalansijaa päätöksenteossa. Vähättelevä suhtautuminen eläimiin saattaa näkyä siinä, että myös eläinsuojelurikos arvioidaan herkemmin kokonaisuutena arvostellen vähäiseksi.¹⁷⁵ Tämän suuntaisia ongelmia olen havaitsevinani lievää eläinsuojelurikosta koskevan säännöksen soveltamisessa tuomioistuimissa. Eläinsuojelurikostapaukset ylipäättään ovat harvinaisia tuomioistuimissamme, joten tuomioistuintaholla – tämä koskee myös poliisi- ja

¹⁷⁵ Risto Rydman SEY:stä on todennut lievän eläinsuojelurikoksen osalta pelkona olevan juuri se, että tuomarien ja lautamiesten asenteet eläimiin voivat saada liikaa jalansijaa: vähättelevä suhtautuminen eläimiin saattaa johtaa siihen, että eläinsuojelurikostakin pidetään kokonaisuutena arvostellen vähäisenä. Ks. Rydman 1/1999, s. 21. Eläinsuojelurikosten osalta parempana jaotteluna on esitetty muun muassa kahtiajakoa törkeään eläinsuojelurikokseen, joka edellyttäisi tahallisuutta tai törkeää huolimattomuutta, sekä eläinsuojelurikokseen, joka edellyttäisi tekijältään tahallisuutta tai pelkkää huolimattomuutta. Ks. tästä Rydman 4/1997, s. 13 ja Streng, s. 89. Ks. lisäksi Träskman, s. 213. P. O. Träskman kommentoi artikkelissaan ympäristörikossäännösten tunnusmerkistöissä edellytetyjen seurausten (mm. vaara ihmisen terveydelle) näyttöön liittyviä ongelmia rikosprosessissa. Hän toteaa, että silloin, kun on kyse sellaisista seurauksista, joiden syntymistä ei voida osoittaa asetettujen tarkkojen raja-arvojen nojalla tai selkeästi ilmaistun oikeuskäytännön nojalla, jäävät tuomioistuinten päätökset riippumaan lähinnä vain tuomareiden omista arvostuksista.

syöttäjätahoa – ei välttämättä ole kovin paljon kokemusta näiden asioiden käsittelystä. Lievä eläinsuojelurikossäännös on lisäksi ollut käytössä vasta muutaman vuoden, joten tältäkin osin kyseisen säännöksen soveltamisesta ei voi olla vielä paljon kokemusta.

Oman oikeustapausaineistoni tuomioistuinratkaisuissa lievää eläinsuojelurikossäännöstä näytetään käytetyn tosiasiallisesti törkeysasteeltaan hyvinkin erilaisiin tekoihin tai laiminlyönteihin. Pääsääntöisesti on ollut kyse eläimen pahoinpitelystä tai tarpeellisen hoidon ja ravinnon laiminlyömisestä¹⁷⁶. Aineistosta käy ilmi, että lievää eläinsuojelurikossäännöstä on käytetty sellaisiinkin tekoihin ja laiminlyönteihin, joiden seurauksena eläimen (tai eläinten) voidaan ajatella joutuneen kärsimään melko paljon, vieläpä kauan aikaa. Tällaisia ovat tilanteet, joissa eläin on esimerkiksi kuollut nälkään tai se on ollut löydettyä hoidon ja ravinnon laiminlyönnin vuoksi niin huonossa kunnossa, että viranomaisten on täytynyt eläinsuojelullisista syistä lopettaa se. Silti tuomioistuin on tuominnut vastaajan ainoastaan lievästä eläinsuojelurikoksesta katsoessaan teon olleen eläimelle aiheutetun kärsimyksen vähäisyyden vuoksi myös kokonaisuutena arvostellen vähäinen.

Esimerkki edellä mainituista tuomioistuinratkaisuista on Mikkelin käräjäoikeuden ratkaisu vuodelta 2000¹⁷⁷. Tapauksessa vastaajalla oli ainakin toistakymmentä koiraa, ja hän oli laiminlyönyt eläinten asianmukaista hoitoa, pitopaikan puhtautta sekä riittävää ravinnon- ja juotavansaantia. Koiria oli lisäksi löytynyt säännösten vastaisesti kytkettynä sekä ulkoa että sisältä. Myös niiden riittävää liikunnantarvetta oli laiminlyöty. Vastaajan luokse oli tehty useita eläinsuojelutarkastuksia, joiden yhteydessä oli löydetty laihoja, puutteellisesta ravitsemuksesta kärsineitä koiria. Koirien lisäksi vastaajalla oli kolme vasikkaa, joiden hoidon sekä pitopaikan puhtauden ja turvallisuuden hän oli laiminlyönyt. Yksi vasikka oli kuollut karsinaansa joko sen sairastuttua ja saamatta asianmukaista hoitoa tai nälkäänsä. Kaikki vasikat olivat olleet lantapanssarin peitossa. Niin vasikat kuin koiratkin oli jouduttu lopettamaan eläinsuojelullisista syistä toukokuussa vuonna 1999 tehdyn eläinsuojelutarkastuksen yhteydessä. Tuomiolauselmassa itse tekoajan katsottiin olleen

¹⁷⁶ Nämä tekemuodot ovat oman aineistoni perusteella muutenkin yleisimpiä eläinsuojelurikostuomioissa.

lähes kaksi vuotta, ja näiden vuosien aikana vastaajan luokse oli siis tehty useita eläinsuojelutarkastuksia. Syyttäjä vaati rangaistusta kahdesta eläinsuojelurikoksesta, mutta kärjäoikeus katsoi koiriin ja vasikoihin kohdistuneiden rikosten muodostavan yhden kokonaisuuden ja tuomitsi vastaajan tahallisesti tehdystä lievästä eläinsuojelurikoksesta 80 päiväsakkoon. Kärjäoikeus perusteli päätöstään lievästä eläinsuojelurikoksesta sillä, että teko oli kokonaisuutena arvostellen vähäinen ottaen huomioon ensinnäkin sen, että vastaaja oli aina saatuaan eläinsuojelutarkastusten yhteydessä huomautuksia ja määräyksiä olosuhteiden korjaamiseksi, myös suorittanut vaadittavat korjaustoimenpiteet. Lisäksi eläimille aiheutetun kärsimyksen määrä vaikutti siihen, että teon katsottiin olleen kokonaisuutena arvostellen vähäinen.

Kyseistä päätöstä voidaan perustellusti kritisoida. Miten eläimille aiheutetun kärsimyksen määrä voisi puhua sen puolesta, että tekoa voidaan pitää kokonaisuutena arvostellen vähäisenä, kun yksi eläin on kuollut hoidon- tai ravinnonpuutteen vuoksi ja ainakin toistakymmentä eläintä on ollut vastaavien syiden vuoksi niin huonossa kunnossa, että ne on jouduttu lisäkäsitysten välttämiseksi lopettamaan? Toiseksi, kärjäoikeus on mielestäni antanut kokonaisarvostelussaan liikaa painoa sille, että vastaaja on aina huomautuksia ja määräyksiä saatuaan tehnyt vaadittavat parannukset. Vastaajan tiloihin oli kuitenkin parin vuoden aikana tehty ainakin toistakymmentä tarkastusta, ja niistä monien yhteydessä oli jouduttu antamaan huomautuksia ja määräyksiä aina uudestaan samoihinkin asioihin liittyen. Pitkällä aikavälillä tämän luulisi puhuvan ennemminkin vastaajan välinpitämättömyyden – joskaan ei täydellisen sellaisen – puolesta kuin sen puolesta, että hänellä on todellista halua noudattaa eläinsuojelulainsäädännön määräyksiä. Kärjäoikeus jopa jätti määräämättä vastaajalle eläintenpitokiellon, vaikka syyttäjä oli sellaista yleisenä ja pysyvänä vaatinut, koska eläinlääkärin todistuksen mukaan tilanne oli vastaajan kennelissä nyt lainmukainen. Eläintenpitokieltoa käsitellään tarkemmin tämän tutkimuksen luvussa 5, mutta jo tässä yhteydessä voin todeta, että mielestäni kärjäoikeuden olisi tullut antaa eläintenpitokieltovaatimusta harkitessaan painoa nimenomaan vastaajan luokse tehdyille lukuisille eläinsuojelutarkastuksille ja niissä tehdyille havainnoille, kuin sille

¹⁷⁷ Mikkelin KO R 00/277.

yhdelle eläinlääkärin käynnille, joka oli tehty vajaa kuukausi ennen tuomioistuimen päätöstä. Käräjäoikeus kyllä tuomitsi vastaajan ankaraan sakkorangaistukseen – lievien eläinsuojelurikosten osalta aineistoni ankarimpaan rangaistukseen, 80 päiväsakkoon – mutta mielestäni rikosnimike oli väärä. Oman näkemykseni mukaan tapaus on luonteeltaan sellainen, että vastaaja olisi tullut tuomita eläinsuojelurikoksesta vankeusrangaistukseen ja hänelle olisi tullut määrätä myös eläintenpitokielto.

Mikkelin käräjäoikeuden tuomio ei ole aineistossani ainoa tuomioistuinratkaisu, jossa lievän eläinsuojelurikossäännöksen soveltaminen herättää kysymyksiä. Itä-Suomen hovioikeuden sikoja koskeva tuomio¹⁷⁸ herättää miettimään suhtautumista tuotantoeläimiin ja eläimen kärsimykseen. Tässä tapauksessa vastaaja oli laiminlyönyt eläinten tarpeellisen hoidon-, ravinnon- ja juotavansaannin sekä eläinten pitopaikan turvallisuuden ja puhtauden. Vastaajan tilalla oli tehty useita eläinsuojelutarkastuksia, mutta annettuja parannuskehotuksia ei ollut noudatettu. Yhden tarkastuksen yhteydessä 44 sikaa oli kuljetettu teurastettavaksi, toisella kerralla 81 sikaa oli lopetettu tilalla. Käräjäoikeus tuomitsi vastaajan eläinsuojelurikoksesta 50 päiväsakkoon sekä kaikkia eläimiä, lukuun ottamatta kahta lemmikkieläimenä pidettävää kissaa koskevaan yli neljän ja puolen vuoden eläintenpitokieltoon. Hovioikeus katsoi vastaajan syyllistyneen lievään eläinsuojelurikokseen ja laski rangaistusta 30 päiväsakkoon sekä lyhensi eläintenpitokiellon vähän yli kahteen vuoteen. Molemmat oikeusasteet katsoivat kyseessä olleen törkeän huolimattomuuden. Hovioikeus perusteli tuomiotaan sillä, että todistajien kertomusten perusteella oli pääteltävissä, että eläimille aiheutettu kärsimys ja kipu oli ollut laadultaan suhteellisen lievää. Todistajana kuultu läänineläinlääkäri todisti, että eläinten kunto oli huonontunut selvästi syksyn 2000 aikana mutta että eläinten toimittaminen teurastettavaksi ja lopettaminen oli kuitenkin suoritettu *pääasiassa* sen vuoksi, että niiden selviytymisessä talven yli, ottaen huomioon vastaajan tilalla vallinneet olosuhteet, oli odotettavissa ongelmia, eikä eläimiä ollut saatu yrityksistä huolimatta sijoitettua muualle¹⁷⁹. Lisäksi hovioikeus katsoi, että kärsimyksen ja kivun laatu huomioon ottaen vastaajalle syyksi

¹⁷⁸ Itä-Suomen HO R 01/550. Ks. käräjäoikeuden päätöksestä samassa asiassa Kuopion KO RD 01/88.

¹⁷⁹ Kursivointi tutkielman tekijän.

luettava eläinsuojelurikos oli kokonaisuutena arvostellen vähäinen. Tässä tapauksessa vastaaja haki valituslupaa korkeimmalta oikeudelta, mutta KKO ei valituslupaa myöntänyt.

On tietysti vaikea ottaa tarkkaa kantaa ratkaisun oikeellisuuteen, koska hovioikeuden päätöksen perustelut ovat melko suppeat. Niistä ei esimerkiksi käy selkeästi ilmi, mitä tuo sana ”pääasiassa” tarkalleen ottaen tarkoittaa. Jos se tarkoittaa sitä, että niiden 125 eläimen, jotka oli viety teurastettaviksi tai lopetettu, joukossa oli kuitenkin joitakin eläimiä, jotka olivat esimerkiksi ravinnonpuutteen vuoksi niin pahoin nälkiintyneitä, että ne jouduttiin tämän vuoksi eläinsuojelutoimenpiteenä lisäksi välttämiseksi viemään teurastettaviksi tai lopettamaan, niin hovioikeuden päätöstä voidaan perustellusti kritisoida. Tuotantoeläimiä koskevat ratkaisut eivät saisi johtaa siihen, että mikäli suuresta eläinmäärästä vain muutama eläin on pahoin nälkiintynyt muiden ollessa kunnossa, niin tekoa voitaisiin pitää kokonaisuutena arvostellen vähäisenä eläimille aiheutetun kärsimyksen vähäisyyden vuoksi. Aiheutettua kärsimystä on peilattava aina kuhunkin eläimeen, ei suhteessa koko eläinmäärään. Vaikka kärsimys, kipu ja tuska ovatkin riippuvaisia eläimen lajista, ei aiheutetun kärsimyksen laadun arviointi saa olla riippuvaista ihmisten asenteista. Tuotantoeläimenä olevan sian kärsimys ei saisi olla vähempiarvoisempi kuin esimerkiksi lemmikkieläimenä olevan koiran. Eläinsuojelulain ja -asetuksen määräykset siitä, että eläimen on saatava riittävästi sille sopivaa ravintoa koskevat yhtä lailla koiraa kuin sikaakin.¹⁸⁰

Lievinä eläinsuojelurikoksina tuomittujen tapausten törkeysasteen ero tulee hyvin näkyviin, kun vertaa edellä mainittuja tapauksia Helsingin kärjäoikeuden vuonna 2002 antamaan tuomioon¹⁸¹. Tämä tuomio ei tosin ole lainvoimainen, sillä päätöksestä on valitettu hovioikeuteen ja asian käsittely on siellä kesken, mutta tuon silti kärjäoikeuden ratkaisun tässä esille. Tapauksessa vastaaja oli käyttänyt kissaa heittoaseena yrittäessään osua sillä eläinsuojelutarkastusta tekemään tulleeseen eläinsuojeluvalvojaan. Kissa ei ollut osunut valvojaan, vaan oli pudonnut maahan ja juossut kovaa karkuun. Kärjäoikeus totesi

¹⁸⁰ Eläinten lukumäärällä pitäisi kyllä olla vaikutusta niin, että aiheutettaessa kärsimystä suurelle eläinmäärälle tämä otettaisiin huomioon tekoa arvioitaessa ja rangaistusta määrättäessä. Tällöinkin aiheutetun kärsimyksen laatua on tietysti ensin mietittävä suhteessa kuhunkin eläimeen. Ks. myös Jareborg 1986, s. 143.

ratkaisussaan, että kissan voimakas heittäminen kohti henkilöä loukkaa yhteiskunnassa vallitsevia käsityksiä eläinten asianmukaisesta kohtelusta ja aiheuttaa yleisesti vallitsevan käsityksen mukaan tarpeetonta kärsimystä kissalle. Käräjäoikeus totesi, että heittämisestä kissalle aiheutunut kärsimys oli kuitenkin ollut lyhytaikaista, ja tuomitsi vastaajan tahallisesti tehdystä lievästä eläinsuojelurikoksesta. Vastaaja tuomittiin myös muista rikoksista, muun muassa eläinsuojelurikkomuksesta ja eläinsuojelurikoksesta. Mielestäni tässä tapauksessa lievästä eläinsuojelurikoksesta tuomitseminen on ollut perusteltua, sillä tekoa voidaan pitää luonteeltaan vähäisenä.

Lievän eläinsuojelurikossäännöksen yleisestä soveltamisesta tuomioistuimissamme ei voida oikeustapausaineistoni suppeuden vuoksi tehdä pitkälle meneviä johtopäätöksiä. Aineistoni perusteella on kuitenkin mielestäni ilmeistä, että tämän säännöksen soveltamiseen näyttäisi ainakin jossain määrin liittyvän vaikeuksia ja epäjohdonmukaisuuksia.

4.5 Eläinsuojelurikkomus

4.5.1 Eläinsuojelurikkomussäännöksen soveltamisala

Eläinsuojelurikkomuksesta säädetään eläinsuojelulain 54 §:ssä. Kyseinen rikos on eläinsuojelurikosta ja lievää eläinsuojelurikosta vähäisempi rikos, joka edellyttää tekijältään tahallisuutta tai huolimattomuutta ja josta voidaan tuomita sakkorangaistukseen¹⁸². Toisin kuin eläinsuojelurikoksessa ja lievässä eläinsuojelurikoksessa, eläinsuojelurikkomuksessa rikoksen teko-objektina ei aina välttämättä ole eläin. Vuoden 1998 rikoslain uudistuksen yhteydessä eläinsuojelurikkomussäännöksen soveltamisalaa tosin laajennettiin huomattavasti niin, että kyseinen säännös voi nyt tulla entistä useammin sovellettavaksi myös silloin, kun eläinsuojelulain vastainen teko kohdistuu eläimeen. Uudistuksen syynä oli se, että vuoden 1996 eläinsuojelulain perusteella karkeasti ottaen kaikki sellaiset teot,

¹⁸¹ Helsingin KO R 01/3599 (ei lainvoimainen).

¹⁸² Syyksiluettavuutta eli tahallisuutta ja huolimattomuutta käsitellään tarkemmin luvussa 4.6, mutta jo tässä vaiheessa on syytä tuoda esille eläinsuojelurikkomuksen syyksiluettavuusasteen ero eläinsuojelurikokseen ja lievään eläinsuojelurikokseen. Jälkimmäiset rikoksethan edellyttävät tekijältään tahallisuutta tai törkeää huolimattomuutta.

Syyteoikeiden osalta todettakoon, että eläinsuojelurikkomus on eläinsuojelurikoksen ja lievän eläinsuojelurikoksen ohella virallisen syytteen alainen rikos, jonka syyteoikeus vanhenee sakkouhkaisena rikoksena RL:n 8:1 §:n mukaan kahdessa vuodessa.

jotka kohdistuivat eläimiin, tulivat rangaistaviksi eläinräkkäyksenä, mutta kaikki nämä teot eivät täytä eläinsuojelurikoksen ja lievän eläinsuojelurikoksen tunnusmerkistöjä. Tällaisten vähäisempienkin eläimiin kohdistuvien tekojen rangaistavuus haluttiin kuitenkin vuoden 1998 uudistuksessa säilyttää, minkä vuoksi eläinsuojelurikkomussäännöksen soveltamisalaa laajennettiin koskemaan myös tällaisia tekoja.¹⁸³

Eläinsuojelurikkomussäännös, joka jakautuu kahteen momenttiin, on sisällöltään pitkälti viittaussäännös, jossa rangaistava käyttäytyminen määritellään eläinsuojelulain säännöksiin viitaten. Tässä tutkimuksessa ei ole mahdollista käydä yksityiskohtaisesti läpi kaikkia säännösviittauksia ja näiden säännösten tarkempaa sisältöä, mutta tarkoituksena on selvittää pääpiirteittäin eläinsuojelurikkomussäännöksen soveltamisala.

Eläinsuojelulain 54 §:n 1 momentissa säädetään eläinsuojelurikkomuksena rangaistavaksi eräiden eläinsuojelulain säännösten tai niiden nojalla annettujen säännösten tai määräysten vastainen menettely¹⁸⁴. Näiden tekojen rangaistavuus eläinsuojelurikkomuksena edellyttää tahallisuuden tai huolimattomuuden lisäksi, ettei teko täytä eläinsuojelurikoksen tai lievän eläinsuojelurikoksen tunnusmerkistöä. Eläinsuojelurikkomussäännöksen sovellettavuuden poistaa myös se seikka, että teosta säädetään muualla laissa ankarampi rangaistus.

Eläinsuojelulain 54 §:n 1 momentin tarkoittamissa tapauksissa eläinsuojelurikoksen ja lievän eläinsuojelurikoksen tunnusmerkistöjen sovellettavuuden voi ensinnäkin estää se, ettei tekoa voida pitää näiden rikosten tarkoittamalla tavalla julmana tai tarpeetonta kärsimystä, kipua tai tuskaa aiheuttavana. Esimerkkinä tällaisesta teosta voidaan mainita eläinsuojelulain 9 §:ssä säädetty kielto keinotekoisesti kohottaa, alentaa tai ylläpitää eläimen suorituskykyä lääkkeillä tai muilla vastaavilla aineilla tai valmisteilla. Tällainen teko ei välttämättä joka tilanteessa ole sellainen, että se merkitsee eläimen julmaa kohtelua tai tarpeettoman kärsimyksen, kivun tai tuskan aiheuttamista eläimelle. Teko voi jäädä

¹⁸³ HE 6/1997, s. 134-135.

¹⁸⁴ ESL:n 54.1 §:ssä viitataan mm. seuraaviin eläinsuojelulain pykäliin: 3-6 § (eläintenpidon yleiset periaatteet, eläinten pitopaikka, hoito ja kohtelu), 7 § (eläimille suoritettavat toimenpiteet), 9 § (eläinten suorituskykyyn vaikuttaminen), 10 § (eläinten tuotantokykyyn vaikuttaminen), 11 § (eläinten pakolla syöttäminen), 28 § (eläinten maahantuonti), 29 § (eläinten kuljetus), 32 § (eläinten lopettaminen) ja 33 §

eläinsuojelurikoksena tai lievänä eläinsuojelurikoksena rankaisematta myös sen vuoksi, että tekijä on syyllistynyt ainoastaan huolimattomuuteen.¹⁸⁵ Eläinsuojelurikos ja lievä eläinsuojelurikoshan edellyttävät vähintään törkeää huolimattomuutta.

Eläinsuojelulain 54 §:n 1 momentin mukaan eläinsuojelurikkomussäännöksen soveltamisen edellytyksenä on lisäksi, ettei teosta ole muualla laissa säädetty ankarampaa rangaistusta. Esimerkkinä voidaan mainita eläinsuojelulain 28 §:n mukainen eläinten maahantuontia koskeva kiello. Tällaisen kiellon rikkominen on säädetty eläinsuojelurikkomuksena rangaistavaksi, mutta kyseinen teko voi tietyissä tilanteissa tulla rangaistavaksi myös rikoslain 46 luvun 4 §:n mukaisena salakuljetuksena.¹⁸⁶ Tällöin on sovellettava salakuljetusta koskevaa säännöstä, sillä siinä rangaistusasteikko on sakkoa tai enintään kaksi vuotta vankeutta.

Eläinsuojelulain 54 §:n 2 momentti vastaa pitkälti vanhaa, vuoden 1996 eläinsuojelulaissa ollutta eläinsuojelurikkomussäännöstä. Kyseisessä momentissa eläinsuojelurikkomuksena rangaistavaksi säädetty teot on jaoteltu kolmeen kohtaan. Ensimmäisen kohdan mukaan eläinsuojelurikkomuksesta tuomitaan henkilö, joka tahallaan tai huolimattomuudesta rikkoo tiettyjä eläinsuojelulain tai sen nojalla annettuja kieltoja vastaan¹⁸⁷. Eläinsuojelurikkomuksena rangaistaan muun muassa eläinsuojelulain 12 §:ssä tarkoitettua valmistus-, maahantuonti-, myynti- tai luovutuskieltoa vastaan rikkominen. Kyseisen lainkohdan mukaan sellaisten eläimen hoitoon, käsittelyyn, kiinniottamiseen, kuljettamiseen, tainuttamiseen tai lopettamiseen tarkoitettujen välineiden, laitteiden ja aineiden, joiden käyttö ilmeisesti aiheuttaa eläimelle tarpeetonta kipua tai tuskaa, valmistus, maahantuonti, myynti, luovutus ja käyttö on kielletty. Toisena esimerkkinä voidaan mainita eläinsuojelulain 18 §:n kiellon rikkominen. Mikäli joku tahallaan tai huolimattomuudesta

(teurastus ja siihen liittyvät toimenpiteet).

¹⁸⁵ Ks. HE 6/1997, s. 135 ja 205.

¹⁸⁶ Ks. HE 6/1997, s. 205.

¹⁸⁷ ESL:n 54.2 §:n 1 kohdassa viitataan mm. seuraaviin eläinsuojelulain pykäliin: 12 § (välineet, laitteet ja aineet), 18 § (eläimen luovuttaminen palkintona), 19 § (eläinten pitäminen näytteillä ja käyttäminen esityksissä), 22 § (tarhauskielto), 25 § (ilmoituksenvaraista toimintaa koskevat määräykset, ja toiminnan kieltäminen) ja 27 § (liikkuva kauppa).

luovuttaa eläimen arpajais- tai kilpailuvoittona, tuomitaan hänet eläinsuojelurikkomuksesta, ellei lääninhallitus ole myöntänyt poikkeusta kiellosta.

Eläinsuojelulain 54 §:n 2 momentin toisen kohdan mukaan eläinsuojelurikkomuksesta tuomitaan myös henkilö, joka tahallaan tai huolimattomuudesta rikkoo eläintenpitokieltä tai toimii toisen välikätenä eläintenpitokiellon kiertämiseksi¹⁸⁸. Tämä lainkohta on luonnollisesti tärkeä ajatellen eläintenpitokiellon tavoitetta – eläinten suojelemista – sekä kyseisen kiellon tehokkuutta. Voidaan olettaa, että eläintenpitokiellon rikkomisen kriminalisoiminen tehostaa kiellon noudattamista. Ainakin se antaa poliisille – ei vain ulosottoviranomaisille – valtuudet toimia, mikäli kieltä rikotaan. On lisäksi tärkeää pyrkiä estämään eläintenpitokiellon kiertäminen säätämällä rangaistusuhka koskemaan myös henkilöä, joka auttaa kiellon kiertämisessä. Eläintenpitokieltä käsitellään tarkemmin luvussa 5.

Eläinsuojelulain 54 §:n 2 momentin kolmannessa kohdassa säädetään eläinsuojelurikkomuksena rangaistavaksi tiettyjen eläinsuojelulain säännösten tarkoittamien tai niiden nojalla asetettujen velvollisuuksien laiminlyöminen¹⁸⁹. Kyseisessä kohdassa viitataan esimerkiksi eläinsuojelulain 14 §:ssä asetettujen velvollisuuksien laiminlyömiseen. Tässä pykälässä ihmisille säädetään muun muassa velvollisuus pyrkiä auttamaan sairasta, vahingoittunutta tai muutoin avuttomassa tilassa olevaa luonnonvaraista eläintä. Velvollisuus pyrkiä auttamaan sairasta, vahingoittunutta tai muutoin avuttomassa tilassa olevaa luonnonvaraista eläintä koskee kaikkia ihmisiä. Tämän velvollisuuden laiminlyönti on sellaisenaan kielletty, seurauksen aiheutumista ei edellytetä. Kyseessä on

¹⁸⁸ Vuoden 1996 eläinsuojelulaissa eläintenpitokiellon rikkomista ja toimimista toisen välikätenä eläintenpitokiellon kiertämiseksi ei ollut kriminalisoitu. Tällaista kriminalisointia kyllä vaadittiin vuoden 1996 eläinsuojelulakia valmisteltaessa. Ks. tästä LA 48/1995. Vanhemmassa eli vuoden 1971 eläinsuojelulaissa eläintenpitokiellon rikkomisen sen sijaan oli kriminalisoitu. Risto Rydman SEY:stä on epäillyt, että lainsäätäjälle sattui vuoden 1996 eläinsuojelulakia säädettäessä lapsus, kun po. teot jäivät kriminalisoimatta. Ks. tästä Rydman 3/1996, s. 12. Vuoden 1998 rikoslain uudistamisen yhteydessä tämäkin epäkohta korjattiin. Eläintenpitokiellon rikkomista ja toimimista toisen välikätenä eläintenpitokiellon kiertämiseksi ei tosin ehdotettu kriminalisoitavaksi kyseistä uudistusta koskeneessa hallituksen esityksessä (ks. HE 6/1997, s. 234-235), vaan ehdotuksen asiasta teki lakivaliokunta hallituksen esityksestä antamassaan mietinnössä. Ks. tästä LaVM 3/1998, s. 28.

¹⁸⁹ ESL 54.2 §:n 3-kohdassa viitataan mm. seuraaviin eläinsuojelulain pykäliin: 14 § (sairaat tai vahingoittuneet eläimet), 17 § (eläinkilpailujen valvominen), 24 § (ammattimainen tai muutoin laajassa

siis niin sanottu varsinainen laiminlyöntirikos.¹⁹⁰ Eläinsuojeluasetuksen 14 §:ssä ihmiselle asetetaan lisäksi velvollisuus lopettaa eläin tai huolehtia siitä, että se lopetetaan, mikäli eläin on sellaisessa tilassa, että sen hengissä pitäminen on ilmeistä julmuutta sitä kohtaan.

Eläinsuojelulain 54 §:n 2 momentin kolmannen kohdan mukaan eläinsuojelurikkomuksena on kriminalisoitu myös esimerkiksi eläinsuojelulain 64 §:n mukaisen valvontavelvoitteen laiminlyöminen. Tämän pykälän mukaan lapsen huoltajien ja muiden henkilöiden, joilla on valvonnassaan viittätoista vuotta nuorempi lapsi, on huolehdittava siitä, ettei lapsi kohtele eläimiä eläinsuojelulain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten vastaisesti. Säännöksessä mainituilla henkilöillä on siis valvontavelvollisuus tietynikäisiin lapsiin nähden. Heidän rikosoikeudellinen vastuunsa perustuu siihen, että he ovat jättäneet toisen henkilön toiminnan valvomatta.¹⁹¹

Eläinsuojelurikkomuksena voi siis tulla rangaistavaksi hyvin erilaisia tekoja. Kyseinen rikos kattaa sekä aktiivisin toimin että laiminlyönnein tehtyjä tekoja. Eläinsuojelurikkomukseen voi syyllistyä ainoastaan luonnollinen henkilö; oikeushenkilön rangaistusvastuu ei koske eläinsuojelurikkomusta. Luonnollisten henkilöiden muodostama tekijäpiiri on eläinsuojelurikkomuksessa laaja. Joidenkin tekojen osalta tekijänä voi tulla kyseeseen kuka tahansa, joissakin tilanteissa tekijäpiiri on rajattu.

4.5.2 Eläinsuojelurikkomus oikeuskäytännön valossa

Oikeustapausaineistossani on kaiken kaikkiaan 56 eläinsuojelurikkomustuomiota. Näistä kymmenen on hovioikeuden ja loput käräjäoikeuden antamia tuomioita.¹⁹² Sellaisia lainvoimaisia tuomioita, joissa henkilö on tuomittu vain yhdestä eläinsuojelurikkomuksesta, löytyy aineistostani 33 kappaletta. Näiden tuomioiden osalta yhdessä tapauksessa vastaaja on jätetty rangaistukseen tuomitsematta, lopuissa on tuomittu sakkorangaistus.

mitassa tapahtuva seura- tai harrastuseläinten pito), 29 § (eläinten kuljetus) ja 64 § (valvontavelvoite).

¹⁹⁰ Anttila – Heinonen, s. 110-111.

¹⁹¹ Ks. lisää toisten henkilöiden toiminnasta aiheutuvasta vastuusta esim. Palmén, s. 79-84.

¹⁹² Vuosina 1999-2002 on annettu yhteensä 268 käräjäoikeuden eläinsuojelurikkomustuomiota. Ks. tarkemmin Liitteet, B. Taulukot.

Eläinsuojelurikkomusta koskevien sakkorangaistusten keskiarvo on aineistossani noin 20 päiväsakkoa.

Eläinsuojelurikkomustuomioiden keskiarvosakko on mielestäni oikeassa suhteessa kyseisen rikoksen törkeyteen. Jos lievä eläinsuojelurikos on vähäinen rikos, niin eläinsuojelurikkomus on vielä vähäisempi rikos. Aineistoni perusteella näyttäisi kuitenkin siltä, että lievien eläinsuojelurikostuomioiden sekä eläinsuojelurikkomustuomioiden keskiarvosakkorangaistukset ovat melko lähellä toisiaan. Lievien eläinsuojelurikosten osaltahan keskiarvosakko on aineistossani noin 23 päiväsakkoa. Rikoslain 6 luvun 1 §:n mukaan rangaistus on mitattava niin, että se on oikeudenmukaisessa suhteessa rikoksen vahingollisuuteen ja vaarallisuuteen sekä rikoksesta ilmenevään tekijän syyllisyyteen¹⁹³. Kyseisessä säännöksessä vahvistetaan niin sanottu suhteellisuusperiaate rangaistuksen mittaamisen johtavaksi periaatteeksi. Tämän periaatteen relatiivinen näkökulma edellyttää, että eri törkeysastetta olevista rikoksista tuomittavat rangaistukset eroavat toisistaan tavalla, joka heijastaa oikeasuhteisesti rikosten moitittavuusasteissa olevia eroja¹⁹⁴. Aineistoni lievien eläinsuojelurikostuomioiden ja eläinsuojelurikkomustuomioiden keskiarvosakkorangaistusten läheisyys herättää pohtimaan, ilmentävätkö nämä rangaistukset riittävästi kyseisten rikosten törkeysasteiden eroa.

Vuoden 1998 rikoslain uudistuksen yhteydessä luotu eläinsuojelulain vastaisten tekojen kolmiportainen kriminalisointi on saanut osakseen kritiikkiä muun muassa juuri siltä osin, että lievän eläinsuojelurikossäännöksen ja eläinsuojelurikkomussäännöksen tunnusmerkistöt ovat käytännössä kovin lähellä toisiaan. Tämän kritiikin valossa ei siis ole yllättävää, että rangaistuksetkin näyttävät olevan lähellä toisiaan. Kolmiportaisen järjestelmän on epäilty myös aiheuttavan ongelmia siltä osin, että vaikka eläinsuojelurikokset on nyt porrastettu kolmeksi eriasteiseksi rikokseksi, niin niistä lienee kuitenkin odotettavissa 20-40 päiväsakkoa. Törkeysasteeltaan kolmen erilaisen

¹⁹³ Rikosoikeuden yleisten oppien uudistuksen voimaantulon jälkeen 1.1.2004 rangaistuksen mittaamisen yleisperiaatteesta säädetään RL:n 6:4 §:ssä seuraavasti: ”Rangaistus on mitattava niin, että se on oikeudenmukaisessa suhteessa rikoksen vahingollisuuteen ja vaarallisuuteen, teon vaikuttamiin sekä rikoksesta ilmenevään muuhun tekijän syyllisyyteen.”

¹⁹⁴ Lappi-Seppälä 2000, s. 313.

eläinsuojelurikoksen olemassa olosta huolimatta tämä törkeysaste ei siis kuitenkaan luultavasti tule näkymään selkeästi rangaistusta mitattaessa, vaan tosiasiallisesti käytetty asteikko lienee melko suppea.¹⁹⁵ Aineistoni perusteella nämä epäilyt eivät näyttäisi olleen aiheettomia. On tietysti painotettava, ettei aineistoni perusteella voi sen suppeuden vuoksi tehdä kuitenkaan liian pitkälle meneviä johtopäätöksiä esimerkiksi tosiasiasa tuomittujen rangaistusten tasosta yleisesti ottaen.

Eläinsuojelurikkomustuomioiden osalta huomio kiinnittyy lisäksi siihen, että melkoisen törkeitäkin tekoja on rangaistu eläinsuojelurikkomuksina. On tietysti muistettava, että silloin, kun tuomioistuin katsoo tekijän syyksiluettavuuden asteeksi tuottamuksen, tekoa ei voida rangaista kuin eläinsuojelurikkomuksena. Syyksiluettavuuteen palataan luvussa 4.6. Suhteellisen törkeitä eläinsuojelurikkomuksina rangaistuista lemmikkieläintapauksista voidaan mainita muutama eläimen pahoinpitelytapaus, joiden osalta on vaikea ymmärtää, että tuomioistuin on katsonut tekijän syyllistyneen ainoastaan eläinsuojelurikkomukseen. Hyvinkään käräjäoikeus katsoi henkilön syyllistyneen eläinsuojelurikkomukseen, kun tämä oli pyörittänyt hihnassa ollutta koiranpentua päänsä yläpuolella ja paiskannut koiran lumihankeen. Teko oli toistunut useita kertoja ja kestänyt todistajan mukaan 10-15 minuuttia, jonka aikana koira oli ulvonut äänekkäästi. Tekijä tuomittiin 20 päiväsakkoon.¹⁹⁶ Eläinsuojelurikkomukseen katsottiin syyllistyneen myös henkilön, joka pahoinpiteli koiraansa heittelemällä sitä talon seinää ja puuta vasten sekä lyömällä sitä. Tekijä tuomittiin myös kahdesta muusta rikoksesta.¹⁹⁷ Tuotantoeläinpuolella huomio kiinnittyy muutamaiin törkeisiin tapauksiin, joissa eläimen tarpeellinen hoito ja ravinto on laiminlyöty. Useimmissa näistä tapauksista tuomioistuin on katsonut kyseessä olleen huolimattomuuden, jolloin tekijää ei ole voitu tuomita kuin eläinsuojelurikkomuksesta.¹⁹⁸ Aineistostani löytyy myös muutama eläinsuojelurikkomustuomio, joka on annettu sen vuoksi, että henkilö on rikkonut saamaansa eläintenpitokieltoa tai hän on toiminut toisen

¹⁹⁵ Ks. kritiikistä Rydman 4/1997, s. 13 ja Streng, s. 88.

¹⁹⁶ Hyvinkään KO R 01/420.

¹⁹⁷ Kuusamon KO R 01/281.

¹⁹⁸ Ks. esim. Orimattilan KO R 01/110 (huolimattomuus, tuomittu 78-vuotias), Kajaanin KO R 01/342 (huolimattomuus), Varkauden KO R 00/73 (piittaamattomuus), Riihimäen KO R 00/509 (huolimattomuus), ja Kouvolan HO R 99/1343 (huolimattomuus).

välikätenä eläintenpitokiellon kiertämiseksi¹⁹⁹. Yhdessä tapauksessa henkilö tuomittiin eläinsuojelurikkomuksesta, kun hän oli keinotekoisesti kohottanut tai ylläpitänyt hevosen suorituskykyä lääkkeillä²⁰⁰.

Eläinsuojelurikkomuksina, kuten eläinsuojelurikoksina ja lievänä eläinsuojelurikoksinakin, tuomituissa tapauksissa on useimmiten ollut kyse eläimen pahoinpitelemisestä tai sen hoidon ja ravinnon laiminlyömisestä. On selvää, että tällaisten tekojen tulisi olla luonteeltaan todella vähäisiä voidakseen tulla rangaistaviksi eläinsuojelurikkomuksina. Jos teon katsotaan tapahtuneen huolimattomuudesta, ei tuomioistuimella luonnollisesti ole muuta mahdollisuutta kuin tuomita eläinsuojelurikkomuksesta.

4.6 Syyksiluettavuus

4.6.1 Syyksiluettavuuden asteet

Rikosoikeudelliseen vastuuseen asettaminen edellyttää, että teko on luettavissa tekijälleen syyksi joko tahallisenä tai tuottamuksellisenä. Mikäli teon harkitaan tapahtuneen pikemminkin tapaturmasta kuin tuottamuksesta, ei rangaistusta saa rikoslain 3 luvun 5 §:n 1 momentin mukaan tuomita²⁰¹. Rangaistusvastuun vähimmäisedellytyksenä on siten tuottamus. Kaikkien rangaistavaksi säädettyjen tekojen osalta ei kuitenkaan riitä edes tuottamus, sillä monet rikokset on säädetty rangaistaviksi ainoastaan tahallisina. Joidenkin rikosten osalta vaaditaan poikkeuksellisesti vähintäänkin törkeää huolimattomuutta.

Tahallisuus ja tuottamus määräytyvät rikosoikeudellista syyksiluettavuutta koskevista yleisistä näkökohdista käsin. Syyksiluettavuuden asteet ovat olleet jatkuvan ja laajan keskustelun aiheena kotimaisessa oikeuskirjallisuudessamme. Myös korkein oikeus on useassa ratkaisussaan ottanut kantaa syyksiluettavuutta koskeviin kysymyksiin. Toistaiseksi itse lakitekstissä ei ole ollut mainintaa syyksiluettavuuden asteista eikä tahallisuuden ja tuottamuksen määritelmistä. Tätä on pidetty varsinkin laillisuusperiaatteen kannalta erittäin

¹⁹⁹ Ks. esim. Vaasan HO R 02/167, Rovaniemen HO R 99/646 ja Tornion KO R 99/165 sekä Riihimäen KO R 99/563.

²⁰⁰ Tampereen KO R 00/4737.

²⁰¹ Rikosoikeuden yleisiä oppeja koskevan uudistuksen tullessa voimaan 1.1.2004 tästä säädetään RL 3:7.3

ongelmallisena, sillä monien rikosten osalta rajanveto tahallisuuden ja tuottamuksen välillä merkitsee rajanvetoa rangaistavan ja rankaisemattoman teon välillä. Rikosoikeuden yleisten oppien uudistuksen myötä tämä epäkohta poistuu, sillä syyksiluettavuudesta sekä tahallisuuden ja tuottamuksen määritelmistä säädetään 1.1.2004 alkaen rikoslaisissa²⁰².

4.6.1.1 Tahallisuus

Määrittäessä tahallisuuden sisältöä joudutaan pohtimaan, mitä tekijä on teon hetkellä mieltänyt ja tahtonut. Tahallisuuden – kuten myös tuottamuksen – kohteena on rikoksen koko tunnusmerkistö. Peittämisperiaatteen mukaisesti tahallisuuden on pääsääntöisesti katettava tietoisuus kaikista niistä tosiasioista, joista teon rangaistavuus riippuu. Tahallisuuden on katettava ennen kaikkea teonhetkiset olosuhteet (olosuhdetahallisuus) ja teosta aiheutuvat seuraukset (seuraustahallisuus). Muut seikat, jotka tahallisuuden on katettava, riippuvat kulloisestakin tunnusmerkistöstä. Tahallisuuden täytyy peittää tunnusmerkistö jo teon hetkellä, sillä jälkeensä täydentyvä tahallisuus (*dolus subsequens*) ei ole rikosoikeudellisesti merkityksellinen.²⁰³

Oikeuskirjallisuudessa ja -käytännössä tahallisuuden lajit on yleensä määritelty suhteessa teon seurauksiin²⁰⁴. Tällä perusteella on eroteltu kolme tahallisuuden lajia: tarkoitustahallisuus, varmuustahallisuus ja ehdollinen tahallisuus. Tahallisuuden ylintä ja raskainta astetta edustaa tarkoitustahallisuus (*dolus determinatus*). Tässä tahallisuuden lajissa tekijän suoranaisten tarkoituksena on ollut seurauksen aiheuttaminen. Tarkoitustahallisuus osoittaa selkeää päätöstä toimia vastoin toisten suojattuja etuja, vastoin

§:ssä.

²⁰² Syyksiluettavuutta koskeva RL:n 3:5 § 1.1.2004 jälkeen:

“Rangaistusvastuun edellytyksenä on tahallisuus tai tuottamus.

Jollei toisin säädetä, tässä laissa tarkoitettu teko on vain tahallisena rangaistava.

Mitä 2 momentissa säädetään, koskee myös muualla laissa tarkoitettua tekoa, josta ankarimmaksi rangaistukseksi on säädetty enemmän kuin kuusi kuukautta vankeutta tai jota koskeva rangaistussäännös on annettu tämän lain voimaantulon jälkeen.”

Tahallisuuden ja tuottamuksen määritelmät tuodaan esiin kyseisiä syyksiluettavuuden asteita koskevissa luvuissa.

²⁰³ Nuutila 1997, s. 212-213 ja 227-228.

²⁰⁴ Se, mitä seuraavassa sanotaan seuraustahallisuuden osalta, pätee varsin pitkälle myös olosuhdetahallisuuteen. Poikkeuksen muodostaa ns. tarkoitustahallisuus, joka ei sovellu olosuhdetahallisuuden muodoksi. Tahallisuus suhteessa muihin tunnusmerkistötekijöihin kuin seuraukseen määrittyy ennen kaikkea tiedollisten – ei tekijän tahtoon – liittyvien kriteerien nojalla. Ks. olosuhdetahallisuudesta esim. Frände, s. 151-155 ja HE 44/2002, s. 73-74.

suojattua oikeushyvää. *Dolus determinatus* -tahallisuus ei edellytä arviota onnistumisen todennäköisyydestä, tosin pelkkä epärealistinen toiveajattelu ei riitä.²⁰⁵

Toisena seuraustahallisuuden lajina on varmuustahallisuus (*dolus directus*). Tästä tahallisuuden lajista on kyse silloin, kun tekijän varsinaisena tavoitteena ei ole ollut seurauksen aiheuttaminen, mutta hän on mieltänyt sen varmuudella syntyvän tavoittelemansa päämäärän ohella. Aiheutettu seuraus voi olla joko tavoitellun päämäärän saavuttamisen suoranainen edellytys tai siitä aiheutuva sivuseuraus. *Dolus directus* -tahallisuudessa keskeisellä sijalla ovat tekijän tiedolliset käsitykset. Vastuu seuraa siihen katsomatta, pitikö tekijä aiheutettua seurausta tavoittelemisen arvoisena tai peräti epätoivottavana.²⁰⁶

Tahallisuuden alimpana asteena pidetään niin sanottua ehdollista tahallisuutta (*dolus eventualis*)²⁰⁷. Ehdollisen tahallisuuden määrittäminen on tärkeää, sillä se sisältää samalla rajanvedon tuottamuksen suuntaan. Kyse on tapauksista, joissa tekijän tarkoituksena ei ole ollut seurauksen aiheuttaminen eikä hän myöskään ole mieltänyt seurauksen sattumista käytännössä varmaksi mutta hän on kuitenkin pitänyt menettelystään aiheutunutta seurausta enemmän tai vähemmän todennäköisenä. Osa näistä tapauksista kuuluu tahallisuuden puolelle *dolus eventualis* -tahallisuutena, osa taas jää arvosteltavaksi tuottamuksena. Suomalaisessa oikeuskirjallisuudessa tahallisuuden alarajan määrittämisestä ei ole ollut yksimielisyyttä, vaan siitä on esitetty erilaisia teorioita. Myös oikeuskäytännössä ratkaisuja on perusteltu eri teorioihin pohjautuen. Karkeasti ottaen nämä teoriat jakaantuvat tahto- ja todennäköisyysteorioihin.²⁰⁸

Tahtoteoriassa kiinnitetään huomiota tekijän tahdon suuntautumiseen. Niin sanotun positiivisen tahtoteorian mukaan tahallisuutta määritettäessä ratkaisevaa ei ole se, mitä tekijä on mieltänyt, vaan se, miten hän on suhtautunut mahdolliseksi miellettyyn

²⁰⁵ Nuutila 1997, s. 217-218 ja HE 44/2002, s. 72.

²⁰⁶ Nuutila 1997, s. 218-219 ja HE 44/2002, s. 72-73.

²⁰⁷ Nuutila 1997, s. 219 ja HE 44/2002, s. 73. Matikkala käyttää tahallisuuden alimmasta asteesta nimitystä ”oletettu” tahallisuus. Ks. tästä Matikkala, s. 962.

²⁰⁸ Nuutila 1997, s. 219-220 ja HE 44/2002, s. 73.

seuraukseen. Mikäli tekijän tahdonsuuntaus on ollut hyväksyvää tai välinpitämätöntä, kyse on tahallisuudesta. Jos taas tekijän tahto on suhtautunut seuraukseen torjuvasti, on kyse tuottamuksesta. Todennäköisyysteoriassa tahallisuuden alin aste perustellaan sen sillä, kuinka todennäköiseksi tekijä on seurauksen mieltänyt. Olennaista on ratkaista se, miten todennäköiseksi tekijän on miellettävä seuraus, jotta se olisi aiheutettu tahallaan. Korkeimman oikeuden oikeuskäytännössä tämä raja on määritetty toteamalla, että tekijä toimii tahallaan, jos hän piti seurausta *varsin todennäköisenä*. Varsin todennäköisenä seurauksen aiheutumista voitaneen pitää, mikäli tekijä mieltää, että seuraus aiheutuu tai ei epäile sen aiheutumista. Mikäli taas tekijä uskoo, ettei seurausta aiheudu, hän ei ole mieltänyt sitä varsin todennäköiseksi. Arviossa keskeistä on, että seuraus vastaa sitä, mitä tekijä on käsittänyt teon hetkellä.²⁰⁹ Vanhemmassa oikeuskäytännössä ja -kirjallisuudessa pääpaino on ollut positiivisessa tahtoteoriassa. Korkeimman oikeuden oikeuskäytännössä on sen sijaan viime vuosikymmeninä asetettu tahallisuuden kriteeriksi pääsääntöisesti se todennäköisyys, jolla tekijä on käsittänyt tekonsa johtavan rangaistavaan seuraukseen. Myös oikeuskirjallisuudessa todennäköisyysteoria saa nykyään laajaa kannatusta.²¹⁰

Rajanveto tahallisuuden ja tuottamuksen välillä ei ole helppoa, mutta sitäkin tärkeämpää, sillä monet rikokset ovat rangaistavia vain tahallisina. Tahallisuuskysymyksissä noudatetaan *in dubio pro reo* -periaatetta: jos tahallisuudesta jää epäselvyyttä, syyte tahallisesta rikoksesta on hylättävä²¹¹. Legaliteettiperiaatteen kannalta on tärkeää, että tahallisuuden – kuten myös tuottamuksen – määritelmä tulee nyt rikosoikeuden yleisten oppien uudistuksen myötä rikoslakiin²¹².

²⁰⁹ Nuutila 1997, s. 220 ja 223.

²¹⁰ Nuutila 1997, s. 220 ja 223. Ks. myös Matikkala, s. 965-968. Siinä missä Nuutila toteaa, että tahtotahallisuuteen liittyy useita merkittäviä ongelmia ja että todennäköisyysteoria on helppotajuinen ja käytännöllinen, vaikka siihenkin liittyy ongelmia, niin Matikkalan mukaan todennäköisyystahallisuus on positiivista tahtoteoriaa ongelmallisempi teoria. Ks. tästä Nuutila 1997, s. 221 ja 223 sekä Matikkala, s. 980.

²¹¹ Nuutila 1997, s. 217.

²¹² 1.1.2004 tahallisuudesta säädetään RL:n 3:6 §:ssä seuraavasti:

”Tekijä on aiheuttanut tunnusmerkistön mukaisen seurauksen tahallaan, jos hän on tarkoittanut aiheuttaa seurauksen taikka pitänyt seurauksen aiheutumista varmana tai varsin todennäköisenä. Seuraus on aiheutettu tahallaan myös, jos tekijä on pitänyt sitä tarkoittamaansa seuraukseen varmasti liittyvänä.”

Tahallisuuden alimman asteen määrittelystä oli erimielisyyttä yleisten oppien uudistuksen yhteydessä. Ks. tahallisuuden määrittelmästä OJL 5/2000, s. 299 ja HE 44/2002, s. 250. Eduskunta ratkaisi kiistan rajamaalla tahallisuuden koskemaan vain seurausta. Alarajan määrittelykriteeriksi vahvistettiin KKO:n ratkaisukäytännön mukainen todennäköisyystahallisuus. Ks. Lappi-Seppälä 2003, s. 779-780. Lappi-Seppälä

4.6.1.2 Tuottamus

Rikosoikeudellisessa tuottamuksessa on kyse huolimattomuudesta tai varomattomuudesta: tekijä on laiminlyönyt toiminnassa vaadittavan huolellisuusvelvollisuuden. Tuottamuksessa erotetaan nykyään objektiivinen ja subjektiivinen puoli. Objektiivinen puoli, eli tunnusmerkistön mukaisuuteen kuuluva puoli, koskee teon kiellettyä tai sallittua luonnetta. Subjektiivinen puoli taas koskee syyllisyysmoitetta.²¹³

Objektiivisessä huolimattomuudessa on kyse ennen kaikkea siitä, laiminlöikö tekijä vaadittavan huolellisuusvelvollisuuden noudattamisen vai ei, ottiko hän kielletyn riskin vai jäikö riskinotto sallitun puolelle. Objektiivista huolellisuutta määrittävät ensisijaisesti kirjoitetut normit, mutta monesti joudutaan turvautumaan myös muun muassa epävirallisiin normeihin ja tapanormeihin harkittaessa, oliko tilanteessa toimittu riittävän huolellisesti vai ei. Tämäkään ei aina riitä, vaan joudutaan tukeutumaan avoimempaan periaatepunnintaan. Kielletyn riskinoton vaatimus koskee kaikkia rikoksia. Jos tarkastelun kohteeksi otetaan erityisesti loukkaamisrikokset, joissa on siis loukattu jotakin konkreettista oikeushyvää, niin teon rankaisemiselle ei riitä se, että tekijä toimii huolimattomasti ja aiheuttaa ennakoitavalla tavalla tunnusmerkistössä tarkoitetun vahinkoseurauksen. Tunnusmerkistön täytyminen täytyy myös voida palauttaa huolimattomuuteen, sillä huolellisuusvelvollisuuden rikkomisen ja syntyneen vahinkoseurauksen välillä on vallittava selvä syy-yhteys. Lisäksi tunnusmerkistön on ulotuttava konkreettiseen vahinkoseuraukseen. Tällä viitataan muun muassa uhrin oman myötävaikutuksen merkitykseen rikosoikeudelliselle vastuulle.²¹⁴

On jonkin verran epäselvää, missä määrin tekijän yksilölliset kyvyt olisi otettava huomioon objektiivisten huolellisuusvelvoitteiden asettamisessa. Ari-Matti Nuutilan mukaan

pitää ratkaisua olosuhteisiin nähden onnistuneena kompromissina.

²¹³ Nuutila 1996, s. 273 ja Nuutila 1997, s. 262. Nuutila käyttää objektiivisesta huolimattomuudesta ilmaisua ”teon huolimattomuus” ja subjektiivisesta huolimattomuudesta ilmaisua ”tekijän huolimattomuus”. Ks. myös HE 44/2002, s. 89-90.

²¹⁴ Nuutila 1996, s. 275-276 sekä Nuutila 1997, s. 263. Nuutila katsoo teon huolimattomuuden edellyttävän kolmea toisistaan erotettavaa asiaa. Tekijän on ensinnäkin otettava kielletty riski. Toiseksi tekijän sinänsä kielletyn riskinoton on oltava relevanttia tunnusmerkistön mukaisen seurauksen synnylle. Kolmanneksi tunnusmerkistön on ulotuttava konkreettiseen vahinkoseuraukseen. Ks. näistä lisää Nuutila 1996, s. 299-398

tavanomaista heikommilla kyvyillä varustetuilta henkilöiltä pitäisi edellyttää normaalia huolellisuutta, kun taas tavanomaista kyvykkäämmiltä henkilöiltä, joilla on poikkeuksellisia tietoja ja taitoja, olisi voitava edellyttää heidän kykyjensä mukaista huolellisuutta. Jälkimmäisessä tapauksessa huolellisuusvelvoitteiden määrittelyssä nojaututaan toimijan asemaan, tehtävien laatuun ja laajuuteen sekä toimijan ammatilliseen pätevyyteen.²¹⁵

Varsinainen yksilöivä tuottamusmoite määräytyy kuitenkin subjektiivisista tekijöistä käsin. Tuottamuksen subjektiivisella puolella kysytään, voidaanko tekijää moittia teostaan. Kyse on siitä, olisiko tekijä voinut esimerkiksi koulutuksensa puutteet huomioon ottaen toimia huolellisuusvelvoitteen edellyttämällä tavalla. Toisaalta taas, mikäli esimerkiksi heikkokykyisen voidaan todeta toimineen kielletyllä tavalla, häntä ei tuomita rangaistukseen, jos häneltä ei voitu kohtuudella edellyttää suurempaa huolellisuutta.²¹⁶

Tuottamuksen subjektiivisella puolella puhutaan tietoisesta ja tiedottomasta tuottamuksesta. Tietoinen tuottamus viittaa tietoiseen riskinottoon: tekijä toimii siitä huolimatta, että hän mieltää tunnusmerkistön toteutumisen mahdolliseksi. Tietoisella riskinottajalla on ollut kyky sekä tilaisuus toimia huolellisesti. Mikäli tekijältä voitiin tällaisessa tilanteessa edellyttää suurempaa huolellisuutta, tuottamuksen toteaminen ei ole ongelma. Tiedottoman riskinoton tapauksissa tekijä ei ole edes mieltänyt tunnusmerkistön toteutumista mahdolliseksi tai ei ole tullut ylipäättään ajatelleeksi asiaa. Tällaisissa tilanteissa vastuun kannalta on kuitenkin riittävää, että tekijällä oli tekoon ryhtyessään tilaisuus ja kyky havaita seurauksen sattumisen mahdollisuus ja hänen olisi myös pitänyt se havaita (ryhtymistuottamus). Tiedottoman tuottamuksen arviointi tapahtuu kahdessa vaiheessa. Ensinnä kysytään, mitä tekijän olisi pitänyt tehdä, jotta hän olisi mieltänyt toimintansa riskit? Toiseksi on kysyttävä, olisiko tekijä voinut tai olisiko hänen edes pitänyt ryhtyä niihin toimenpiteisiin, joita toiminnan riskitekijöiden mieltäminen olisi välttämättä edellyttänyt. Tässä arvioinnissa lähtökohtana on tekijä sellaisena kuin hän tosiasiasa on. Huomiota kiinnitetään niin tekijän fyysisiin, psyykkisiin kuin hankittuihinkin (esimerkiksi koulutus ja

(kielletty riski), s. 399-457 (kielletyn riskinoton relevanssi) ja s. 458-524 (tunnusmerkistön ulottuvuus).

²¹⁵ Nuutila 1996, s. 552-553 ja Nuutila 1997, s. 263-265.

²¹⁶ Nuutila 1996, s. 525-526 ja Nuutila 1997, s. 262 ja 265.

kokemus) ominaisuuksiin. Myös tilannekohtaisiin ominaisuuksiin, kuten kiireellisyyteen ja tekijän pelkoon, on kiinnitettävä huomiota.²¹⁷

Tavallisesta tuottamuksesta erotetaan törkeä tuottamus. Törkeään tuottamukseen viitataan yleensä sanoilla ”törkeä huolimattomuus”, joissakin tapauksissa käytetään ilmaisua ”törkeä varomattomuus” tai suoraan ”törkeä tuottamus”. Törkeän tuottamuksen käsite on kovin epätäsmällinen, mutta selvää on, että törkeässä tuottamuksessa on kyse olennaisesti kohonneesta tuottamuksesta. Suomalaisessa oikeuskirjallisuudessa on kannatettu normatiiviseen kokonaisarvosteluun perustuvaa tuottamuksen törkeysarviointia, jossa sekä objektiivisella (teon) että subjektiivisella (tekijän) huolimattomuudella on merkitystä. Mikäli olennaisia tai tärkeitä huolellisuusvelvoitteita on rikottu olennaisella tavalla, voi teon huolimattomuus olla törkeää. Jos taas riskinotto on selvästi tietoista ja sen asteista, että tekijän huolimattomuutta ei voida pitää tavanomaisena, voi tekijän huolimattomuus olla törkeää. Oikeuskäytännössä näytettäisiin edellyttävän sekä teon että tekijän huolimattomuuden osalta tietyn minimitason ylittymistä.²¹⁸

Rikosoikeuden yleisten oppien uudistuksen myötä myös tuottamuksen ja törkeän tuottamuksen määritelmät löytyvät rikoslaista 1.1.2004 alkaen²¹⁹.

²¹⁷ Nuutila 1996, s. 563-568 ja Nuutila 1997, s. 266-268. Tiedoton tuottamus ei lähtökohtaisesti täytä syyllisyysperiaatteen vaatimuksia, mutta yleispreventiivisistä syistä se hyväksytään tietyin rajoituksin rangaistusvastuun perustaksi. Ks. lisäksi Nuutila 1996, s. 569-580 koskien tilaisuutta, kykyä ja velvollisuutta huolelliseen toimintaan tiedottomassa tuottamuksessa.

²¹⁸ Nuutila 1996, s. 581, 586, 598, 601-603 ja 606.

²¹⁹ Tuottamuksen ja törkeän tuottamuksen määritelmät löytyvät 1.1.2004 alkaen RL:m 3:7 §:stä:

”Tekijän menettely on huolimaton, jos hän rikkoo olosuhteiden edellyttämää ja häneltä vaadittavaa huolellisuusvelvollisuutta, vaikka hän olisi kyennyt sitä noudattamaan (tuottamus).

Se, pidetäänkö huolimattomuutta törkeänä (törkeä tuottamus), ratkaistaan kokonaisarvostelun perusteella. Arvostelussa otetaan huomioon rikotun huolellisuusvelvollisuuden merkittävyys, vaarannettujen etujen tärkeys ja loukkauksen todennäköisyys, riskinoton tietoisuus sekä muut tekoon ja tekijään liittyvät olosuhteet. Pikemminkin tapaturmaan kuin tuottamukseen perustuvasta teosta ei rangaista.”

Rikosoikeuden yleisiä oppeja koskevassa rikoslakiprojektin esityksessä tuottamusta koskeva 7 § sisälsi myös säännöksen ”Lievästä huolimattomuudesta ei rangaista.” Ks. OLJ 5/2000, s. 299. Hallituksen esityksessä kuitenkin todettiin, että perusteet lievän tuottamuksen rangaistavuuden säilyttämiseksi ovat painavampia kuin rankaisemattomuutta puoltavat syyt. Ks. tästä HE 44/2002, s. 91.

4.6.2 Syyksiluettavuus eläinsuojelulain vastaisissa teoissa

Eläinsuojelurikos ja lievä eläinsuojelurikos edellyttävät rikoslain 17 luvun 14 ja 15 §:n mukaan tekijältään joko tahallisuutta tai törkeää huolimattomuutta. Eläinsuojelurikkomus edellyttää eläinsuojelulain 54 §:n mukaan joko tahallisuutta tai huolimattomuutta. Huolimattomuuden rajanveto törkeään huolimattomuuteen ja tahallisuuteen on siis tärkeä eläinsuojelulain vastaisissa teoissa, sillä mikäli tekijän syyksi voidaan lukea vain huolimattomuus, ei häntä voida tuomita kuin eläinsuojelurikkomuksesta²²⁰.

Rikoslain 17 luvun uudistamista koskeneessa hallituksen esityksessä otettiin kantaa tahallisuuteen sekä törkeään huolimattomuuteen eläinsuojelulain vastaisissa teoissa. Esityksen mukaan tahallisesti menettelee henkilö, joka kohdellessaan eläintä pyrkii tarpeettoman kärsimyksen, kivun tai tuskan aiheuttamiseen tai havaitsee sen oman tekonsa tai laiminlyöntinsä varmaksi tai varsin todennäköiseksi seuraukseksi.²²¹ Tahallisuudessa noudatetaan tämän mukaan siis tarkoitus-, varmuus- sekä todennäköisyystahallisuutta. Sen sijaan törkeällä huolimattomuudella henkilö aiheuttaa eläimelle tarpeetonta kärsimystä, kipua tai tuskaa esityksen mukaan silloin, kun hän rikkoo vakavasti eläinsuojelua koskevista säännöksistä ilmenevää eläimen kohteluun liittyvää velvollisuutta ja tämä ilmentää välinpitämätöntä tai piittaamatonta suhtautumista mainittuihin velvollisuuksiin. Esityksen mukaan eläinsuojelurikokseen syyllistyy muun muassa henkilö, joka pitää eläintä täysin sopimattomissa oloissa yrittämättäkään ottaa selvää, millaisen säilytyspaikan kyseinen eläin eläinsuojelulainsäädännön mukaan tarvitsisi.²²²

Syyksiluettavuuskysymykset voivat olla hyvinkin hankalia ja vaikeasti ratkaistavia. Vaikka eläinsuojelulain vastainen teko voi tulla rangaistavaksi myös silloin, kun tekijän syyksi voidaan lukea ainoastaan huolimattomuus, niin merkitystä on tietenkin sillä, tuomitaanko

²²⁰ Vuoden 1996 eläinsuojelulaissa eläinräökkäys edellytti joko tahallisuutta tai huolimattomuutta. Eläinsuojelurikoksen ja lievän eläinsuojelurikoksen osalta nykyään vaaditaan siis vähintäänkin törkeää huolimattomuutta. Tätä muutosta on kritisoitu. Risto Rydman SEY:stä on todennut, ettei tällainen muutos ainakaan hyödytä eläimiä ja eläinsuojelua. Ks. Rydman 4/1997, s. 13.

²²¹ HE 6/1997, s. 135. Ks. myös OJL 6/1992, s. 318.

²²² HE 6/1997, s. 135. Ks. myös OJL 6/1992, s. 318. Esityksen mukaan eläinsuojelurikokseen syyllistyy muun muassa se, joka pitää eläintä täysin sopimattomissa oloissa yrittämättäkään ottaa selvää, millaisen säilytyspaikan kyseinen eläin eläinsuojelulainsäädännön mukaan tarvitsisi.

henkilö eläinsuojelurikkomuksesta vai lievästä eläinsuojelurikkomuksesta tai mahdollisesti eläinsuojelurikkomuksesta. Pohdittaessa eläinsuojelulain vastaisia tekoja, nimenomaan laiminlyöntitapauksia, ja syyksiluettavuutta herää kysymys, millaista selonottovelvollisuutta eläimen omistajalta tai hoitajalta voidaan odottaa koskien esimerkiksi eläimen tarvitsemaa ravintoa. Ajateltaessa asiaa teon huolimattomuuden näkökulmasta voidaan ajatella, että henkilölle, joka ammattimaisesti hoitaa eläimiä tai ammattimaisesti harjoittaa esimerkiksi karjataloutta, voidaan asettaa suurempia huolellisuusvelvoitteita kuin henkilölle, joka pitää eläintä vain lemmikkinään. Viimeistään tekijän huolimattomuutta arvioitaessa olisi kiinnitettävä huomiota henkilön ammattimaiseen eläintenpitoon vaadittua huolellisuusvelvoitetta korottavana tekijänä. Huomiota tulisi tällöin kiinnittää myös sellaisiin seikkoihin kuin henkilön eläinhoidon alalla saamaan koulutukseen ja/tai hänen kokemuksiinsa eläinhoidon alalta. Tällöin esimerkiksi henkilölle, joka on aktiivisesti harrastanut eläimiä useampia vuosia, voidaan asettaa suurempia huolellisuusvelvoitteita kuin henkilölle, joka on vasta ostanut ensimmäisen eläimensä.²²³

Aineistoni eläinsuojelurikkoksia sekä eläinsuojelurikkomusta koskevissa käräjä- ja hovioikeuksien tuomioissa on melko niukasti perusteltu syyksiluettavuutta. Joitakin perusteluja syyksiluettavuuden osalta kuitenkin löytyy. Tahallisuuden osalta voidaan mainita lievää eläinsuojelurikkomusta koskeva tuomio, jossa henkilön katsottiin tahallisesti laiminlyöneen tuotantoeläinten tarpeellisen hoidon ja ravinnon²²⁴. Eläinsuojeluviranomaiset olivat tehneet useita tarkastuksia tuomitun tilalla ja antaneet niissä huomautuksia, joista ei kuitenkaan ollut välitetty. Käräjäoikeus totesi ottaneensa syyksiluettavuutta arvioidessaan huomioon vastaajan ammattiinsa saaman koulutuksen, tämän työkokemuksen sekä sen, että vastaajaa oli viranomaisten taholta useasti aikaisemmin pitkän ajan kuluessa muistutettu eläinten hoidon laiminlyömisestä. Tahallisuudesta katsottiin olleen kyse myös toisessa eläinten tarpeellisen hoidon ja ravinnon laiminlyöntiä koskeneessa tapauksessa²²⁵. Tässäkin tapauksessa tuomitun luokse oli tehty useita eläinsuojelutarkastuksia, joissa oli annettu

²²³ Ks. myös Jareborg 1986, s. 142-143.

²²⁴ Imatran KO R 99/326.

²²⁵ Mikkelin KO R 00/277.

määräyksiä havaittujen puutteiden ja epäkohtien korjaamiseksi. Tässä tapauksessa vaaditut parannukset oli aina määräaikaan mennessä suoritettu. Käräjäoikeus katsoi vastaajan syyllistyneen tahallisesti tehtyyn lievään eläinsuojelurikokseen. Se totesi, että vaikkei vastaaja ollut tarkoittanut aiheuttaa hoidossaan olleille eläimille tarpeetonta kärsimystä, niin tämän olisi tullut yleisen elämäkokemuksen mukaan ymmärtää, ettei hän käytettävissä olevilla varoillaan ja työpanoksellaan pysty vastaamaan eläintensä asianmukaisesta kohtelusta. Lisäksi käräjäoikeus totesi, että vastaajan menettely oli jatkunut pitkähkön ajan, joten senkin perusteella hänen olisi pitänyt käsittää, ettei hän tuossa tilanteessa pysty vastaamaan eläintensä asianmukaisesta hoidosta.

Tapauksia, joissa tekijän syyksi on luettu törkeä huolimattomuus, löytyy aineistostani useita, tosin syyksiluettavuutta koskevia perusteluja on harvemmin päätöksiin kirjattu. Eräässä yllä mainittuja tapauksia vastaavassa tapauksessa, jossa tuotantoeläinten tarpeellinen hoito ja ravinto oli laiminlyöty ja jossa oli useiden eläinsuojelutarkastusten yhteydessä annettu määräyksiä, joita ei kuitenkaan ollut noudatettu, käräjäoikeus katsoi tekijän syyksi törkeän tuottamuksen²²⁶. Käräjäoikeus perusteli kantaansa ensinnäkin sillä, että vastaajaa oli useaan kertaan huomautettu eläinten ruokintaan liittyvistä puutteista ja pyydetty ne korjaamaan, mutta siltikin laiminlyöntejä ruokinnan suhteen oli tapahtunut. Vastaaja ei ollut myöskään valvonut, että jokainen eläin sai riittävästi ravintoa. Laiminlyönnit olivat lisäksi kestäneet pidemmän aikaa. Käräjäoikeus katsoi laiminlyöntien näiden seikkojen perusteella ilmentävän vastaajassa välinpitämätöntä ja piittaamatonta suhtautumista eläinsuojelua koskevista säännöksistä ilmeneviin velvollisuuksiin.

Aineistostani löytyy eräs mielenkiintoinen tapaus, jossa käräjä- ja hovioikeus päätyivät erilaiseen ratkaisuun syyksiluettavuuden osalta²²⁷. Tapauksessa oli kyse siitä, että ukkonen oli aiheuttanut sähkökatkoksen, jonka seurauksena vastaajan sikalan koneellinen ilmastointi oli lakannut toimimasta. Ainakin pari sataa eläintä oli kuollut. Käräjäoikeus katsoi vastaajan syyllistyneen törkeästä huolimattomuudesta tehtyyn eläinsuojelurikokseen. Käräjäoikeus totesi, että vastaaja oli laiminlyönyt eläinten asianmukaisen hoidon, kun hän

²²⁶ Lappeenrannan KO R 01/1063.

ei ollut varmistautunut sikalan jäädytyksen ja tuuletuksen riittävydestä sähkökatkoksen jälkeen. Vastaaja oli lisäksi laiminlyönyt eläinten pitopaikan puhtauden pitämällä eläviä sikoja karsinoissa, joissa oli myös kuolleiden sikojen raatoja. Hovioikeus kuitenkin katsoi vastaajan syyllistyneen kahteen laiminlyöntiin ja tuomitsi tämän huolimattomuudesta tehdystä eläinsuojelurikkomuksesta sekä törkeästä huolimattomuudesta tehdystä eläinsuojelurikkomuksesta. Hovioikeus totesi vastaajan jättäneen sähkökatkoksen jälkeen tarkistamatta, toimivatko ison sikalan jäädytys ja tuuletus riittävästi, mutta sen mukaan kyseessä oli huolimattomuus, sillä asiassa ei ollut ilmennyt, että vastaajalla olisi ollut aihetta epäillä, etteivät ilmastointilaitteet toimi sähkökatkoksen jälkeen. Hovioikeus kyllä totesi, että koska kysymys oli ollut suuresta määrästä eläimiä, joiden hyvinvoinnin perusedellytyksiä koneellisen ilmastoinnin toimiminen oli ollut, olisi huolellinen eläinten hoito edellyttänyt varmistumista ilmastoinnin toimimisesta. Se kuitenkin katsoi, ettei vällinneissa olosuhteissa (sähkökatkos ukkosen seurauksena) voida lähteä siitä, että satojen sikojen kuolema olisi ollut tarkistuksen laiminlyönnin todennäköinen seuraus tai että vastaaja olisi tietoisesti ottanut riskin sikojen kuolemasta. Vastaaja syyllistyi siis tältä osin huolimattomuudesta tehtyyn eläinsuojelurikkomukseen. Toinen laiminlyönti koski eläintenpitopaikan puhtautta: vastaaja oli vielä senkin jälkeen, kun oli ilmennyt, että suuri määrä eläimiä oli kuollut, pitänyt eläviä sikoja useita päiviä karsinoissa, joissa oli ollut myös kuolleiden sikojen raatoja. Tältä osin vastaaja syyllistyi hovioikeuden mukaan törkeästä huolimattomuudesta tehtyyn eläinsuojelurikkomukseen.

Pelkästä huolimattomuudesta tuomioistuin katsoi olleen kyse tapauksessa, jossa ammattimaisesti sikataloutta harjoittava henkilö laiminlöi eläinten tarpeellisen hoidon ja ravinnon²²⁸. Vastaaja oli laiminlyönyt eläinten riittävän ja sopivan ravinnon niin, että eläimet olivat alipainoisia. Lisäksi pitopaikan puhtaudesta huolehtiminen oli laiminlyöty siten, että lietelanta oli noussut karsinoidiin saakka. Elävien sikojen joukossa oli myös ollut kuolleita sikoja (päätöksestä ei käynyt ilmi, mihin nämä eläimet olivat kuolleet). Tuomioistuin totesi vastaajan huolimattomuudesta kohdelleen eläimiä eläinsuojelulain vastaisesti ja tuomitsi hänet eläinsuojelurikkomuksesta 40 päiväsakkoon. Vastaajalle

²²⁷ Kouvolan HO R 00/1386 ja Lappeenrannan KO R 00/1525.

tuomittiin lisäksi kahden vuoden sikoja koskeva eläintenpitokielto. Käräjäoikeus totesi kahden vuoden eläintenpitokiellon olevan riittävä ottaen huomioon vastaajan ammatin maanviljelijänä. Olisiko tässä tapauksessa voitu päätyä syyksiluettavuuden osalta toisenlaiseen ratkaisuun? Edellä selostetussa tapauksessa henkilön katsottiin syyllistyneen törkeästä huolimattomuudesta tehtyyn eläinsuojelurikokseen, kun hän oli pitänyt eläviä sikoja kuolleiden sikojen kanssa samassa karsinassa, tässä tapauksessa ravinnon ja hoidon laiminlyönnin osalta päädyttiin yhteen huolimattomuudesta tehtyyn tekoon. Voidaan perustellusti kysyä, että eikö henkilö, joka harjoittaa ammattimaisesti sikataloutta, ole rikkonut vakavasti eläinsuojelua koskevista säännöksistä ilmenevää eläimen kohteluun liittyvää velvollisuutta silloin, kun hän on jättänyt eläimet vaille riittävää ja sopivaa ravintoa, minkä vuoksi nämä ovat laihuneet alipainoisiksi, ja hän on laiminlyönyt huolehtia eläinten pitopaikan puhtaudesta siten, että eläimet ovat seisseet omissa jätöksissään muutaman kuolleen sianraadon seassa lannan polttaessa niiden ihoa? Mielestäni tällaisen menettelyn voidaan katsoa ilmentävän välinpitämätöntä tai piittaamatonta suhtautumista eläinsuojelulain velvollisuuksiin.

5 ELÄINTENPITOKIELTO

5.1 Eläintenpitokielto turvaamistoimenpiteenä

Rikoksesta voi sen tekijälle koitua monenlaisia seuraamuksia. Osa näistä seuraamuksista on virallisia oikeudellisia seuraamuksia, jotka määrätään lakien nojalla ja joiden käytöstä päättävät valtion oikeudenhoidtoviranomaiset, osa taas on epävirallisia seuraamuksia²²⁹. Rikoksen virallisista oikeudellisista seuraamuksista keskeisin on rangaistus, jonka perusvaihtoehtoja ovat sakko- ja vankeusrangaistus²³⁰. Kuten edellisessä luvussa todettiin,

²²⁸ Lohjan KO R 98/791.

²²⁹ Rikoksen epävirallisia ja tosiasiallisia seuraamuksia ovat esimerkiksi rikoksesta aiheutunut julkisuus, työpaikan menetys ja ihmisten rikosentekijään kohdistama paheksunta. Tämän tutkimuksen puitteissa ei näihin seuraamuksiin paneuduta, mutta todettakoon kuitenkin lyhyesti, että käytännössä näiden seuraamusten merkitys voi olla tekijälle huomattavasti suurempi kuin virallisten seuraamusten. Ks. esim. Lappi-Seppälä 2000, s. 2 ja 9-10.

²³⁰ Lievimpänä tuomioistuimen käytössä olevana rangaistusvaihtoehtona voidaan pitää RL:n 3:5 §:n 3 ja 4 momentissa (1.1.2004 alkaen RL:n 6:12 §:ssä) tuomioistuimille säädettyä mahdollisuutta jättää henkilö tietyn edellytyksin rangaistukseen tuomitsematta. Tuomitsematta jättäminen sisältää aina tekijän syyllisyyden vahvistamisen. Ks. Lappi-Seppälä 2000, s. 300. Tämän tutkimuksen puitteissa ei ole mahdollista paneutua tuomitsematta jättämistä - tai muita rikosoikeudellisista toimenpiteistä luopumista, kuten syyttämättä

niin eläinsuojelurikoksesta voidaan tuomita joko sakkorangaistus tai enintään kahden vuoden vankeusrangaistus, kun taas lievästä eläinsuojelurikoksesta sekä eläinsuojelurikkomuksesta voidaan tuomita ainoastaan sakkorangaistus. Eläinsuojelurikokseen, lievään eläinsuojelurikokseen sekä eläinsuojelurikkomukseen syyllistyneelle voidaan kuitenkin tietyin edellytyksin määrätä myös muunlainen oikeudellinen seuraamus kuin rangaistus: rikoslain 17 luvun 23 §:n 1 momentin mukaan näihin rikoksiin syyllistyneelle voidaan tuomita eläintenpitokielto.

Eläintenpitokieltoseuraamuksen katsotaan kuuluvan niin sanottuihin turvaamistoimenpiteisiin²³¹. Muita turvaamistoimenpiteitä ovat muun muassa menettämiseseuraamus, lähestymiskielto ja ajokielto. Turvaamistoimenpiteet eivät ole varsinaisia rangaistuksia, sillä ne eivät täytä kaikkia rangaistuksen yleisiä tunnusmerkkejä. Siinä missä rangaistuksen käytön perusteena on aina jo tehty rikos, turvaamistoimenpiteen käyttö ei aina välttämättä edellytä tapahtunutta rikosta²³². Turvaamistoimenpiteen käytön perusteena on ennen kaikkea uusien rikosten tekemisen vaara, pyrkimys estää tulevien rikosten tapahtuminen. Rangaistuksesta turvaamistoimenpiteet eroavat myös siinä, ettei niiden tarkoituksena ole niinkään osoittaa yhteiskunnan paheksuntaa tehdyn rikoksen johdosta eikä niiden käyttö ole samalla tavalla sidottu oikeudenmukaisuus- ja suhteellisuusperiaatteisiin kuin rangaistuksen käyttö. Turvaamistoimenpiteen olemukseen ei myöskään kuulu kärsimyksen aiheuttaminen, mutta tosiasiasa ne saattavat kuitenkin merkitä tuomitulle jopa suurempaa haittaa ja kärsimystä kuin varsinainen rangaistus.²³³ Turvaamistoimenpiteen ja rangaistuksen yksi olennaisimpia eroja on, että turvaamistoimenpide voidaan ulottaa myös syntykeettomiin²³⁴.

Vaikka rangaistus ja turvaamistoimenpide eroavatkin toisistaan tietyissä merkittävässä kohdissa, niin käytännössä niiden välinen ero on usein tulkinnanvarainen. Niiden voidaan

jättämistä – koskeviin kysymyksiin.

²³¹ Ks. Lappi-Seppälä 2000, s. 441.

²³² Eläintenpitokiellon määräämisen edellytyksenä tosin on, että henkilö tuomitaan eläinsuojelurikoksesta, lievästä eläinsuojelurikoksesta tai eläinsuojelurikkomuksesta. Eläintenpitokiellon määräämisen edellytyksiä käsitellään tarkemmin seuraavassa luvussa.

²³³ Lappi-Seppälä 2000, s. 2-3, 6-7 ja 417. Ks. myös Alanen, s. 63-64.

²³⁴ Alanen, s. 70.

myös sanoa täydentävän toisiaan tärkeällä tavalla suomalaisessa rikosoikeusjärjestelmässä²³⁵.

5.2 Eläintenpitokiellon määräämisen edellytykset

Rikoslain 17 luvun 23 §:n 1 momentin mukaan eläintenpitokielto voidaan määrätä ensinnäkin henkilölle, joka tuomitaan eläinsuojelurikoksesta tai lievistä eläinsuojelurikoksesta. Eläintenpitokielto voidaan lisäksi tietyin edellytyksin määrätä myös henkilölle, joka tuomitaan eläinsuojelurikkomuksesta. Tällöin edellytyksenä on kuitenkin, että henkilö tuomitaan eläinsuojelurikkomuksesta eläinsuojelulain 54 §:n 1 momentin nojalla²³⁶ ja että henkilöä voidaan pitää soveltumattomana tai kykenemättömänä huolehtimaan eläinten hyvinvoinnista. Eläintenpitokielto voidaan määrätä myös henkilölle, joka jätetään rangaistukseen tuomitsematta rikoslain 3 luvun 3 §:n nojalla eli syntyneelle henkilölle²³⁷. Eläintenpitokielto on voimassa muutoksenhausta huolimatta, kunnes asia on ratkaistu lainvoimaisesti.

Eläintenpitokielto on kaikissa edellä mainituissa tapauksissa harkinnanvarainen, ei automaattinen seuraamus. Tuomioistuimien joutuu kussakin yksittäistapauksessa aina erikseen harkitsemaan, onko eläintenpitokiellon määräämiselle sen mielestä aihetta. Tässä harkinnassa sen pitäisi ottaa huomioon eläintenpitokiellon luonne turvaamistoimenpiteenä, pyrkimyksenä estää uusien vastaavanlaisten rikosten tekeminen. Eläintenpitokiellon perimmäisenä tavoitteena on parantaa eläinten hyvinvointia, minkä vuoksi eläintenpito

²³⁵ Ks. tästä Alanen, s. 72-73.

²³⁶ ESL:n 54.1 §:ssä kriminalisoidaan eläinsuojelurikkomuksena tiettyjen eläinsuojelulain säännösten tai niiden nojalla annettujen säännösten tai määräysten vastainen menettely, joka ei täytä eläinsuojelurikoksen tai lievan eläinsuojelurikoksen tunnusmerkistöjä ja josta ei ole muualla laissa säädetty ankarampaa rangaistusta. Näissä tapauksissa teon kohteena on aina eläin.

²³⁷ Rikosoikeuden yleisten oppien uudistuksen tullessa voimaan 1.1.2004 RL:n 17 luvun 23 §:n 1 momentin viittaussäännöskin muuttuu seuraavasti: ”Eläintenpitokielto voidaan määrätä myös henkilölle, joka jätetään rangaistukseen tuomitsematta 3 luvun 4 §:n 2 momentin nojalla.” Kyseisessä pykälässä säädetään syntyneestä henkilöstä seuraavasti:

”Tekijä on syntyneen, jos hän ei tekohetkellä kykene mielisairauteen, syvän vajaamielisyyden taikka vakavan mielenterveyden tai tajunnan häiriön vuoksi ymmärtämään tekonsa tosiasiallista luonnetta tai oikeudenvastaisuutta taikka hänen kykynsä säädellä käyttäytymistään on sellaisesta syystä ratkaisevasti heikentynyt (syntyneisyys).”

Omasta oikeustapausaineistostani löytyy eläinsuojelurikostuomio, joissa henkilö on jätetty rangaistukseen tuomitsematta syntyneisyyden vuoksi, mutta hänet on tuomittu eläintenpitokieltoon. Ks. Hyvinkään KO R 01/534.

pitäisi kieltää sellaiselta henkilöltä, joka on syyllistynyt eläinsuojelurikokseen, lievään eläinsuojelurikokseen tai eläinsuojelulain 54 §:n 1 momentin mukaiseen eläinsuojelurikkomukseen ja jonka voidaan tämän teon vuoksi katsoa olevan soveltumaton tai kykenemätön huolehtimaan eläinten hyvinvoinnista²³⁸. On sinänsä erikoista, että laissa on ainoastaan eläinsuojelurikkomuksen osalta asetettu tämä nimenomainen edellytys henkilön soveltumattomuudesta tai kykenemättömyydestä huolehtia eläinten hyvinvoinnista. Vaikka lain sanamuodon perusteella eläinsuojelurikoksen ja lievän eläinsuojelurikoksen osalta pelkkä tuomio riittää eläintenpitokiellon määräämiselle, niin käytännössä myös näiden rikosten kohdalla joudutaan harkitsemaan henkilön soveltuvuutta ja kykeneväisyyttä huolehtia eläinten hyvinvoinnista. On tietysti selvää, että eläintenpitokiellon määräämisen kynnys on eläinsuojelurikkomustapauksissa korkeammalla kuin eläinsuojelurikostapauksissa, koska eläinsuojelurikkomus merkitsee eläinsuojelurikosta ja lievää eläinsuojelurikosta vähäisempää eläinten huonoa kohtelua. Kaikki eläinsuojelulain 54 §:n 1 momentin teot eivät ole sellaisia, että ne osoittaisivat soveltumattomuutta eläintenpitoon.²³⁹

Aika ajoin on otettu kantaa siihen, pitäisikö eläintenpitokiellon olla tietyissä tilanteissa automaattinen seuraamus²⁴⁰. Yhtäältä on esitetty, että eläintenpitokielto pitäisi pääsääntöisesti aina määrätä henkilölle, joka tuomitaan eläinsuojelurikoksesta tai lievästä eläinsuojelurikoksesta. Vain erityisen painavista syistä eläintenpitokielto voitaisiin jättää määräämättä. Tapauskohtaisessa harkinnassa olisi otettava huomioon rikoksen vakavuus

²³⁸ Ks. eläintenpitokiellon tarkoituksesta HE 36/1995, s. 35, OJL 6/1992, s. 364 sekä HE 6/1997, s. 158.

²³⁹ Tällä tavalla perusteltiin eläinsuojelurikkomustapauksiin liittyvän lisäedellytyksen ottamista lakiin. Ks. HE 6/1997, s. 158.

²⁴⁰ Viitattakoon tässä vain lyhyesti niihin kannanottoihin, jotka koskevat tilannetta ennen vuoden 1998 rikoslain uudistusta. Vuoden 1996 eläinsuojelulain uudistamisen jälkeen eläinsuojelulain vastaiset teot oli kriminalisoitu eläinrääkkäyksenä ja eläinsuojelurikkomuksena. Karkeasti ottaen kaikki sellaiset teot, jotka kohdistuivat eläimiin rangaistiin eläinrääkkäyksenä ja muut eläinsuojelulain vastaiset teot eläinsuojelurikkomuksena. Maa- ja metsätalousvaliokunta totesi, että eläinrääkkäystapaukset voivat vaihdella niin paljon, että tuomioistuimella on oltava mahdollisuus tapauskohtaiseen arviointiin eläintenpitokiellon määräämisessä. Ks. tästä MmVM 10/1995, s. 7. SEY:n toiminnanjohtaja Risto Rydman otti kantaa eläintenpitokiellon määräämiseen ennen vuoden 1996 eläinsuojelulain uudistusta. Tuolloin eläinsuojelulain vastaiset teot oli jaettu kolmeen ryhmään: eläinsuojelurikkomukseen, tarpeettoman kivun ja tuskan tuottamiseen eläimelle sekä eläinrääkkäykseen. Rydmanin mukaan eläinrääkkäyksen yhteydessä olisi syytä aina tuomita eläintenpitokielto, joka olisi ensimmäisellä kerralla määräaikainen ja toisella kerralla ikuinen. Ks. tästä Rydman 3/1994, s. 20-21.

sekä asiaan liittyvät taloudelliset ja sosiaaliset tekijät.²⁴¹ Vielä jyrkempää kantaa edustaa näkemys, jonka mukaan eläintenpitokiello olisi aina määrättävä pysyvänä eläinsuojelurikoksesta tai lievistä eläinsuojelurikoksesta tuomitulle henkilölle²⁴². Eduskunnan lakivaliokunta otti kantaa eläintenpitokiellon määräämiseen vuonna 1998. Se totesi, ettei se kannata kyseisen kiellon automaattista määräämistä henkilölle, joka tuomitaan eläinsuojelurikoksesta tai lievistä eläinsuojelurikoksesta. Ei edes, vaikka kiello voitaisiin erittäin painavista syistä jättää määräämättä. Lakivaliokunta piti tärkeänä säilyttää aina kussakin tapauksessa tuomioistuimella riittävä harkintavalta kiellon määräämisen suhteen. Se kyllä katsoi, että eläintenpitokiellon määräämisen tulisi olla pääsääntö niissä tapauksissa, joissa henkilön näytetään syyllistyneen eläinsuojelurikokseen. Tämän vuoksi se totesi, että oikeusministeriön on seurattava tuomioistuinikäytäntöä ja ryhdyttävä toimenpiteisiin säännösten muuttamiseksi, mikäli oikeuskäytäntö ei vastaa lakivaliokunnassa omaksuttua kantaa.²⁴³

Eläintenpitokiellon määräämisen pitäisi mielestäni olla vähintäänkin pääsääntö eläinsuojelurikostuomioiden yhteydessä näiden tapausten pääsääntöisen törkeyden vuoksi. Toisaalta, kyseiset tapaukset ovat yleensä niin törkeitä, ettei liene aiheetonta vaatia eläintenpitokiellon automaattistakaan määräämistä näissä tapauksissa. Lievän eläinsuojelurikoksen tunnusmerkistöön kuuluu, että teon on oltava kokonaisuutena arvostellen vähäinen, joten tätä taustaa vasten ajateltuna tuomioistuimella on syytä olla harkintavaltaa sen suhteen, määrätäänkö tuomitulle eläintenpitokiello vai ei. Vaikka lievä eläinsuojelurikos -rikosnimikettä näytetään käytettävän myös muihin kuin vain vähäisiin rikoksiin, niin tämä tosiasia ei saisi vaikuttaa arviointiin eläintenpitokiellon automaattisuudesta tämän rikoksen yhteydessä. Tämän rikosnimikkeen vääränlaiseen

²⁴¹ LA 1/1998, s. 12. Samantyyppisen näkemyksen on esittänyt myös Joonia Streng ottaessaan kantaa eläintenpitokiellon määräämiseen hahmottelemassaan mallissa, jossa eläinsuojelulain vastaiset teot rangaistaisiin törkeänä eläinsuojelurikoksena (tahallisuus tai törkeä huolimattomuus), eläinsuojelurikoksena (tahallisuus tai huolimattomuus) ja eläinsuojelurikkomuksena (tahallisuus tai huolimattomuus). Strengin mukaan eläintenpitokiellon tulisi olla automaattinen seuraamus törkeän ja tavallisen eläinsuojelurikoksen yhteydessä. Kiellon laajuuden ja keston päättäisi tuomioistuin, ellei se erityisestä syystä katsoisi kieltoa kohtuuttomaksi. Ks. tästä Streng, s. 89 ja 91. Streng toteaa myös vuoden 1996 eläinsuojelulain voimassa ollessa, ennen vuoden 1998 rikoslain uudistusta, että eläintenpitokiellon pitäisi olla automaattinen seuraamus, ellei tuomioistuin erityisestä syystä katso sitä kohtuuttomaksi. Ks. tästä Streng 1/1998, s. 3.

²⁴² LA 54/2001, s. 2.

käyttöön tuomioistuimissa pitäisi pyrkiä puuttumaan muulla keinoin, esimerkiksi syyttäjien ja tuomareiden kouluttamisella. Eläinsuojelurikkomustapausten osalta on mielestäni selvää, että eläintenpitokiellon määräämisen tulisi aina olla harkinnanvaraista.

5.3 Eläintenpitokiellon täytäntöönpano

5.3.1 Eläintenpitokieltoon liittyvä menettämisseuraamus

Vuoden 2002 alusta tuli voimaan menettämisseuraamuksia (konfiskaatio) koskeva uudistus, joka koski myös eläintenpitokieltoon liittyvää menettämisseuraamusta²⁴⁴. Tämä uudistus oli tarpeen, sillä eläintenpitokiellon täytäntöönpanoon oli liittynyt epäkohtia. Käytännössä oli ollut jonkin verran tulkinnanvaraista, miten eläintenpitokielto pannaan täytäntöön, eikä kieltoon tuomittua henkilöä voitu tehokkaasti estää pitämästä kiellon kohteena olevia eläimiä.²⁴⁵

Eläintenpitokiellon määräämisen yhteydessä tuomittavasta eläimeen kohdistuvasta menettämisseuraamuksesta säädetään rikoslain 17 luvun 23 §:n 2 momentissa²⁴⁶. Tämän pykälän mukaan valtiolle menetetyiksi on tuomittava ne eläimet, joita eläintenpitokieltoon tuomittu ei kiellon mukaan saa pitää. Tämä merkitsee sitä, että menettämisseuraamus voi kohdistua myös muihin kuin rikoksen kohteena olleisiin eläimiin. Jos henkilö on esimerkiksi kohdistanut tekonsa kolmeen viidestä hevosestaan ja hänelle määrätään hevosia koskeva eläintenpitokielto, niin menettämisseuraamus voi kohdistua myös näihin kahteen hevoseen, joihin tuomitun teko ei kohdistunut. Eläintenpitokieltoon liittyvän konfiskaation kohdistuminen myös muihin kuin rikoksen kohteena olleisiin eläimiin on muihin konfiskaatiotilanteisiin verrattuna poikkeuksellista. Tämä on kuitenkin perusteltua ajatellen eläintenpitokieltoon liittyvän menettämisseuraamuksen tavoitteita: pyrkimyksenä on eläinten suojeleminen ja eläintenpitokiellon täytäntöönpanon tehostaminen.²⁴⁷

²⁴³ LaVM 3/1998, s. 19. Tässä lakivaliokunnan mietinnössä otettiin kantaa lakialoitteeseen LA 1/1998.

²⁴⁴ Uudistus toteutettiin lailla rikoslain muuttamisesta (875/2001) ja lailla äänsuojelulain muuttamisesta (891/2001).

²⁴⁵ HE 80/2000, s. 37-38 ja Mikkola, s. 10.

²⁴⁶ ESL:n 57.1 § sisältää viittaussäännöksen RL:n 17:23.2 §:ään. Eläintenpitokiellon määräämisen yhteydessä tuomittavaan eläimen konfiskaatioon ei sovelleta RL:n 10 luvun menettämisseuraamusta koskevia säännöksiä

Eläintenpitokieltoon liittyvä menettämisseuraamus koskee vain niitä eläimiä, joita eläintenpitokieltoon määrättävä henkilö pitää sillä hetkellä, kun kielto määrätään. Mikäli kieltoon määrättävä on ehtinyt myydä, lahjoittaa toiselle tai siirtää muuten eläinten omistusoikeuden, ei menettämisseuraamusta voida näihin eläimiin kohdistaa. Edellytyksenä on luonnollisesti se, että eläintenpitokieltoon määrättävä on myös tosiasiallisesti luopunut eläinten pidosta. Tällöinhän tavoite eli se, ettei kieltoon tuomittu pidä eläimiä, on jo saavutettu.²⁴⁸

Rikoslain 17 luvun 23 §:n 2 momentissa säädetään myös siitä, mitä on tehtävä niiden eläinten osalta, joihin menettämisseuraamus kohdistuu mutta jotka eivät ole olleet rikoksen kohteena. Mikäli näiden eläinten määrittelemisen eläintenpitokieltoa koskevassa tuomioistuimen päätöksessä on mahdollista, on tuomioistuimen määrättävä, että ennen menettämisseuraamuksen täytäntöönpanoa asianomaiselle on varattava tilaisuus itse myydä tai luovuttaa tällaiset eläimet. Tällaista sääntelyä perustellaan menettämisseuraamuksen kohtuullistamisella sekä omistuksensuojaan liittyvillä näkökohdilla: omistaja saa itselleen rahat tällaisten eläinten myymisestä. Lisäksi, jotta luovuttaminen estäisi konfiskaation, sen edellytetään merkitsevän todellista luopumista kyseisten eläinten pidosta.²⁴⁹

Sikäli kuin eläintenpitokieltoon määrättävä pitää toisen kokonaan tai osaksi omistamia eläimiä, on tälle rikoslain 17 luvun 23 §:n 1 momentin mukaan ennen menettämisseuraamuksen täytäntöönpanoa varattava tilaisuus noutaa eläimet itselleen. Tämä säännös ei kuitenkaan luonnollisesti estä sitä, että viranomaiset ryhtyvät eläinsuojelulain mukaisiin eläimen suojaksi tarkoitettuihin toimenpiteisiin, mikäli ne ovat tarpeen.²⁵⁰ Viranomaiset voivat siis tämän säännöksen estämättä ryhtyä esimerkiksi eläinsuojelulain 44 §:n mukaisiin kiireellisiin toimenpiteisiin, mikäli eläinsuojelulliset syyt niitä vaativat. Tällaisina kiireellisinä toimenpiteinä ovat muun muassa hoidon tai hoitajan hankkiminen eläimelle tai viime kädessä jopa eläimen myyminen tai lopettaminen.

²⁴⁷ HE 80/2000, s. 38.

²⁴⁸ HE 80/2000, s. 38.

²⁴⁹ HE 80/2000, s. 38.

Menettämisseuraamus ei luonnollisestikaan koske niitä eläimiä, joita eläintenpitokieltokaan ei koske. Jos henkilölle määrätään määrättyä eläinlajia, vaikkapa hevosia koskeva eläintenpitokiello, niin menettämisseuraamus ei kohdistu vastaajalla mahdollisesti oleviin koiriin. Mikäli teon kohteena ollut eläin on kuollut, ei tuomioistuimessa määrätä kuolleen eläimen arvon konfiskaatiota. Tämä ei ole eläintenpitokiellon tavoitteita ajatellen tarpeen.²⁵¹

5.3.2 Täytäntöönpanoviranomainen

Eläintenpitokiellon täytäntöönpano kuuluu ulosottoviranomaiselle. Eläimeen kohdistuvan menettämisseuraamuksen täytäntöönpano vaatii kuitenkin erityisasiantuntemusta, jota ulosottomiehellä ei välttämättä ole. Näin on esimerkiksi tilanteissa, joissa on arvioitava, missä kunnossa eläimet ovat. Mikäli eläinsuojelulain mukaiset eläimen suojaksi tarkoitetut toimenpiteet ovat tarpeen, menevät ne menettämisseuraamuksen täytäntöönpanon edelle.²⁵² Tämän vuoksi vuoden 2002 alusta kunnaneläinlääkärillä on eläinsuojelulain 50 §:n 3 momentin mukaan velvollisuus antaa ulosottomiehelle virka-apua eläimeen kohdistuvan menettämisseuraamuksen täytäntöönpanossa, mikäli tämä sitä tarvitsee.

5.4 Eläintenpitokiellon sisältö

5.4.1 Oikeus pitää tai hoitaa eläimiä tai muuten vastata eläinten hyvinvoinnista

Eläintenpitokiellon tavoitteena on suojella eläimiä sekä turvata niiden hyvinvointi kieltämällä eläintenpito henkilöltä, joka on osoittautunut soveltumattomaksi ja kykenemättömäksi huolehtimaan eläimistä. Rikoslain 17 luvun 23 §:n 1 momentin mukaan eläintenpitokieltoon tuomitseminen merkitsee sitä, että henkilö menettää oikeuden pitää tai hoitaa eläimiä tai muuten vastata eläinten hyvinvoinnista.²⁵³ Kun henkilö eläintenpitokiellon määräämisen myötä menettää oikeutensa pitää tai hoitaa eläimiä tai

²⁵⁰ HE 80/2000, s. 38.

²⁵¹ HE 80/2000, s. 38.

²⁵² HE 80/2000, s. 46-47.

²⁵³ Eläintenpitokiellon sisältöä koskeva luku on sijoitettu täytäntöönpanoa koskevan luvun perään, vaikka loogisempi järjestys olisi ollut periaatteessa toisinpäin. Ratkaisuun on kuitenkin päädytty siksi, että eläintenpitokiellon sisältöä täsmennettäessä haetaan tulkinta-apua vuoden 2001 menettämisseuraamuksia koskevasta uudistuksesta.

muuten vastata eläinten hyvinvoinnista, koskee tämä sekä omia että muiden omistamia eläimiä²⁵⁴.

Mitä sitten konkreettisesti ottaen tarkoittavaa se, että henkilö menettää oikeuden pitää eläimiä tai hoitaa eläimiä? Entä mitä pitää sisällään kielto muuten vastata eläinten hyvinvoinnista? On selvää, ettei eläintenpitokiellon saanut henkilö saa enää pitää luonaan eläimiä, joita eläintenpitokielto koskee, sekä hoitaa niitä ja vastata niiden hyvinvoinnista. Yhtä selvää on, ettei eläintenpitokieltoon tuomittu saa enää hoitaa toisen omistamia eläimiä, joita hänen saamansa eläintenpitokielto koskee, tai muuten vastata niiden hyvinvoinnista. Eläintenpitokielto on siinä mielessä ankara seuraamus, että se voi jopa estää henkilöä harjoittamasta ammatiaan. Eläintenpitokiellon saanut eläinlääkäri tai nautaeläimiä pitävä maanviljelijä ei voi kiellon voimassa ollessa harjoittaa ammatiaan niiden eläinlajien osalta, joita kielto koskee.

Eläintenpitokieltoon määrääminen voi aiheuttaa käytännössä hankalia tilanteita esimerkiksi silloin, kun kaksi henkilöä asuu samassa taloudessa ja toinen heistä on saanut eläintenpitokiellon. On tietysti selvää, ettei tällaisessa tilanteessa yhden ihmisen saama eläintenpitokielto saa estää toista ihmistä pitämästä itsellään eläintä, joka kuuluu eläintenpitokiellon saaneen henkilön eläintenpitokiellon piiriin. Eläintenpitokielto kohdistuu vain siihen henkilöön, jolle se on määrätty. Käytännössä eläintenpitokiellon – kuten rangaistuksenkin – negatiiviset vaikutukset saattavat ulottua myös sivullisiin, esimerkiksi perheenjäseniin. Eläintenpitokieltoon tuomittu henkilö ei saa millään tavalla osallista niiden eläinten, joita hänen eläintenpitokieltonsa koskee, hoitoon ja hyvinvoinnista vastaamiseen. Esimerkiksi koiria koskevaan eläintenpitokieltoon määrätty henkilö ei voi

²⁵⁴ Vielä vuoden 1996 eläinsuojelulain 55 §:n mukaan eläintenpitokielto merkitsi sitä, että henkilö menetti oikeuden pitää eläimiä. Jo tuolloin esitettiin vaatimuksia, että kiellon pitäisi koskea oikeutta pitää tai hoitaa omia tai muiden omistamia eläimiä tai olla muulla tavalla vastuussa eläinten hyvinvoinnista. Ks. MmVM 10/1995, s. 7 ja LA 48/1995, s. 1. Vuoden 1998 rikoslain uudistuksen esitöissäkin eläintenpitokiellon todettiin merkitsevän sitä, että henkilö menettää oikeuden pitää eläimiä. Ks. HE 6/1997, s. 158. Eduskunnan lakivaliokunta kommentoi esitystä ja totesi, että ehdotusta pitäisi täsmentää siten, että eläintenpitokieltoon määrätty kielletään eläinten pitäminen, hoitaminen ja muu eläinten hyvinvoinnista vastaaminen. Valiokunta perusteli kantaansa sillä, että esityksessä oleva sanamuoto saattaisi johtaa siihen, ettei kiellon tarkoitus, eläinten huonon hoidon ja kohtelun estäminen, toteudu, sillä kieltoa voitaisiin rikkoa välikäsijärjestelyin. Ks. LaVM 3/1998, s. 19.

hoitaa asuinkumppaninsa omistamaa koiraa ruokkimalla sitä. Lain sanamuotoa tiukasti tulkiten hän ei mielestäni voi edes käyttää koiraa pikaisesti ulkona tarpeillaan, sillä tämä lienee koiran hoitamista. Tuotantoeläimiä koskevaan eläintenpitokieltoon tuomittu ei saa auttaa samassa taloudessa asuvaa henkilöä tämän omistamien lampaiden hoidossa. Käytännössä tällaisia tilanteita on melko vaikea valvoa ja eläintenpitokiellon rikkomisen mahdollisuus on niissä suuri.

On selvää, ettei eläintenpitokieltoon tuomittu saa millään tavalla konkreettisesti pitää hallussaan kiellon piiriin kuuluvia eläimiä, vastata niiden hoidosta ja muusta hyvinvoinnista tai hoitaa tai vastata muiden omistamien eläinten, joita hänen eläintenpitokieltonsa koskee, hyvinvoinnista. Sen sijaan vaikeampi kysymys on, miten eläintenpitokielto vaikuttaa omistusoikeuteen. Eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunnan mietinnössä, joka annettiin vuoden 1996 eläinsuojelulakia koskeneesta hallituksen esityksestä, otettiin kantaa eläintenpitokiellon ja omistusoikeuden väliseen suhteeseen. Valiokunta totesi mietinnössään, ettei sen saaman selvityksen mukaan hallituksen esityksessä ehdotettu eläintenpitokielto sinänsä suoraan estäisi omistamasta eläintä tai osaa siitä tai olemasta osakkaana yhtiössä, jolla on eläimiä, mutta se estäisi eläimen hallussapidon ja hoidosta sekä hyvinvoinnista vastaamisen.²⁵⁵

Vuoden 2001 menettämisseuraamusta koskevan uudistuksen yhteydessä säädettiin, että eläintenpitokiellossa tarkoitetut eläimet, joita henkilö pitää päätöstä annettaessa, on tuomittava valtiolle menetetyiksi. Menettämisseuraamus koskee siis vain niitä eläimiä, joita eläintenpitokielto koskee ja joita kieltoon määrättävä pitää hallussaan sillä hetkellä, kun hänet tuomitaan eläintenpitokieltoon. Esitöissä todetaan, ettei menettämisseuraamusta voida kohdistaa niihin eläimiin, jotka eläintenpitokieltoon määrättävä on jo ehtinyt myydä tai lahjoittaa toiselle tai *siirtää muulla tavalla niiden omistusoikeuden*, jos hän on myös tosiasiallisesti luopunut eläintenpidosta²⁵⁶. Voidaanko tämän tulkita tarkoittavan sitä, ettei riitä, että eläintenpitokieltoon määrätty henkilö siirtäisi eläimet kyllä tosiasiallisesti toisen

²⁵⁵ MmVM 10/1995, s. 7. Ks. myös Rydman 4/1994, s. 17.

²⁵⁶ HE 80/2000, s. 38. Kursiivi tutkielman tekijän.

henkilön hallintaan ja hoitoon, mutta säilyttäisi kiellon piiriin kuuluvien eläinten omistusoikeuden itsellään? Hallituksen esityksen mukaan omistusoikeuden siirtäminen näyttäisi olevan välttämätöntä.

Tämä pohdinta aktualisoituu ennen kaikkea siinä kysymyksessä, voiko eläintenpitokieltoon määrätty henkilö hankkia eläintenpitokiellon voimassa ollessa omistukseensa eläimen – tai osan siitä – jota hänen eläintenpitokieltonsa koskee, vaikkei hän siis pitäisi tätä eläintä hallussaan ja vaikka eläimen hoidosta vastaisi toinen henkilö? Menettämisseuraamusta koskevan uudistuksen esitöiden mukaan ei välttämättä voisi. Jos eläintenpitokieltoon määrätyn henkilön on välttyäkseen menettämästä eläintenpitokiellon piiriin kuuluvan eläimen valtiolle täytynyt siirtää tämän eläimen omistusoikeus muulle henkilölle, niin eihän ole mitään järkeä siinä, että hän voisi esimerkiksi viikon päästä kieltoon määräämisestä hankkia omistukseensa kiellon piiriin kuuluvan eläimen, vaikka hän ei siis pitäisi tätä eläintä hallussaan eikä hoitaisi sitä. Voidaan myös ajatella, että tilanteessa, jossa henkilö omistaa eläimen, muttei pidä sitä hallussaan eikä hoida sitä, vaan on tehnyt tätä koskevan sopimuksen toisen henkilön kanssa, omistaja on kuitenkin viime kädessä se, joka päättää ja antaa ohjeet siitä, miten eläintä on hoidettava tai miten sen kanssa on tietyissä tilanteissa meneteltävä. Ajatellaanpa vaikka tilannetta, jossa eläin loukkaantuu niin, että joudutaan päättämään, suoritetaanko sille kallis ja vaativa leikkaus vai lopetetaanko se. Lienee omistajan asia viime kädessä päättää, miten menetellään.

Siihen, miten eläintenpitokielto vaikuttaa omistusoikeudellisiin kysymyksiin kiellon voimassa ollessa, ei laista eikä esitöistä ole saatavilla yksiselitteistä vastausta. Jää käytännössä nähtäväksi, miten tällaisissa tilanteissa menetellään.

5.4.2 Eläinlajiltaan rajoitettu tai yleinen eläintenpitokielto

Rikoslain 17 luvun 23 §:n 1 momentin mukaan eläintenpitokielto voi koskea vain tiettyjä eläinlajeja tai eläinten pitämistä yleensä. Laissa tai esitöissä ei ole annettu minkäänlaisia harkintakriteerejä sen suhteen, milloin olisi määrättävä yleinen, kaikkia eläinlajeja koskeva eläintenpitokielto, ja milloin eläinlajiltaan rajoitetun eläintenpitokiellon voitaisiin katsoa riittävän. Tuomioistuimien voi käyttää asiassa vapaata harkintaa.

On tietysti vaikea antaa minkäänlaisia yleispäteviä kriteerejä sen suhteen, milloin eläintenpitokielto pitäisi määrätä yleisenä, milloin rajoitettuna. Jonkinlaisia kriteerejä olisi kuitenkin syytä miettiä, jotta eläintenpitokiellon määräämisessä ei tässä suhteessa olisi niin suurta eroavaisuutta. Vaikkei kansalaisten yhdenvertaisuutta koskeva periaate – samanlaisten tapausten samanlainen kohtelu, erilaisten tapausten erilainen kohtelu – samalla tavalla koskekaan eläintenpitokieltoa turvaamistoimenpiteenä kuin rangaistuksia, pitäisi edes jonkinlaiseen yhdenvertaisuuteen eläintenpitokiellon määräämisessä mielestäni pyrkiä.

Mielestäni tilanteessa, jossa henkilö on tuomittu useisiin eri eläinlajeihin kuuluviin eläimiin kohdistuvasta teosta tai laiminlyönnistä, eläintenpitokiellon määräämiselle yleisenä olisi hyvät perusteet. Toisaalta taas, mikäli henkilöllä on ollut useita eri eläinlajeihin kuuluvia eläimiä, mutta hän on kohdellut vain yhden eläinlajin edustajia huonosti, voisi eläinlajiltaan rajoitettu eläintenpitokielto olla perusteltu. Varsinkin, jos tämä kaltoin kohdeltu eläinlaji on vaatinut osakseen jotakin erikoista hoitoa tai ravintoa, jonka kieltoon määrätty on laiminlyönyt, mutta hän on hoitanut ja ruokkinut muut eläimensä hyvin. Tärkeintä olisi mielestäni aina miettiä sitä, osoittaako teko laiminlyönti sellaista yleistä välinpitämättömyyttä eläimen hyvinvoinnista, että henkilöltä olisi syytä kieltää kaikkien eläinten pito. Tällaista välinpitämättömyyttä edustaa mielestäni esimerkiksi eläimen – jo yhden sellaisen – jättäminen vaille hoitoa ja ravintoa niin, että eläin kuolee hoidon tai ravinnon puutteeseen tai se joudutaan huonon kunnan vuoksi eläinsuojelullisista syistä lopettamaan. Esimerkiksi henkilö, jolla ei ole kuin koira mutta joka on laiminlyönyt koiransa hoidon ja ravinnon niin, että eläin on joko kuollut tai se on jouduttu huonon kunnan vuoksi lopettamaan, pitäisi mielestäni määrätä yleiseen eläintenpitokieltoon. Jos eläin kuolee nälkään tai on lähes nääntynyt nälkään, niin herää kysymys, voiko tällaista henkilöä pitää soveltuvana ja kykeneväisenä huolehtimaan eläimen hoidosta ja hyvinvoinnista ylipäätään.

5.4.3 Määräaikainen tai pysyvä eläintenpitokielto

Rikoslain 17 luvun 23 §:n 1 momentin mukaan eläintenpitokielto voi kestoltaan olla joko määräaikainen tai pysyvä. Tuomioistuimella on myös eläintenpitokiellon kestosta päättäessään täysin vapaa harkinta, sillä laissa tai esitöissä ei ole annettu minkäänlaisia harkintakriteerejä asian suhteen.

Pysyvä eläintenpitokielto – varsinkin, kun se määrätään koskemaan kaikkia eläimiä – on hyvin ankara seuraamus. Sitä pitäisi mielestäni käyttää harkiten, joskin sen käyttöä voidaan hyvin perustella tietyissä tilanteissa. Eläintenpitokiellon määräämiselle pysyvänä lienee perusteita tilanteessa, jossa henkilö on useamman kerran syylistynyt eläinsuojelulain vastaiseen tekoon tai laiminlyöntiin, jota ei ole pidettävä vähäisenä, ja on odotettavissa, että hän jatkaa eläinten huonoa kohtelua. Eläintenpitokiellon määräämiselle pysyvänä on mielestäni vahvat perusteet silloin, kun henkilö on syylistynyt erittäin törkeään eläinsuojelurikokseen, jossa on kuollut tai jouduttu lopettamaan useita eläimiä. Vaikka suhtaudunkin varauksellisesti siihen, että henkilölle ensimmäistä eläintenpitokieltä määrättäessä määrättäisiin pysyvä eläintenpitokielto, niin on varmasti tilanteita, joissa tämä on perusteltua. Teon pitää kyllä silloin olla mielestäni äärimmäisen vakava.

Määräaikaisen eläintenpitokiellon kestosta päättämiseen pitäisi luonnollisesti vaikuttaa teon tai laiminlyönnin vakavuus. Eläinsuojelurikkomustuomioiden yhteydessä määrätyn määräaikaisen eläintenpitokiellon pitäisi yleisesti ottaen olla lyhyempi kuin lievästä eläinsuojelurikoksesta ja varsinkin eläinsuojelurikoksesta määrätyn eläintenpitokiellon.

5.5 Eläintenpitokiellon noudattamisen valvonta

Eläintenpitokiellon noudattamisen valvonnassa on ollut – ja on edelleen – ongelmia. Ongelmana on ollut muun muassa se, ettei tieto siitä, kenelle eläintenpitokielto on määrätty, ole kulkeutunut eläinsuojeluviranomaisille. Tämän epäkohdan poistamiseksi vuoden 1996 eläinsuojelulakiin sisällytettiin tuomioistuimille eläintenpitokieltä koskeva ilmoitusvelvollisuus²⁵⁷. Eläinsuojelulain 55 §:ssä säädetään, että jos henkilölle on määrätty

²⁵⁷ HE 36/1995, s. 35.

eläintenpitokielto, tuomioistuimen on lähetettävä jäljennös asiaa koskevasta pöytäkirjasta maa- ja metsätalousministeriölle.

Tuomioistuimen eläintenpitokieltoa koskevan ilmoituksen vastaanottajana on luonnollisesti maa- ja metsätalousministeriö, joka on maamme ylin eläinsuojeluviranomainen. Maa- ja metsätalousministeriön tehtävänä on tarpeen mukaan tiedottaa kiellosta edelleen muille eläinsuojeluvalvontaviranomaisille²⁵⁸. Käytännössä maa- ja metsätalousministeriön elintarvike- ja terveysosasto tiedottaa kielloista lääninhallitukselle. Lääninhallituksen sosiaali-, terveys- ja poliisiosastoja taas on pyydetty informoimaan asiasta paikallisille eläinsuojeluviranomaisille.²⁵⁹

Vaikka tiedottaminen eläintenpitokielloista on vuoden 1996 lainmuutoksen jälkeen selvästi parantunut, liittyy eläintenpitokieltojen valvontaan edelleen paljonkin ongelmia. Käytännössä eläintenpitokieltojen noudattamista ei aktiivisesti valvota, minkä vuoksi kyseisen seuraamuksen merkitys voi ainakin joissakin yksittäistapauksissa jäädä kovin vähäiseksi. Yhtenä tärkeänä syynä valvonnan vähäisyyteen lienee resurssipula, mutta tämän lisäksi eläintenpitokieltojen noudattamisen valvontaa hankaloittaa se, että eläintenpitokieltoon tuomitut voivat vaihtaa nimeään ja asuinpaikkakuntaansa ja tämän jälkeen suhteellisen helposti jatkaa eläintenpitoaan. Eläintenpitokiellon noudattamisen valvonnan tehostaminen on yksi syy, miksi eläinsuojelulain valvontajärjestelmä kaipaisi edelleenkin muutosta.

5.6 Eläintenpitokiellon rikkominen

Eläintenpitokiellon rikkomista ja toimimista toisen välikätenä eläintenpitokiellon kiertämiseksi käsiteltiin jo luvussa 4.5.1. Molemmat teot on kriminalisoitu eläinsuojelulain 54 §:n 2 momentin 2-kohdassa eläinsuojelurikkomuksena.

Eläinsuojelulain 57 §:n 2 momentin mukaan eläintenpitokiellon rikkomisen johdosta tuomittavan eläimeen kohdistuvan menettämiseseuraamuksen osalta noudatetaan tiettyjä

²⁵⁸ HE 36/1995, s. 35.

²⁵⁹ Mikkola, s. 11.

rikoslain 10 luvun eli menettämisseuraamuksia koskevan luvun säännöksiä²⁶⁰. Tilanteessa, jossa henkilö rikkoo eläintenpitokieltoa tai toimii toisen välikätenä eläintenpitokiellon kiertämiseksi, menettämisseuraamusta määrättäessä on otettava huomioon, että sillä on merkitystä eläintenpitokiellon tehosteena. Tämän vuoksi menettämisseuraamus ei saa olla harkinnanvarainen.²⁶¹ Perusteen menettämisseuraamukselle eläintenpitokiellon rikkomisen vuoksi perustaa rikoslain 10 luvun 5 §:n 1 momentti, jonka mukaan rikoksen kohteena ollut esine tai omaisuus on tuomittava valtiolle menetetyksi, jos sen hallussapito on rangaistavaa. Mikäli eläintenpitokiellon vastaisesti pidetty eläin on kätketty tai sitä ei muutoin tavoiteta, voidaan eläimen arvo konfiskoida. Tämä koskee myös tilannetta, jossa eläin on hävitetty. Eläimen arvon konfiskoimisella tilanteessa, jossa eläin on hävitetty, halutaan korostaa sitä, ettei eläintenpitokieltoon määrätyn missään tapauksessa ole kannattavaa ottaa eläimiä.²⁶²

Pakkokeinolain (450/1987) 4 luvun 1 §:n mukaan esine voidaan takavarikoida muun muassa silloin, kun on syytä olettaa, että tuomioistuin julistaa sen menetetyksi²⁶³. Eläinsuojelulain 47 §:n mukaan eläimen takavarikosta on voimassa, mitä pakkokeinolaissa säädetään²⁶⁴. Monesti tilanteissa, joissa henkilö rikkoo eläintenpitokieltoa ja jää siitä kiinni, eläin on niin huonossa kunnossa, että eläinsuojeluviranomaiset joutuvat ryhtymään eläinsuojelulain tarkoittamiin toimenpiteisiin, kuten esimerkiksi etsimään eläimelle uuden

²⁶⁰ ESL 57.2 §: ”Eläintenpitokiellon rikkomisen johdosta tuomittavan eläimeen kohdistuvan menettämisseuraamuksen osalta on noudatettava, mitä rikoslain 10 luvun 1 §:ssä, 5 §:n 1 momentissa, 8 §:n 1 ja 3 momentissa ja 11 §:n 3 momentissa säädetään.”

²⁶¹ HE 80/2000, s. 47.

²⁶² Ks. ESL 57.2 § ja RL 10:8 § sekä HE 80/2000, s. 47.

²⁶³ Tuomioistuinten linja eläintenpitokieltojen määräämisessä on melko epäyhtenäinen. On aika vaikea määrittellä rajoja sille, milloin on syytä olettaa, että tuomioistuin määrää tapauksessa eläintenpitokiellon. Vuoden 1996 eläinsuojelulakia valmisteltaessa esitettiin vaatimus siitä, että ns. väliaikaisen eläintenpitokiellon määräämisen pitäisi olla mahdollista. Väliaikaista eläintenpitokieltoa käytettäisiin tilanteissa, joissa viranomaiset ovat eläinten hoidon törkeän laiminlyönnin vuoksi ottaneet eläimet huostaansa. Tällöin laiminlyöntiin syyllistyneelle henkilölle voitaisiin määrätä ns. väliaikainen eläintenpitokielto, joka olisi voimassa, kunnes asia on käsitelty tuomioistuimessa. Tavoitteena olisi estää törkeään laiminlyöntiin syyllistynyttä henkilöä hankkimasta eläimiä huostaanoton ja tuomioistuinkäsittelyn välisenä aikana. Väliaikaisen kiellon antajaksi ehdotettiin lääninhallitusta. Ks. tästä LA 48/1995. Ks. myös Rydman 4/1995, s. 22. Maa- ja metsätalousvaliokunta otti kantaa väliaikaiseen eläintenpitokieltoon ja totesi, että mikäli tuomioistuin ei määräisikään eläintenpitokieltoa tapauksessa, jossa on annettu väliaikainen eläintenpitokielto, saatettaisiin joutua ongelmallisiin tilanteisiin mm. ammatinharjoittamisen estymisen vuoksi. Lisäksi se katsoi henkilön, jolta eläimet on otettu huostaan, olevan muutenkin riittävästi ympäristönsä ja eläinsuojeluviranomaisten tarkkailun alla. Sen mukaan eläinsuojelulain eläinsuojeluviranomaisille antamat valtuudet, mm. ESL 44 §, olisivat riittäviä. MmVM 10/1995, 7.

²⁶⁴ Uudistettu ESL:n 47 § tuli voimaan 1.1.2002.

hoitopaikan eläinsuojelulain 44 §:n valtuuttamina tai jopa lopettamaan sen. Aina näin ei kuitenkaan ole, vaan eläin saattaa löydettyään olla hyvässä kunnossa. Tällaisissa tilanteissa eläin voidaan takavarikoida eläintenpitokiellon rikkojalta odotettavissa olevan konfiskaation varalta. Takavarikoitu eläin voidaan kuitenkin pakkokeinolain 4 luvun 10 §:n estämättä heti lopettaa, myydä tai muutoin luovuttaa, jos sen arvo on vähäinen tai jos sen hoidon järjestäminen ei ole mahdollista tai tarkoituksenmukaista.

5.7 Eläintenpitokielto ja siihen liittyviä ongelmia empiirisen tutkimuksen valossa

5.7.1 Tilastotietoa eläintenpitokiellosta

Eläintenpitokieltoseuraamus on sisältynyt lainsäädäntöömme aina vuoden 1971 eläinsuojelulaista alkaen. Eläintenpitokieltosten lukumäärä on kasvanut melkoisesti viimeisen kymmenen vuoden ajan. Tämä ei välttämättä johdu pelkästään siitä, että eläinten huono kohtelu olisi lisääntynyt, vaan on myös mahdollista, että syyteharkinnassa ja tuomioistuinkäytännössä on tapahtunut muutoksia.²⁶⁵

Maa- ja metsätalousministeriön vuosia 1991-2001 koskevan tutkimuksen mukaan eläintenpitokieltoja määrättiin yhteensä 121 kappaletta²⁶⁶. Näistä yli puolet oli yleisiä eli kaikkia eläinlajeja koskevia kieltoja. Noin kolmannes eläintenpitokielloista koski tuotantoeläimiä, loput seura- ja harrastuseläimiä. Seura- ja harrastuseläinten osalta kyse oli pääsääntöisesti kissoja ja koiria koskevista eläintenpitokielloista. Kestoltaan vajaa viidennes oli pysyviä eläintenpitokieltoja, loput olivat määräaikaista. Määräaikaista eläintenpitokielloista vajaa kolmannes oli viiden vuoden mittaisia. Vain kaksi kieltoa oli annettu yli kymmeneksi vuodeksi.²⁶⁷

²⁶⁵ Mikkola, s. 11 ja HS 19.8.2003.

²⁶⁶ Mikkola, s. 11. Tämä lukumäärä ei pidä täysin paikkaansa, sillä tutkimukseni perusteella kävi ilmi, etteivät kaikki tuomioistuimet ole eläinsuojelulain 55 §:n niille asettaman velvollisuuden mukaisesti toimittaneet eläintenpitokieltopäätöksistä jäljennöksiä maa- ja metsätalousministeriölle. On vaikea sanoa, kuinka paljon eläintenpitokieltoja on tämän vuoksi jäänyt ministeriössä tilastoimatta.

²⁶⁷ Mikkola, s. 11.

Omassa oikeustapausaineistossani on tuomittu yhteensä 61 eläintenpitokieltoa²⁶⁸. Eläintenpitokieltoseuraamus näyttäisi keskittyvän voimakkaasti (n. 70 %) eläinsuojelurikostuomioihin, mikä on ymmärrettävää. Eläinlajiltaan rajoitettuja kieltoja löytyy aineistostani 24 kappaletta ja yleisiä 37 kappaletta²⁶⁹. Suurin osa (n. 75 %) eläintenpitokielloista on määräaikaisia, ja aineistoni perusteella laskettu eläintenpitokiellon keskimääräinen kesto on hieman alle neljä vuotta. Pysyvistä eläintenpitokielloista (15 kpl) noin puolet on tuomittu tuotantoeläimiä koskevissa tapauksissa²⁷⁰. Tuomioistuin ei tuominut eläintenpitokieltoa 19 tapauksessa, vaikka syyttäjä sellaista vaati.

5.7.2 Rikoksen kohteena toisen omistama eläin

Oikeuskäytännössä eläintenpitokieltoon liittyy monia kysymyksiä herättäviä seikkoja. Yksi näistä ovat ne lemmikkieläintapaukset, joissa teon kohteena on ollut toisen omistama eläin. Monissa törkeissä tapauksissa syyttäjät eivät ole tällöin edes vaatineet eläintenpitokieltoa, jolloin tuomioistuimet eivät ole voineet sitä tuomita²⁷¹. Se, ettei eläintenpitokieltoa ole tällaisissa tilanteissa vaadittu tai tuomittu, lienee ymmärrettävä sitä taustaa vasten, että eläintenpitokielto on turvaamistoimenpide, jonka tarkoituksena on ennen kaikkea estää kieltoon tuomittua henkilöä uusimasta rikostaan. On siis ilmeisesti ajateltu niin, että jos henkilöllä itsellään ei ole eläimiä, niin törkeä teko, joka kohdistuu toisen omistamaan eläimeen, ei anna aihetta eläintenpitokiellon määräämiseen. Tämä on sinänsä turvaamistoimenpiteen luonne ja tarkoitus huomioon ottaen ymmärrettävää. Ongelmana näissä tapauksissa vain on se, että mikään ei estä tällaista henkilöä hankkimasta itselleen eläintä. Aineistossani löytyy kyllä myös tapauksia, joissa eläintenpitokielto on

²⁶⁸ Aineistoni on kerätty muun muassa MMM:n Eläinlääkintölehdessä julkaistujen eläintenpitokieltopäätösten perusteella, joten voidaan olettaa, että aineistoni on kattava koskien niitä eläinsuojelurikosta, lievää eläinsuojelurikosta sekä eläinsuojelurikkomusta koskevia tuomioita, joissa on määrätty eläintenpitokielto. Tosin, kuten yllä todettiin, kaikki tuomioistuimet eivät ole noudattaneet ESL:n 55 §:ssä niille asetettua velvollisuutta, joten kaikkia eläintenpitokieltopäätöksiä ei ole voitu Eläinlääkintölehdessä julkaista. Ks. tarkemmin aineistoni eläintenpitokielloista Liitteet, B. Taulukot.

²⁶⁹ Tässä eläinlajiltaan rajoitettuihin on laskettu sellaiset eläintenpitokielto tuomiot, jotka ovat lähes yleisiä, mutteivät kuitenkaan täysin tyyliin eläintenpitokielto on yleinen lukuun ottamatta kaksi lemmikkieläiminä pidettävää koiraa. Tällaisia lähes yleisiä eläintenpitokieltoja löytyy kuusi kappaletta.

²⁷⁰ Oma tilastointini eroaa maa- ja metsätalousministeriön tilastoinnista siinä, että esimerkiksi hevoset on merkitty tuotantoeläimiksi, kun taas MMM:n tilastoissa ne ovat seura- ja harrastuseläimissä.

²⁷¹ Ks. esim. Raahen KO RD 01/126, Oulun KO RD 01/360, Jämsän KO R 99/271, Tampereen KO R 00/2078 sekä Turun KO R 02/931 ja Turun HO R 02/1972.

tuomittu, vaikka teon kohteena on ollut toisen omistama eläin²⁷². Käytäntö on siis tältä osin epäyhtenäistä.

Samantyyppinen ongelmallinen tilanne kuin yllä mainittu on kyseessä silloin, kun teon kohteena on ollut vastaajan oma eläin, mutta eläintenpitokieltoa ei määrätä sen vuoksi, että vastaaja luopunut eläimestään²⁷³. Tällainenkin ratkaisu on ymmärrettävä sitä taustaa vasten, että eläintenpitokielto on turvaamistoimenpide, ei rangaistus. Mielestäni kuitenkin sille, että henkilö on luopunut eläimestään, jonka huonosta kohtelusta hänet tuomitaan, ei saisi antaa liikaa painoarvoa eläintenpitokiellosta päätettäessä, ei varsinkaan silloin, kun teko on ollut erityisen törkeä. Ei ole mitään takeita siitä, ettei henkilö hanki itselleen eläintä tuomioistuimen päätöksen jälkeen. Mielestäni eläintenpitokiellon voidaan ajatella turvaavan, ei ainoastaan niitä tuomitun jo olemassa olevia eläimiä, vaan myös niitä eläimiä, jotka hän tulevaisuudessa mahdollisesti hankkii.

5.7.3 Eläintenpitokielto tuotantoeläintapauksissa

Eläintenpitokieltojen määrääminen tuotantoeläintapauksissa herättää myös monia kysymyksiä. Näissä tapauksissa teon kohteena on yleensä ollut useampia eläimiä, kun taas lemmikkieläintapauksissa teon kohteena on monasti vain yksi eläin. Vaikka noin puolet (8 kpl) aineistoni pysyvistä eläintenpitokielloista onkin määrätty tuotantoeläintapauksissa, ei määräämisaikaisen eläintenpitokieltojen pituudessa tuotanto- ja lemmikkieläintapauksissa ole aineistossani olennaista eroa.

Aineistoni tuotantoeläintapauksista voidaan eläintenpitokieltoon liittyen tuoda esille tapaus, joka kuvaa mielestäni hyvin, miten viranomaisportaalla ei välttämättä olla perillä

²⁷² Ks. esim. Heinolan KO R 00/470 ja Heinolan KO R 01/386.

²⁷³ Ks. esim. Imatran KO R 01/389. Tässä yhteydessä voisi viitata myös Rauman käräjäoikeuden tuomioon asiassa R 01/346 eläintenpitokiellon määräämisen osalta. Tapaus koski sekä lemmikki- että tuotantoeläimiä. Yhteensä 31 eläintä oli jouduttu lopettamaan tarpeellisen hoidon laiminlyönnin vuoksi, joidenkin eläinten kohdalla myös tarpeellinen ravinto oli laiminlyöty. Käräjäoikeus ei tuominnut minkäänlaista eläintenpitokieltoa, vaikka syyttäjällä oli sellaista vaatinut. Päätöstään käräjäoikeus perusteli muun muassa sillä, ettei vastaaja ollut oikein osannut silloisissa olosuhteissaan arvioida kykyään ja mahdollisuuksiaan eläinmääränsä hoitamiseen, mikä oli osaltaan johtanut tekoon. Lisäksi merkitystä annettiin vastaajan ja tämän entisen aviopuolison kertomukselle vastaajan kiintymyksestä eläimiin sekä vastaajan omaan selvitykseen hänen tuomitsemishetkensä olosuhteista ja parantuneista eläinhuoltomahdollisuuksistaan. Käräjäoikeuden perustelut ovat mielestäni aika huonoja, sillä se on antanut liikaa painoa vastaajan itsensä sekä tämän

eläinsuojelulain säännöksistä ja eläinsuojelulain tarkoituksesta. Tapaus koski kalkkunoiden ja hanhien hoidon laiminlyöntiä²⁷⁴. Tapauksessa oli laiminlyöty eläinten pitopaikan puhtaus siten, että eläimet olivat joutuneet olemaan samoissa pehkuissa yli yhdeksän kuukautta ilman, että kuivikkeita oli lisätty tai vaihdettu. Eläinten kunnosta ja hyvinvoinnista huolehtiminen sekä terveyden seuranta oli laiminlyöty. Pitopaikan likaisuudesta sairastuneet eläimet eivät olleet saaneet asianmukaista hoitoa, ja sairastuneita, kuolemaisillaan olevia sekä kuolleita eläimiä oli jätetty muiden eläinten joukkoon. Noin 700 kalkkunaa oli menehtynyt hoidon puutteeseen ja hieman yli 100 eläintä oli jouduttu lopettamaan. Syyttäjää ei edes vaatinut eläintenpitokieltoa. Tämän tapauksen yhteydessä ei voi välttyä siltä mielikuvalta, että asenteet – tässä tapauksessa vähättelevät asenteet suhteessa kalkkunaan – vaikuttivat siihen, ettei eläintenpitokieltoa edes vaadittu. Vastaaja tuomittiin kyllä eläinsuojelurikoksesta, tosin vain 60 päiväsakkoon.

Tuomioistuin on muutamassa tuotantoeläimiä koskevassa tuomiossa todennut ottaneensa eläintenpitokieltoa alentavasti huomioon vastaajan ammatinharjoittamisen eläinten parissa. Mielestäni tämän argumentin käyttöön olisi kuitenkin suhtauduttava varauksella. Jo edellä käsitelty Itä-Suomen hovioikeuden sikoja koskeva tuomio voidaan mainita tässäkin yhteydessä²⁷⁵. Tuomion perusteluissa hovioikeus totesi, että se otti eläintenpitokiellon pituutta (vähän yli kaksi vuotta) määrätessään huomioon vastaajan syyksi luetun rikoksen laadun sekä vastaajan pitkäaikaisen ammattimaisen työskentelyn eläinten parissa. Hovioikeushan laski käräjäoikeuden määräämää eläintenpitokieltoa reilulla kahdella vuodella tuomitessaan vastaajan eläinsuojelurikoksen sijasta lievältä eläinsuojelurikoksesta. Läänineläinlääkäri oli todistanut hovioikeudessa, että eläinten kunto oli hoidon puutteen vuoksi huonontunut selvästi puolen vuoden aikana mutta että eläinten (125 sikaa) toimittaminen teurastettavaksi ja lopettaminen oli kuitenkin suoritettu pääasiassa sen vuoksi, että niiden selviytymisessä talven yli, ottaen huomioon vastaajan tilalla vallinneet olosuhteet, oli odotettavissa ongelmia. Eläimiä ei myöskään ollut yrityksistä huolimatta saatu sijoitettua muualle. Mielestäni on kyseenalaista, että

aviopuolison kertomuksille. Tapaus oli kuitenkin erittäin törkeä seurauksineen.

²⁷⁴ Mikkelin KO R 01/631.

²⁷⁵ Itä-Suomen HO R 01/550. Ks. tapauksen selostus luvussa 4.4.2.

tapauksessa, jossa henkilö harjoittaa ammattimaisesti sikataloutta, mutta eläinten hoito ja niiden pitopaikan olosuhteet ovat niin huonot, ettei eläinten uskota selviytyvän talven yli, minkä vuoksi ne joudutaan odotettavissa olevien ongelmien vuoksi teurastamaan tai lopettamaan, annetaan vastaajan pitkäaikaisen ammattimaisen työskentelyn eläinten parissa vaikuttaa eläintenpitokieltoa tuntuvasti alentaen. Hovioikeus perusteli päätöstään sillä tavoin, että sen perusteella voisi ymmärtää, että ainakin joitakin eläimiä oli jouduttu lopettamaan nimenomaan siksi, että ne olivat niin huonossa kunnossa. Tuomitun tilalla oli myös tehty useita eläinsuojelutarkastuksia, mutta annettuja parannuskehotuksia ei ollut noudatettu. Tämäkin puhuu mielestäni sen puolesta, ettei vastaajalla ole ollut kiinnostusta noudattaa eläinsuojelulain säännöksiä, vaikka häntä on niin kehotettu tekemään, joten tuntuva eläintenpitokielto lienee tällaisissa tilanteissa ainoa seuraamus, jonka avulla voidaan estää, ettei vastaavaa tapahdu uudestaan. Edellyttäen tietenkin, että kiellon noudattamista myös valvotaan.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Suomen voimassa oleva eläinsuojelulaki on peräisin vuodelta 1996. Eläinsuojelulain 1 §:n mukaan eläinsuojelulain tarkoituksena on paitsi suojella eläimiä parhaalla mahdollisella tavalla kärsimykseltä, kivulta ja tuskalta, myös edistää eläinten hyvinvointia ja hyvää kohtelua. Vaikka eläinsuojelulain tarkoitusta koskeva 1 § onkin luonteeltaan periaatteellinen, niin siitä voidaan lukea se tavoite, johon eläimiä kohdellaessa tulisi pyrkiä.

Taloudelliset intressit ovat aina jarruttaneet eläinsuojelun kehitystä lainsäädäntötasolla Suomessa, eikä nyt voimassa oleva eläinsuojelulaki ole merkinnyt tästä poikkeusta. Eläinsuojelulaki on tietyllä tavalla kompromissi: eläinsuojelullisten vaatimusten lisäksi huomioon on otettu taloudellisuuden, tuotannon ja tehokkuuden vaatimukset. Kompromissiluonteestaan huolimatta eläinsuojelulakimme sitä täydentävine asetuksineen sekä maa- ja metsätalousministeriön määräyksineen säätää joissakin kohdin hyvinkin tarkasti siitä, millaisia vaatimuksia eläintenpidolle ja eläinten kohtelulle asetetaan.

Eläinsuojelulaki sitä täydentävine alemmanasteisine säännöksineen sekä lain tarkoitusta ilmentävine periaatejulistuksineen näyttäisi säätävän paljon eläinten hyväksi.

Eläinsuojelulakia uudistettaessa vuonna 1996 todettiin nimenomaan, että vaikka ihminen käyttää eläimiä ravinnokseen, vaatetukseensa tai muihin tarpeisiinsa, niin ihmisellä on moraalinen velvollisuus kunnioittaa kaikkia eläimiä ja ottaa huomioon niiden kyky muistaa ja tuntea kärsimystä²⁷⁶. Millä tavalla tämä eläimen hyväksi säätäminen – joskin taloudelliset seikat huomioon otettuina – näkyy sitten niissä tilanteissa, joissa eläinsuojelulakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä vastaan rikotaan? Mitä tai ketä eläinsuojelulain vastaisten tekojen kriminalisoinneilla suojataan? Vuoden 1998 rikoslain uudistuksessa, jossa puututtiin myös eläinsuojelulain vastaisten tekojen kriminalisointiin säätämällä eläinsuojelurikos ja lievä eläinsuojelurikos eläinrääkkäyssäännöksen sijaan eläinsuojelurikkomussäännöksen rinnalle, otettiin nimenomaan kantaa oikeushyväksymykseen. Uudistuksen esitöiden mukaan eläinten hoitoa ja suojelua koskevia rikossäännöksiä pidetään ainakin osittain yleistä järjestystä ja turvallisuutta suojaavina säännöksinä. Vaikkei oikeusjärjestys tunnustakaan eläimille oikeuksia, niin ihmisille on asetettu velvollisuus kohdella eläimiä asianmukaisesti, sillä eläinten epäasiallinen tai julma kohtelu loukkaa ihmisten yleisiä käsityksiä eläinten kohtelusta ja herättää sillä tavoin ärtymystä tai pahennusta.²⁷⁷ Eläinsuojelurikossäännöksillä suojattava oikeushyvä palautuu siis osittain yleiseen järjestykseen sinänsä, mutta sen voidaan nähdä palautuvan myös ihmiseen itseensä. Eläinten julma kohtelu on yleensä ihmisten moraalin ja arvomaailman vastaista, se aiheuttaa ihmisissä henkistä pahoinvointia, joten reagoimattomuus tällaisiin tekoihin saisi ihmiset liikkeelle.

Moraali ja yleinen järjestys ovat ongelmallisia kriminalisointien perusteluja. Voidaan kyllä sanoa, että ihmiset yleensä suhtautuvat kielteisesti eläinten julmaan kohteluun, mutta ei ole kuitenkaan olemassa mitään yhtä yhteistä moraalialueita, jonka mukaan tällaisia tekoja arvioisimme. Meidän arvomaailmamme ovat erilaisia. Lainsäädäntö kyllä luo ne rajat, joiden puitteissa on toimittava, mutta esimerkiksi eläinten kärsimyksen, kivun ja tuskan arvioiminen jättää sijaa tulkinnalle. Samalla se jättää sijaa myös asenteille. Tällaista asenteellisuutta on mielestäni joistakin tuomioistuinten tuomioista selkeästi luettavissa.

²⁷⁶ HE 36/1995, s. 20.

Tässä tutkimuksessa eläinsuojelulain vastaisia tekoja koskevia tuomioistuinten ratkaisuja on tarkasteltu lähinnä kriittisesti. Pyrkimyksenä on ollut nostaa esiin niitä ongelmia, joita eläinsuojelurikossäännösten soveltamiseen näyttäisi liittyvän. Eläinsuojelurikostuomioiden osalta huomio on kiinnittynyt tuomittuihin rangaistuksiin. Kyseisen rikoksen rangaistusasteikko on sakkoa tai enintään kaksi vuotta vankeutta, mutta vankeusrangaistusmahdollisuutta on näytetty käytettävän harvoin ja aineistoni perusteella keskimääräinen sakkorangaistuskin (37 päiväsakkoa) on melko alhainen. Aineistossani on kuitenkin erittäin törkeitä tapauksia ja on vaikea kuvitella, että olisi vielä olemassa niitä olennaisesti törkeämpiä tapauksia, minkä vuoksi olisi perusteltua pysytellä sakkorangaistuksessa tai vankeusrangaistuksen osalta asteikon alapäässä. Rangaistuskäytäntö ei myöskään siltä osin ole yhtenäistä, että aineistostani löytyy samantyyppisiä tekoja, joista on tuomittu sekä sakkorangaistuksia että vankeusrangaistuksia. Tämä rikkoo yhdenvertaisuusperiaatetta vastaan.

Lievien eläinsuojelurikostuomioiden osalta aineistoni on hyvin suppea. Tästä huolimatta tutkimieni tuomioistuinten ratkaisujen joukosta löytyy tuomioita, jotka herättävät pohtimaan, käytetäänkö lievää eläinsuojelurikosnimikettä liian törkeisiin tekoihin (tai laiminlyönteihin) yleisemminkin. Lievän eläinsuojelurikossäännöksen soveltaminen edellyttää tuomioistuimelta aina kokonaisharkintaa eläinsuojelurikoksen vähäisyydestä. Huomioon otettavina seikkoina on eläimelle aiheutetun kärsimyksen, kivun tai tuskan laatu tai muut rikokseen liittyvät seikat. Tällainen sääntely jättää hyvin paljon harkintavaltaa tuomioistuimille. Samalla se jättää myös hyvin paljon sijaa asenteille. Aineistoni muutamasta lievää eläinsuojelurikosta koskevasta tuomiosta on mielestäni selkeästi luettavissa vähättelevä asenne eläimen tuntemaan kärsimykseen. On vaikea ymmärtää, että eläimille aiheutetun kärsimyksen määrää pidetään vähäisenä, kun toistakymmentä eläintä on jouduttu eläinsuojelullisista syistä lopettamaan sen vuoksi, että niiden tarpeellinen hoito ja ravinto on laiminlyöty.

²⁷⁷ OJL 6/1992, s. 235 ja 313 sekä HE 6/1997, s. 103 ja 133.

Lievää eläinsuojelurikosnimikettä tulisi käyttää vain luonteeltaan vähäisiin tekoihin, eläinsuojelurikkomusta taas sitäkin vähäisempiin tekoihin. Rajanveto lievän eläinsuojelurikkossäännöksen ja eläinsuojelurikkomussäännöksen välillä ei käytännössä ole kovin helppo. Aineistoni perusteella näiden rikosten keskiarvosakot ovatkin melko lähellä toisiaan (noin 23 ja noin 20 päiväsakkoa). Ehkä huolestuttavin piirre eläinsuojelurikkomustuomioihin liittyen on se, että aineistostani löytyy sellaisia erittäin törkeitä tekoja, jotka on tuomittu vain eläinsuojelurikkomuksena, kun taas toisaalla vastaavanlaiset teot on tuomittu eläinsuojelurikkoksena. Eläinsuojelurikosten porrastaminen törkeysasteeltaan kolmeen erilaiseen tekoon näyttäisi hyvästä tarkoituksestaan huolimatta aiheuttavan käytännössä ongelmia, jotka kaipaisivat huomiota osakseen.

Eläintenpitokiellon osalta voidaan todeta, että on hyvä, että tuomittujen eläintenpitokieltojen määrä on reilussa kymmenessä vuodessa kasvanut reilusti, mikäli tämä johtuu siitä, että syyttäjät ovat alkaneet vaatia ja tuomioistuimet tuomita tätä turvaamistoimenpidettä aikaisempaa aktiivisemmin, eikä niinkään siitä, että sen tarve on maassamme kasvanut tekojen törkeyden kasvun myötä. Eläintenpitokiellon määräämisen kriteerejä olisi syytä pohtia entistä tarkemmin. Aineistossani on melko pidättyvästi käytetty pysyvää eläintenpitokieltoa, mikä on mielestäni perusteltua, mutta löytyy myös tapauksia, jotka ovat hyvin törkeitä ja jotka mielestäni edellyttäisivät vähintäänkin määräaikaista eläintenpitokieltoa, mutta sellaista ei ole määrätty. Menettämisseuraamuksia koskevan uudistuksen myötä eläintenpitokiellon entistä tehokkaampi täytäntöönpano on nyt mahdollista. Myös kiellon rikkominen ja toimiminen välikätenä kiellon rikkomiseksi on kriminalisoitu. Eläintenpitokieltojen noudattamista pitäisi myös aktiivisesti valvoa, jotta tällä seuraamuksella voitaisiin katsoa olevan yleisestävää, saati erityisestävää – rikoksentehtyjään itseensä kohdistuvaa – vaikutusta. Valvominen taas edellyttää viranomaisten aktiivista tiedonvaihiantaa eläintenpitokieltojen määräämisestä, mihin eläinsuojelulain 55 §:n tuomioistuimille säädetty ilmoitusvelvollisuus kielloista perustuu.

Eläinsuojelulainsäädännön alalla on kymmenen vuoden sisällä tapahtunut paljon. Eläinten asemaa on lainsäädäntöteitse parannettu, mutta vieläkin riittää parannettavaa. Mielestäni eläinsuojelurikkossäännösten soveltamisesta ja seuraamusten käytöstä tulisi käydä kriittistä

ja rakentavaa keskustelua. Tiedonvaihto eläinsuojelujärjestöjen ja viranomaisten kesken on myös ensiarvoisen tärkeää eläinten asemaa parannettaessa. Pääministeri Matti Vanhasen hallituksen ohjelmassa eläinsuojelulliset kysymykset ovat mukana. Hallituksen ohjelmassa todetaan, että hallituksen tavoitteena on toimia aktiivisesti eläinsuojelulainsäädännön ja sen toimeenpanon tiukentamiseksi EU:ssa. Pyrkimyksenä on lisäksi vähentää eläinkokeiden määrää. Lisäksi tavoitteena on tehostaa kansallista eläinsuojeluvalvontaa sekä rikosseuraamusten käyttöä. Myös oikeusvaltion periaatteita kunnioittavia eläinsuojelujärjestöjä aiotaan tukea.²⁷⁸ Tavoitteet kuulostavat hienoilta, mutta jotta ne eivät jäisi vain julistuksenomaisiksi juhlapuheiksi, vaaditaan konkreettisia toimenpiteitä. Toivottavasti niitä saadaan, sillä eläinsuojelulliset kysymykset ovat tärkeitä yhteiskunnassamme. Kuten Bruno A. Salmiala on viisaasti todennut: ”Kansan kulttuuritason ja ihmisen sisäisen arvon mittana on usein pidetty sitä tapaa, jolla kansa tai ihminen kohtelee eläintä taikka sallii sitä kohdeltavan.”²⁷⁹

²⁷⁸ Pääministeri Matti Vanhasen hallituksen ohjelma 24.06.2003, s. 35.

²⁷⁹ Salmiala, s. 105.

LIIITTEET

A. Oikeustapausaineisto²⁸⁰

Helsingin HO R 99/2426, T: 1191 (23.5.2000)
Helsingin HO R 00/1336, T: 2390 (19.9.2000)
Helsingin HO R 00/2633, T: 898 (5.4.2001)
Helsingin HO R 00/3508, T: 1399 (23.5.2001)
Helsingin HO R 01/3703, T: 1723 (31.5.2002)
Itä-Suomen HO R 00/531, T: 270 (8.3.2001)
Itä-Suomen HO R 00/752, T: 1310 (14.12.2000)
Itä-Suomen HO R 00/847, T: 869 (21.8.2001)
Itä-Suomen HO R 01/550, T: 455 (18.4.2002)
Itä-Suomen HO R 02/367, T: 1147 (1.10.2002)
Kouvolan HO R 99/1343, T: 988 (17.10.2000)
Kouvolan HO R 00/1386, T: 945 (18.9.2001)
Kouvolan HO R 01/782, T: 776 (12.7.2001)
Kouvolan HO R 02/15, T: 725 (27.6.2002)
Kouvolan HO R 02/350, T: 812 (18.7.2002)
Kouvolan HO R 02/382, T: 48 (23.1.2003)
Kouvolan HO R 02/589, T: 18 (9.1.2003)
Rovaniemen HO R 99/646, T: 117 (29.2.2000)
Rovaniemen HO R 00/810, T: 52 (30.1.2001)
Rovaniemen HO R 01/30, T: 13 (17.1.2002)
Rovaniemen HO R 01/210, T: 606 (17.10.2001)
Rovaniemen HO R 01/456, T: 753 (14.12.2001)
Rovaniemen HO R 01/591, T: 819 (28.12.2001)
Rovaniemen HO R 02/31, T: 180 (12.4.2002)

²⁸⁰ Tässä on luetteloitu kaikki ne käräjä- ja hovioikeuksien tuomiot, jotka on käyty läpi tätä tutkielmaa tehtäessä. Kaikki luetellut tuomiot eivät ole lainvoimaisia eikä niitä näin ollen ole otettu mukaan kaikkiin tehtyihin tilastoihin. Muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta tapauksia on kuitenkin pystytty seuraamaan aina

Rovaniemen HO R 02/173, T: 241 (13.5.2002)

Rovaniemen HO R 02/607, T: 240 (11.4.2003)

Turun HO R 01/774, T: 1258 (14.5.2002)

Turun HO R 02/1972, T: 365 (18.2.2003)

Vaasan HO R 00/593, T: 939 (13.9.2000)

Vaasan HO R 01/733, T: 739 (17.6.2002)

Vaasan HO R 01/1386, T: 648 (21.5.2003)

Vaasan HO R 02/167, T: 740 (17.6.2002)

Vaasan HO R 02/675, T: 522 (15.4.2003)

Vaasan HO R 02/995, T: 316 (6.3.2003)

Espoon KO R 01/1862, T: 2724 (15.11.2001)

Forssan KO R 00/55, T: 196 (22.3.2000)

Haapajärven KO R 00/474, T: 10007 (19.1.2001)

Haapajärven KO R 02/49, T: 131 (10.6.2002)

Heinolan KO R 00/470, T: 360 (14.12.2000)

Heinolan KO R 01/386, T: 557 (18.10.2001)

Helsingin KO R 01/3599, T: 1837 (12.2.2002)

Helsingin KO R 01/5439, T: 10917 (18.10.2001)

Helsingin KO R 01/6637, T: 10744 (18.10.2001)

Helsingin KO R 01/8773, T: 4610 (16.4.2002)

Helsingin KO R 03/190, T: 4069 (15.4.2003)

Hyvinkään KO R 00/634, T: 731 (12.10.2000)

Hyvinkään KO R 00/702, T: 854 (23.11.2000)

Hyvinkään KO R 01/420, T: 640 (5.9.2001)

Hyvinkään KO R 01/534, T: 724 (3.10.2001)

Hämeenlinnan KO R 00/78, T: 423 (2.5.2000)

Hämeenlinnan KO R 01/747, T: 1019 (6.11.2001)

Iisalmen KO R 99/635, T: 10008 (12.1.2000)

Iisalmen KO R 01/181, T: 10309 (17.5.2001)
Iisalmen KO RD 01/737, T: 10068 (7.2.2002)
Imatran KO R 99/326, T: 529 (19.10.1999)
Imatran KO R 00/1116, T: 154 (5.9.2000)
Imatran KO R 01/389, T: 132 (19.2.2002)
Imatran KO R 01/645, T: 127 (15.2.2002)
Jakobstads TR R 00/160, R 00/143, R 00/135, D: 10206 (18.9.2000)
Joensuun KO R 99/285, T: 477 (14.4.1999)
Joensuun KO R 99/645, T: 1057 (1.9.1999)
Joensuun KO R 99/1021, T: 1426 (3.11.1999)
Joensuun KO R 01/898, T: 11185 (22.8.2001)
Joensuun KO RD 01/975, T: 11480 (9.10.2001)
Joensuun KO RD 01/1432, T: 11529 (23.10.2001)
Juvan KO R 99/159, T: 202 (8.9.1999)
Jyväskylän KO RD 01/724, 805 ja 806, T: 11786 (21.11.2001)
Jämsän KO R 99/271, T: 373 (20.10.1999)
Kajaanin KO R 00/276, T: 10482 (27.6.2000)
Kajaanin KO R 01/295, T: 10467 (19.6.2001)
Kajaanin KO R 01/342, T: 10462 (20.6.2001)
Kajaanin KO RD 01/634, T: 10791 (15.11.2001)
Kajaanin KO RD 01/705, 10064 (20.2.2002)
Kauhajoen KO R 02/28, T: 68 (17.4.2002)
Kauhavan KO R 00/19, T: 10055 (12.4.2000)
Kauhavan KO RD 01/98, T: 10121 (22.8.2001)
Kemijärven KO RD 01/89, T: 10195 (18.10.2001)
Kemijärven KO RD 01/209, T: 10089 (18.6.2002)
Kemin KO R 99/127, T: 341 (10.8.1999)
Kokemäen KO R 00/461, T: 420 (11.12.2000)
Kokemäen KO R 01/420, T: 512 (23.11.2001)
Kokkolan KO R 99/511, T: 10070 (1.2.2000)
Korsholms TR R 99/111, D: 82 (25.8.1999)

Korsholms TR R 99/318, T: 10025 (2.2.2000)
Korsholms TR R 00/130, T: 10391 (7.9.2000)
Korsholms TR R 01/38, T: 10102 (22.3.2001)
Korsholms TR R 01/125, T: 10157 (30.5.2001)
Kotkan KO R 99/234, T: 35 (14.4.1999)
Kotkan KO R 99/463, T: 54 (24.8.1999)
Kouvolan KO R 00/1927, T: 34 (9.1.2001)
Kuopion KO R 01/88, T: 10265 (20.3.2001)
Kuusamon KO R 01/157, T: 10282 (3.9.2001)
Kuusamon KO R 01/281, T: 10421 (26.11.2001)
Kuusamon KO RD 02/6, T: 10025 (11.2.2002)
Kuusamon KO RD 02/14, T: 10057 (11.6.2002)
Kyrönmaan KO R 01/35, T: 10084 (24.4.2001)
Kyrönmaan KO RD 01/114, T: 10226 (21.12.2001)
Kyrönmaan KO RD 01/189, T: 10002 (8.1.2002)
Lahden KO R 99/1494, T: 10129 (24.11.1999)
Lappeenrannan KO R 00/1525, T: 692 (16.11.2000)
Lappeenrannan KO R 00/1907, T: 294 (7.3.2001)
Lappeenrannan KO R 01/894, T: 1495 (29.11.2001)
Lappeenrannan KO R 01/1063, T: 1597 (20.12.2001)
Lappeenrannan KO R 02/143, T: 285 (28.2.2002)
Lohjan KO R 98/791, T: 161 (4.3.1999)
Lohjan KO R 00/238, T: 206 (26.4.2000)
Lohjan KO R 00/425, T: 287 (7.6.2000)
Lovisa TR R 01/290, D: 406 (27.11.2001)
Mikkelin KO R 00/277, T: 10295 (28.7.2000)
Mikkelin KO R 01/631, T: 864 (9.10.2001)
Mikkelin KO R 02/374, T: 394 (16.4.2002)
Mustasaaren KO R 00/129, T: 10148 (15.2.2001)
Mustasaaren KO R 00/208, T: 10275 (23.8.2000)
Mustasaaren KO RD 02/72, T: 10157 (12.6.2002)

Nilsian KO R 99/246, T: 349 (7.10.1999)
Nilsian KO R 00/125, T: 10165 (9.5.2000)
Nilsian KO RD 01/115, T: 10131 (18.4.2001)
Orimattilan KO R 99/161, T: 315 (9.9.1999)
Orimattilan KO R 01/110, T: 203 (5.6.2001)
Orimattilan KO R 01/229, T: 316 (4.9.2001)
Orimattilan KO R 02/48, T: 126 (3.4.2002)
Oulun KO R 00/346, T: 11236 (14.6.2000)
Oulun KO R 00/932, T: 11997 (11.10.2000)
Oulun KO R 00/1763, T: 12393 (30.11.2000)
Oulun KO RD 01/80, T: 10578 (20.3.2001)
Oulun KO RD 01/360, T: 11168 (7.6.2001)
Oulun KO RD 01/361, T: 10485 (2.3.2001)
Oulun KO RD 01/2360, T: 10213 (29.1.2002)
Pieksämäen KO R 99/142, T: 214 (30.6.1999)
Porin KO R 00/1184, T: 213 (9.2.2001)
Porin KO R 02/529, T: 759 (30.5.2002)
Porvoon KO R 00/965, T: 961 (7.11.2000)
Raahen KO RD 01/126, T: 10254 (12.6.2001)
Raahen KO RD 01/164, T: 10398 (16.10.2001)
Raaseporin KO R 98/667, T: 133 (17.2.1999)
Raaseporin KO R 99/323, T: 568 (30.9.1999)
Raseborgs TR R 99/294, D: 465 (13.8.1999)
Raseborgs TR R 01/325, D: 633 (20.6.2001)
Raseborgs TR R 02/367, D: 496 (5.6.2002)
Rauman KO R 01/29, T: 136 (8.3.2001)
Rauman KO R 01/346, T: 529 (10.10.2001)
Riihimäen KO R 99/563, T: 10032 (1.2.2000)
Riihimäen KO R 00/509, T: 572 (3.10.2000)
Riihimäen KO R 01/789, T: 288 (3.4.2002)
Riihimäen KO R 02/127, T: 293 (4.4.2002)

Rovaniemen KO R 00/750, T: 10216 (5.4.2001)
Salon KO R 00/549, T: 618 (28.11.2000)
Salon KO R 01/507, T: 31 (22.1.2002)
Salon KO R 01/508, T: 724 (19.12.2001)
Savonlinnan KO R 01/289, T: 611 (17.10.2001)
Tampereen KO R 99/3167, T: 100 (18.1.2000)
Tampereen KO R 00/2078, T: 2284 (28.8.2000)
Tampereen KO R 00/4737, T: 2779 (9.8.2001)
Tampereen KO R 01/479, T: 2354 (13.6.2001)
Toijalan KO R 00/162, T: 222 (28.6.2000)
Toijalan KO R 02/130, T: 254 (30.5.2002)
Tornion KO R 99/165, T: 321 (1.10.1999)
Turun KO R 02/931, T: 1638 (13.6.2002)
Tuusulan KO R 99/2194, T: 262 (17.3.2000)
Vaasan KO RD 01/692, T: 10852 (23.10.2001)
Vaasan KO RD 01/693, T: 10853 (23.10.2001)
Vakka-Suomen KO R 01/127, T: 211 (3.5.2001)
Vammalan KO R 00/103, T: 140 (20.6.2000)
Vantaan KO R 00/339, T: 721 (21.3.2000)
Vantaan KO R 00/339, T: 1191 (9.5.2000)
Vantaan KO R 00/3226, T: 1380 (15.5.2001)
Varkauden KO R 00/73, T: 10079 (18.2.2000)
Varkauden KO R 00/75, T: 10078 (18.2.2000)
Varkauden KO R 00/135, T: 10158 (13.4.2000)
Varkauden KO R 00/1132, T: 167 (31.10.2000)
Varkauden KO R 00/1133, T: 69 (9.2.2001)
Varkauden KO R 02/21, T: 120 (6.3.2002)
Varkauden KO R 02/38, T: 188 (23.4.2002)
Varkauden KO R 02/110, T: 195 (25.4.2002)
Ylivieskan KO R 99/202, T: 287 (14.10.1999)
Ylivieskan KO R 00/55, T: 10140 (5.4.2000)

Äänekosken KO 00/614, T: 10029 (17.1.2001)

B. Taulukot

Kaikki tuomiot/rangaistusmääräykset

Käräjäoikeudessa tuomitut/rangaistusmääräyksen saaneet vuosina 1999-2002

Vuosi	ESL 54 §	RL 17:15 §	RL 17:14 §
1999	40	19	58
2000	61	19	48
2001	71	30	66
2002	96	15	53
Yht.	268	83	225

Lähde: Tilastokeskus

Oma aineistoni

Käräjäoikeudessa tuomitut vuosina 1999-2003

Vuosi	ESL 54 §	RL 17:15 §	RL 17:14 §
1999	10	3	11
2000	11	6	29
2001	17	4	45
2002	8	4	22
2003	0	0	0
Yht.	46	17	107

Hovioikeudessa tuomitut vuosina 1999-2003²⁸¹

Vuosi	ESL 54 §	RL 17:15 §	RL 17:14 §
1999	0	0	0
2000	2	0	2
2001	2	3	3
2002	4	2	2
2003	2	1	4
Yht.	10	6	11

Eläinsuojelurikkomustuomiot²⁸² (ESL 54 §)

Tuomioiden lukumäärät

	Jätetään rangaistukseen tuomitsematta	Sakko	Yht.
Luonnonvaraiset eläimet	-	3	3
Lemmikkieläimet	-	9	9
Tuotantoeläimet	1	17	18
Lemmikki- ja tuotantoeläimet	-	3	3
Yhteensä	1	32	33

²⁸¹ Taulukossa on esitetty luonnollisesti vain sellaiset hovioikeuden tuomiot, jotka ovat koskeneet syyllisyyskysymystä eläinsuojelurikkomusasiassa, lievässä eläinsuojelurikosasiassa tai eläinsuojelurikosasiassa. Aineistostani löytyy lisäksi 13 sellaista hovioikeuden tuomiota, jotka eivät ole koskeneet syyllisyyskysymystä em. asioissa. Kahdessa näistä asia koski eläintenpitokieltoa.

²⁸² Taulukoissa on esitetty vain ne lainvoimaiset tuomiot, joissa henkilö on tuomittu yhdestä eläinsuojelurikkomuksesta.

Keskiarvorangaistukset

	Sakko
Luonnonvaraiset eläimet	n. 5 ps
Lemmikkieläimet	n. 19 ps
Tuotantoeläimet	n. 23 ps
Lemmikki- ja tuotantoeläimet	n. 17 ps
Kaikkien keskiarvo	n. 20 ps

Lievät eläinsuojelurikostuomiot²⁸³ (RL 17:15 §)Tuomioiden lukumäärät

	Jätetään rangaistukseen tuomitsematta	Sakko	Yht.
Lemmikkieläimet	-	8	8
Tuotantoeläimet	1	3	4
Lemmikki- ja tuotantoeläimet	-	2	2
Yhteensä	1	13	14

Keskiarvorangaistukset

	Sakko
Lemmikkieläimet	n. 16 ps
Tuotantoeläimet	25 ps
Lemmikki- ja tuotantoeläimet	50 ps
Kaikkien keskiarvo	n. 23 ps

²⁸³ Taulukoissa on esitetty vain ne lainvoimaiset tuomiot, joissa henkilö on tuomittu yhdestä lievästä eläinsuojelurikoksesta.

Eläinsuojelurikostuomiot²⁸⁴ (RL 17:14 §)

Tuomioiden lukumäärät

	Jätetään rangaistukseen tuomitsematta	Sakko	Vankeu s	Vankeus + oheissakko	Yht.
Lemmikkieläimet	4	31	5	1	41
Tuotantoeläimet	1	16	3	2	22
Lemmikki- ja tuotantoeläimet	-	5	1	-	6
Yhteensä	5	52	9	3	69

Keskiarvorangaistukset

	Sakko	Vankeus	Vankeus + oheissakko
Lemmikkieläimet	n. 31 ps	32 pv vankeutta, ehdollinen	3 kk vankeutta, ehdollinen + 30 ps
Tuotantoeläimet	n. 46 ps	3 kk 20 pv vankeutta, ehdollinen	75 pv vankeutta, ehdollinen + 60 ps
Lemmikki- ja tuotantoeläimet	39 ps	80 pv vankeutta, ehdollinen	-
Kaikkien keskiarvot	n. 37 ps	n. 63 pv vankeutta, ehdollinen	80 pv vankeutta, ehdollinen + 50 ps

²⁸⁴ Taulukoissa on esitetty vain ne lainvoimaiset tuomiot, joissa henkilö on tuomittu yhdestä

Eläintenpitokiellot²⁸⁵Eläintenpitokieltojen lukumäärät

	ESL 54 §	RL 17:15 §	RL 17:14 §	Useat rikokset²⁸⁶	Yht.
Lemmikkieläimet	2	3	25	3	33
Tuotantoeläimet	4	2	14	4	24
Lemmikki- ja tuotantoeläimet	-	-	3	-	3
Ei tietoa, mikä eläin	-	-	1	-	1
Yhteensä	6	5	43	7	61

Eläintenpitokieltojen sisältö

	Eläinlaji	Eläintenpitokiellon keskiarvokesto
Lemmikkieläimet	rajoitettuja: 4 yleisiä: 29	määräaikaiset: n. 3 v. 7 kk pysyviä: 3 kpl
Tuotantoeläimet	rajoitettuja: 17 yleisiä: 7	määräaikaiset: n. 4 v. 1 kk pysyviä: 8 kpl
Lemmikki- ja tuotantoeläimet	rajoitettuja: 3 yleisiä: -	määräaikaiset: - pysyviä: 3 kpl
Ei tietoa, mikä eläin	rajoitettuja: - yleisiä: 1	määräaikaiset: - pysyviä: 1 kpl
Yhteensä	rajoitettuja: 24 yleisiä: 37	määräaikaiset: n. 3 v. 9 kk pysyviä: 15 kpl

eläinsuojelurikoksesta.

²⁸⁵ Taulukoissa on esitetty kaikissa lainvoimaisissa tuomioissa määrätyt eläintenpitokiellot. Mukana ovat siis myös sellaiset tuomiot, joissa henkilö on tuomittu useasta eläinsuojelulain vastaisesta teosta.

²⁸⁶ ”Useat rikokset” tarkoittaa, että henkilö on tuomittu useasta eläinsuojelulain vastaisesta teosta.

Sukupuolijakauma²⁸⁷

	Nainen	Mies	Yhteensä
ESL 54 §	11	25	36
RL 17:15 §	6	8	14
RL 17:14 §	19	71	90
Useat rikokset²⁸⁸	1	11	12
Yhteensä	37	115	152

²⁸⁷ Taulukossa on esitetty sukupuolijakauma koskien kaikkia lainvoimaisia tuomioita.

²⁸⁸ ”Useat rikokset” tarkoittaa, että henkilö on tuomittu useasta eläinsuojelulain vastaisesta teosta.